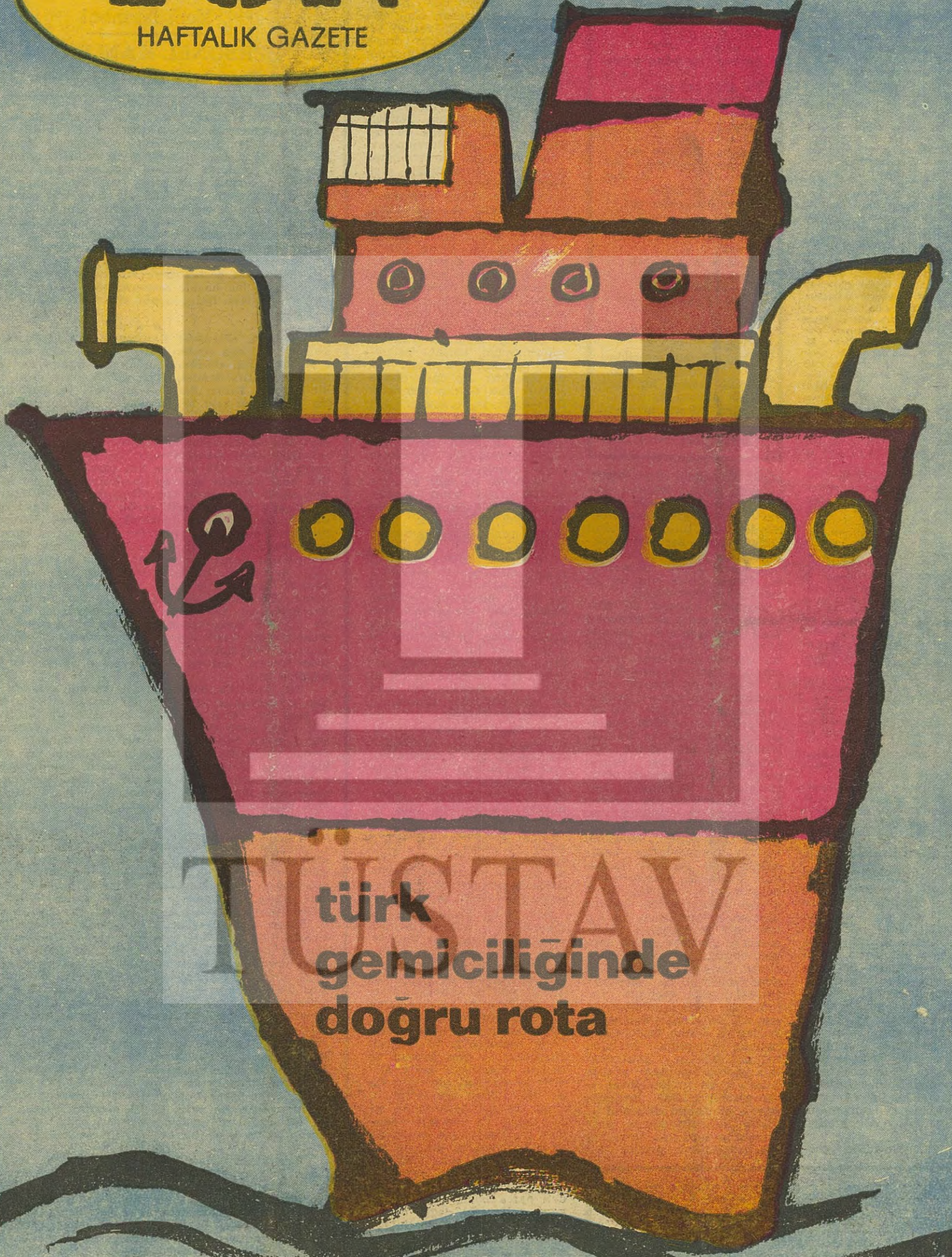

YÖN

HAFTALIK GAZETE

ap iktidarı
ve sovyetler

türk
gemiciliğinde
doğru rota

OKUYUCU'DAN YÖNE

Bu ne biçim sosyalistlik?

5 Aralık 1966 tarihli Akşam'da Sayın İlhami Soysal'ın «Görünüş» sütununda çıkan «Mevlâna'ya Sesleniş» başlıklı yazıyı bir sosyalist işçi olarak üzüntü ile okudum. Yazıda aynen şöyle deniyor: «Almanyadaki işçilerimiz de okumalı ki, orada çöppüklük yaparken emirlerinde çalıştıkları gâvurlardan nasıl daha üstün olduklarını iyice anlasınlar da oturup aşk ve şevk içinde hallerine dua edip (huuu) çeksinler». Sayın İlhami Soysal ya hakiki sosyalist değil, ya da sosyalistliği bilmiyor. Benim burada edindiğim sosyalist bilgilere göre, sosyalizmde işçileri, çöppüleri ve köylüleri hor görmek yoktur. Bilakis onların menfaati için çalışmak, bu uğurda hapse girmek ve dayak yemek bile vardır. Bu birincisi. Gelelim ikincisine Bugün Almanya'da çalışan Türk işçilerinin yüz de yarımı (biri bile değil) çöppüklük yapmaktadır. Ve bu işçiler kendi ana vatanları olan Türkiye'de de çöppüklük yapmışlardır. Yüzdeleri dahi olmayan bir miktarı ekseriyet gibi göstermek de sosyalizmde yoktur. Üçüncüsü, «cümle emirlerinde çalıştıkları gâvurlardan» diye devam ediyor. Sayın Soysal. Sosyalizmde din ayrımı ve yalancılık hiç yoktur. Gâvur, Alaha inanmayan kimseye denir. Oysa yeryüzünde Allah bir tanedir ve inandıkları peygamberlere biz de inanırız. Demek ki bunlar gâvur değil. Sayın İlhami Soysal'a göre, Almanya'ya sanatsız, bırakın Almanca'yı Türk çesiz gelen işçiler burada ustabaşılık yapıp Almanları mı emirlerinde çalıştıracaklardır? Her ne kadar kapitalist bir ülkede çalışmaya Türkiye'deki işsizlik sebebi ile mecbur olmuşsak da, bu hiç bir zaman şahsiyet ve inançlarımızın kaybolduğu anlamına gelmez. Kendisi de sosyalist bir yazar olmasına rağmen, kapitalist bir işverenin emrinde çalışmaktadır. İşçilik sıfatından utanmıyor, aksine iftihar ediyoruz. Biryandan sosyalist milletvekili ve yazar Çetin Altan «Nasır'ın eler Meclis» derken, diğer yandan sosyalist yazar Sayın İlhami Soysal işçileri hor görür ve gâvurların emrinde çalışmakla suçlar. Sosyalizmde fikir ayrılıkları bilim yoluyla halledilir, şahsi kanaatlarla değil. Her ne kadar geçenlerde başından geçen tüccar dövletine olayında kendisi ile beraber işek de, işçilerin hor görülmesi görüşüne, tıpkı Vietnam, Amerikanın Türkiye'deki üs ve askerlerine, işçilerin sömürülmesine karşı olduğumuz gibi karşıyız. Bugün Türkiye sosyalizmi böyle öğrenirse, yarın da böyle tabii kalker ve bundan Türkiye zararlı çıkar. O zaman sayın yazar bunun sorumluluğu altında ezilir.

Edip Güntekin - Almanya
(TIP Kadıköy İyesi)

YÖN'ün NOTU:

İlhami Soysal'ın tırzı, sosyalizmin öncüsü işçi sınıfına değil, işçilerimizle yabancı ülkelerde çalışma zorun da bırakan yöneticilere ve kapitalist sistemdir.

Kendimize bıçak çekmeyelim!

Ülkemizde dün olduğu gibi bugün de öğretmenlik çileli insanları mesleği olmakta devam etmektedir «Bir lokma, bir hırka» karşılığı devlet kapısına kapılan öğretmen, istediği kadar da ulusçu olsun ne öğrencisine, ne de ulusuna istediğini verememektedir. Fakat gene de dönüp bunun acısını ta.. derinlerinde duyan kendisidir. O, elinden geldiğince koşulları iyileştirmeye çabası göstermektedir. Konuşmaktadır, yazmaktadır; ilgililere «durumu arz etmektedir.» Ama O'nun karşısındaki toplumundan yöneticisine dek kördür. Sağdır.

Sunu içtenlikle iddia ede-

Kel Kelle !

Çal, çal!
Zurna çal,
davul çal...
İstersen bir odun parçası al

bir kutu bul çal...

Çaldın diyecekler ya!

Çal!

Az çal,

cok çal..

dinliyen var, yok çal.

İstersen başladığım yerde dur,

adet yerini bulur.

Çaldın diyecekler ya!

Çal!

Fena çal,

iyi çal...

İstediyin havayı çal.

Usanınca bırak;

etme merak.

Çaldın diyecekler ya!

Çal!

Tiz çal,

pes çal..

Sesini yükselt, sesini kes

çal...

Etrafa yayılın bir ses.

Sende olmasa da heves,

Nerden bilecek herkes?...

Çaldın diyecekler yaa!...

Eren Arı — Kıbrıs

biliriz ki bugün Türk öğretmenin hemem tamamı ekonomik sıkıntı ve hattâ bunalm içinde kıvrılmaktadır. Köydekinden tutunuz da kent tekine kadar her türlü yoksulluk ve yoksulluk Türk öğretmenin belini bükmektedir, huzur içinde sınıfına girmesini engellemektedir.

Memurun kanunu, bir memurun maaşının iki katından fazla borçlanmasını yasaklamıştır. Ama bugün, memur sayılan öğretmenlerin yüzde doksanı değil maaşının iki katı, belki de on katı ile borçlanmıştır. Adı geçen yasanın uygulanması halinde biz diyoruz ki yurdumuzda okullar öğretmensiz kalır. Bu ağır koşullar altında çalışan öğretmenin ilkokuldan mezun ettiği öğrenci öğretmeni okulu sınavlarını kazanabilir mi? Bu ekonomik sıkıntı içindeki öğretmenin ortaokuldan mezun ettiği öğrenci öğretmeni okulu veya diğer herhangi bir okulun sınavlarını kazanabilir mi? Bu ağır ekonomik koşullar altında çalışmak zorunda bırakılan öğretmenin mezun ettiği öğrenci Üniversite sınavlarını kazanabilir mi? Bu başarıyı öğretmen istemeye gerek topluluk olarak hakkımız var mı? Ne ekliyorsunuz ki, ne biçimsiniz. 350-400 lira ile geçim durumunda bırakılan insandan sen tut da yürek rahatlığı ile sınıfına girme bekle. Çocuğunu, çocuğunu hastahğı halinde doktora götürmeyen, günde beş saat ayakta dolaşıp çene patlatılmak için gerekli şekilde beslenmeyen, bir takım elbisesini ütületip ütületip giyme mutsuzluğuna mahkûm olan, yatak odasını bile gerekli se-

kilde ısıtamayan hiç olmasa ayda bir kitap alıp okuyamayan, günlük gazeteyi izlemeyen, aylık bir dergiyi bile izleme olancağından yoksun olan öğretmenler gerekli verimi ve başarıyı beklemek için kişinin en azından vicdanından ameliyat olmuş olması gerekir.

Bütün bu ağır koşulların yanında öğretmen bir de öğretmenlik mesleğinin kendisi ne karşı olan güçlerle de savaşmak zorunda. Nuruçluğun, süleymancılığın, şeriatçılığın, gericiliğin bir ahtapot gibi yurdu sardıği bir ortamda öğretmen, bu «habis unsurlarla da» savaşmak durumundadır. Çünkü öğretmenin görevi bazılarının dediği gibi sınıfta öğrencilere «A. B. C. öğretmek» değildir. Öğretmen devrim ilkelerini korumak ve savunmak durumundadır da. Öğretmen, bu ilkeleri içine alan, anayasada ifadesini bulan sosyal adaleti de savunacaktır. Ulusal bir ordudan, toprak reformundan, ulusal petrol-dan, bağımsızlıktan v.s. yana olacaktır. Bu onun anaya sadan yana olması demektir. Öğretmeni bu erdemlerinden ötürü kınayanlar, suçlayanlar kendileri anayasadan yana de gillerdir demektir. Öğretmeni sınıfa hapsedmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Çünkü, o, ne kadar da ağır koşullar altında olursa olsun görevini neleli olduğunu bilmekte ve kararınca kararına kendine düşeni yapma durumundadır.

Ünlü bir kıssadır: Aslan aldığı yarıdan acı çekmekte dir. Arkadaşı fare aslanın bu acı çeker durumunu görür ve onunla alay edercesine: Vah zavallı, der, iyi olacağın yok galiba. Aslan bu kendisini kü çümser eda ile söylenen söze kızar, fakat kalkıp fareye gereken ders vermektense acıdır. Ah.. dostum, der, beni bu yara öldürmez ama senin şu sözlerin öldürür.

İşte Türk Öğretmenini de öldüren şey bağ bulduğunda Bakanlığın hep kendisini etmek isteyenlerle birlik olmasıdır. Öğretmeni koruyan öğretmeni çıkarıcıya ezdirmek için direnen, yani kısaca öğretmeninden yana olan bir Bakanın yokluğunda yıllar yılı çeker durur Türk öğretmeni. Sanki bizim Ulusal Eğitim Bakanları öğretmene karşı olan güçlerin bakanı, öğretmenin değil.

İşte bütün bunlar için biz diyoruz ki: Türk öğretmeni emeğinin karşılığını alamaması, ezilmemesi ve bütün bunların sonucu yarın büyükleri olan Türk gençlerini gereği gibi yetiştirebilmesi için sağduyu ile hareket etmelidir. Tek ve güçlü sendikada birleşmelidir. Bir vücut halinde demokratik baskı guru bu olmasın ve grev hakkını almalıdır. Gerekirse greve gitmeli ve emeğini almamalıdır öncelikle. Bu yoldan öğretmenin genel dertleri halledilmeli, ondan sonra da ayrı ayrı sendika mı kuracaklar, yoksa aynı yolun iyliğini anlayıp çıkarlarına dört elle, birlikte mi sarılacaklar, ne yapacaklarsa yapsınlar. Yoksa şimdiden parça bölük olmak davaya giden yol değil. Öğretmenliğe ihanettir. Borçluluğa devama hizmettir. Emeğin karşılığını alamamaya hizmettir. Gericilere, gericilerle elbirliği edip kendisini ezenlere hizmettir.

Gelin kendimize bıçak çekmeyelim.

M. Nuri Ayvaz

BASINDAN

Yeni İstanbul

PERSONEL KANUNU

Osmar Yüksel Serdengeçti

Yağmur gibi telgraflar ahyorum. «Biz bu zamandan istifade edemeyecek miyiz» diye.. PTT memurlarından, Belediyesinden, Hususi Muhasebesinden.. Meselâ; Diyarbakır PTT'liler Sendikası şöyle bir tel çekmiştir:

Avans şeklinde verilen zammın dışında bırakılmamız haklı olarak camiamızın infialine sebep olmuştur. Geçim şartlarının ağır yükü altında geçti gündüzlü daima milletinin hizmetinde fedakârlığın zerresini esirgemeden altı buçuk saat ve yine sekiz saat çalışan PTT personelinin zamdan istifade ettirilmesine ilgililerinizi, subemizin 700 üyesi adına saygıyla arz ederiz.

Buna benzer yüzlerce telgraf.

Geçen gün postahaneye gitmişim, orada çok dürüst ve çalışkan bir havale memuru var. Adam öylesine yakındı ki, eridim. Daha kömür alamamış, çoluk çocuk.. di-yordu.

★ ★ ★

Efendim, «Personel Kanunu» adımı verdiğim bu kanunun macerası şöyle: Kanun geçen sene tatbik edilecekti. Başvekil. «Sözüm senettir; bu kanun mutlaka tatbik edilecektir» demişti. Hem de bir kerre değil, müteaddit defalar.. Yalnız Başvekil mi, Orta Vekiller. Uç Vekiller hepisi aynı şeyi tekrar ettiler: «Kanun mutlaka tatbik edilecektir.»

Gel zaman, git zaman kanun tatbik edilmedi. Bunu söyleyen bir Başbakan.. Lâlettayın bir adam değil.. Karaborsacı değil. Sıkıştırılınca: «Ne yapayım, para yok, olmuştum elimizde 470 milyon lira var» dedi çıktı. Eh birader, bilgi locasına mensup biraderimiz, sen bu işin evvelini, elinde 470 milyon lira olduğunu bilmiyor muydun?

Bunun üzerine parti grubu karıştı.. Bazıları diyor ki: «Bu çerez, fitre kabilinden bir şey... Vereceğimize hiç vermeyelim.. Bu parayı köy yollarına ve içme sularına verelim.» Bazıları: «Verelim, ne de olsa fayda, faydadır.» Bir kısmı da: «Hayır.. Buna mâni olanlar, büyük memurlar.. Bunların içinde, ek görev, denk görev, ödenek, gelenek, gidene, çift vazife alanlar var. Ellerine sekiz bin, on bin lira geçenler var. Bu kanun, bunları kaldırmıyor. Tek vazife, tek maaş tanıyor. İşin iç yüzünü bilenler hesaplamışlar. Bu yüksek dereceli, ihtimash memurlardan kesilen para 750 milyonla 850 milyon lira arasında.. 470 milyon da elimizde var. Bu paraları birleştirip, tavani - tabanı biraz aşağıdan alarak, bu kanunu uygulayalım.»

Bu maksatla Sabahaddin Saveri'nin evinde toplanıldı. Münakaşalar sabaha kadar devam etti, Saydım tam 39 kişi idik.. Kırk olmadık. Bu vaziyette bir Hz. Ömer gibi birisi çıkıp da hükümeti harekete geçiremedi. En son Sadettin Bilgiç geldi ve en son o konuştu. Ekâbirler öyledir zaten. Bir de ne görelim. Sadettin bey dostumuz hükümetin görüşünü savundu. Şaşık kaldık. Zaten hep o böyle.. Muhtelif gibi görünür, o poza bürünür, tam zamanında muvafıktan da muvafık oluverir. Meşhur de-yimi ile Kraldan ziyade Kralcı, Demirel'den ziyade Demirel'ci.

★ ★ ★

Sabaha doğru toplantı dağıldı. Evime geldiğim zaman ortalık iyice aydınlanmıştı. O gün grup toplantısı vardı ve bu mesele görüşülecekti. Karşılıklı mücadele münakaşası.. Reye kundu. 103 onları 99 biz.. Eh nerede ise yarı yarıya. Bir komisyon teşkiline karar verildi. Bu komisyon, durumu yeniden inceleyecek bir karara varacaktır. Ama biz biliyorduk ki bu işte de hükümetin dediği olacak. Çünkü iktidarımız gittikçe, bir imtiyazlılar, büyük memur, büyük tüccar, büyük müteahhitler iktidarı olma yolunda. Onun içindir ki Demirel, boyuna «Türkiye'yi büyük yapacağız» diyor. Türkçeni sevsinler emi? Kuş dilinden anlayan. Hazreti Süleyman. Kuş dilinden anlamayı bırak da şu milletin dilinden, halinden anla. Ne olacak şimdi, fakir, fukaranın, küçük memurun hali?

★ ★ ★

Söylediğine göre toptan senelik 3000 lira da bizler Milletvekili alacakmışız. Senatörlerle birlikte 600'den fazla Meclis üyesi olduğuna göre bu 2.000.000. (iki milyon) lira tutar. Rekoru yine biz kırdık. Sıfırı tükettik.

Ciddi ve samimi olarak teklif ediyorum: Bu maaşları biz almıyalım. Bu para, küçük memura veya avansa dahil edilmeyenlere verilsin. Mevzuat müsaifese ve bu bir kanun işi ise böyle bir teklifi ben yapacağım.

★ ★ ★

Aziz kardeşlerim: Kırat gemi azya almış gidiyo, fakir, fukarayı. Türk — Müslümanı çigneyip gidiyor.

★ ★ ★

Baraj, fabrika, şu bu yapımlarından ne çok faydalanırlar yine onlar. Demirel ve yârenleri. Müteahhitler. Südün yoğurdun kaymağın ayıyan onlar. Sana bir yağsız ayran kalıyor. Suyu bol ayran. Öyle ya Baraj Krah iktidara geleli sudan yana zenginiz. Ama o da sukoyverdi. İş biraz alaya almasam çatlayacağım Vallahi.. İşte Personel Kanunu falan filân derken ikramiye derken iş amortiye kaldı. İktidara. Piyango ikramiyesi gibi, alını terlemeyen oturuverenlerin işi bu. Mirasyedilerin işi. Üçler, yediler, kırklar. Bir de Hz. Süleyman. Tamam!

ÖMER FARUK TOPRAK'IN ŞİİR KİTABI SUSAN ANADOLU'yu OKUDUNUZ MU?

Fahir Onger Yayınları — P.K. 918/İstanbul

YÖN-182

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Reşit EYUBOĞLU, Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOĞLU, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan AVCIOĞLU

ADRES : Yazı İşleri: Sümer Sokak No. 16/8 Yenışehit Ankara. Telefon: 176989

İstanbul Bürosu (Sahş-İlan-Abone İşleri) — Mollafenari Sokak No. 30-32 Çarşafolu-İstanbul. Telefon: 229570 — PK. 512 — İstanbul

ABONE Bir yıllık (52 sayı) 60 TL., altı aylık (26 sayı) 30 TL., üç aylık (13 sayı)

15 TL. Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara posta pulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2,5 liradır.

İLÂN : Beher sütunda santim 25 TL.'dir. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ilâ ve

vin ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

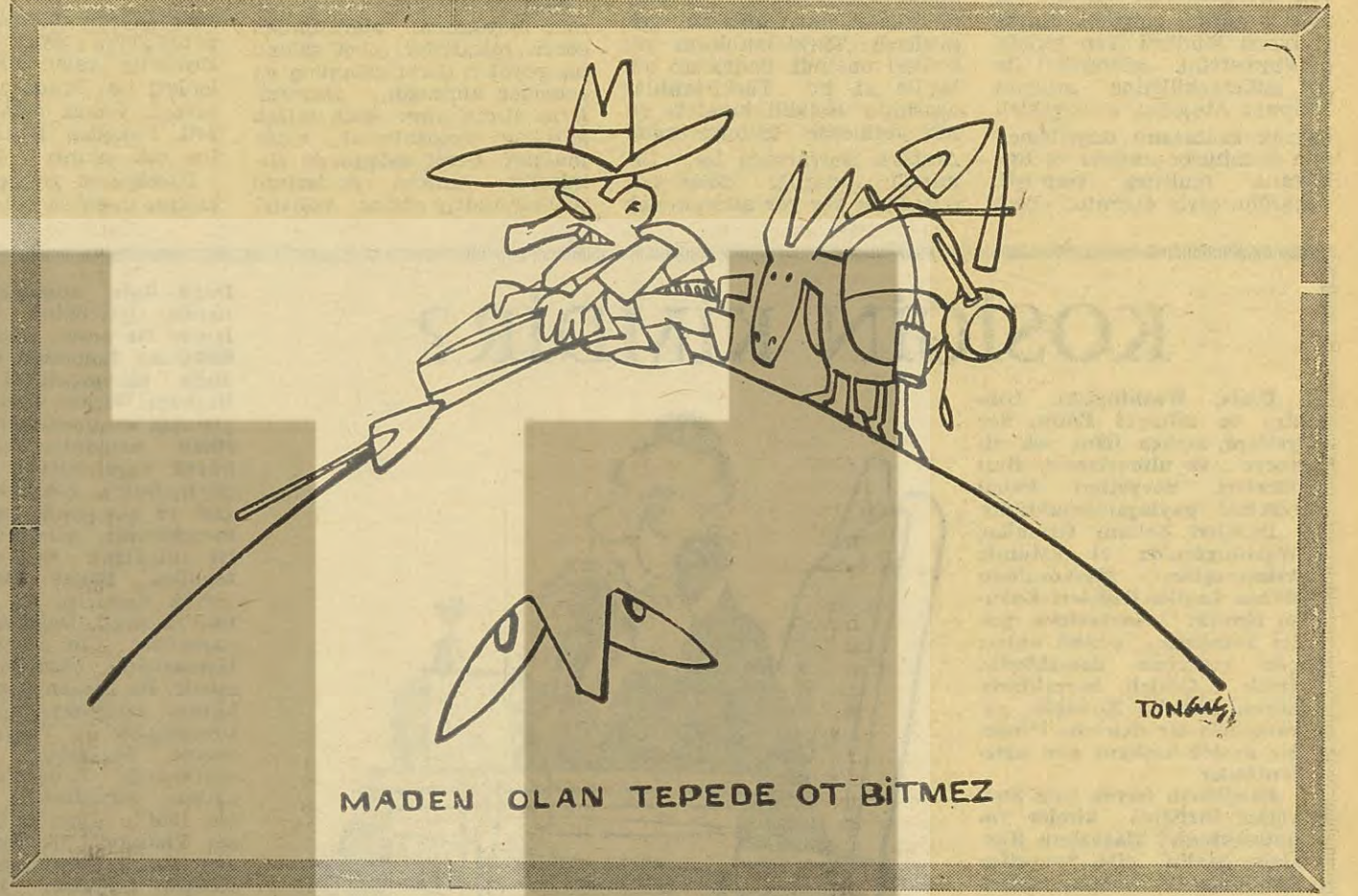
BAKIŞ

A.P. İKTİDARI VE SOVYETLER

Ciddi New York Times, 28 Ocak tarihli sayısında şaşırtıcı bir ihtimal üzerinde durmakta ve ABD'nin Sovyetler Birliğine, Türkiye ve İranın sırtından tâviz verebileceğini ileri sürmekteydi. C.L. Sulzberger imzalı yazıda şöyle denilmektedir: «Başka yerlerde tâvizler sağlanırsa, Moskova, Vietnam buhranında aracılık yapmaya daha istekli olabilir. Avrupa'da tâviz verme imkânı yoktur. Bazı diplomatlar, tâvizin Asya'da verilmesi gerektiğini ve Asya'da bir Amerikan yuvarlamasından Rusya'nın doğrudan doğruya yararlanabileceği tek bölgenin (İran ve Türkiye) olduğunu aşikâr bulunduğunu ileri sürmektedirler».

İddia etmiyoruz ki, yakın bir gelecekte, Sovyetler Birliği ile anlaşılan Amerika Türkiye ile İranı kuzey komşularıyla başbaşa bırakacaktır. Yalnız Amerikan dış politikasını plânlayanların böyle bir ihtimal üzerinde dahi durduklarını bilmek te tayda vardır. Öte yandan, Vietnam Savaşına rağmen, Washington - Moskova yakınlaşması adım adım gerçekleşmektedir. Vietnam Savaşı son bulursa, merikanın gözünde Türkiyenin önemi hâlâ büyük olmakla beraber, eskisine nazaran azalmıştır. Bol sayıda uzun menzilli füzeler imal etmeden önce, Sovyetler Birliğini etkili biçimde füze tehdidi altında tutabilmek için, Türkiye'deki Amerikan üsleri hayati idi. ABD'nin Küba buhranı sırasında, Türkiye'deki üslerini Sovyetlerle pazarlık konusu yapmasının da ortaya koyduğu üzere, Türkiye artık askerî bakımdan eskisi kadar önemli değildir. Ülkemiz askerî plânda, daha çok Amerika'nın dünya çapındaki haber alma sisteminin bir unsuru olarak önem taşımaktadır. Bununla beraber, petrol diyarı Orta Doğuda, temel bir istikrar unsuru teşkil eden ülkemizin jeopolitik değeri, ABD için çok büyüktür. Amerikan sisteminin kopan bir Türkiyenin, hâlen Batıda müthiş bir endişe yaratacağı muhakkaktır. Ne var ki Orta Doğuda şimdiye kadar ciddi rekabet hâlinde bulunan Washington ve Moskova arasında, bu bölgede de yakınlaşma belirtileri görülmektedir. Taşkent Konferansında, Keşmir Savaşını durdurup Pakistan ve Hindistanı uzlaştırdıktan sonra, Sovyetler Birliği Orta Doğuda da, ılımlı ve uzlaşıcı bir politika uygulamaya koyulmuştur. Washington'da da, Sovyetlerle Orta Doğuda uzlaşma fikri git-tikçe güç kazanmaktadır. Nitekim New York Times, Sovyetlerin katılacağı bir Orta Doğu Konferansı fikrini aylardan beri ısrarla işlemektedir. Böyle bir anlaşma henüz çok yakın bir ihtimal olarak gözüküyorsa da, gerçekleştiği takdirde, Türkiyenin Amerikanın gözündeki jeopolitik önemini hayli azaltacaktır.

Türkiye, baş dostları tarafından bir gün yüzüstü bırakılma tehlikesinden kurtulabilmek için, Sovyet-Amerikan ilişkilerindeki bu muhtemel gelişmelerin ışığı altında, millî çıkarlarını NATO çıkarlarının üstünde tutan çok daha bağımsız bir dış politika izlemek ve Sovyetlerle, Amerikadan önce davranarak, sağlam bir dostluk kurma çabalarını araştırmak zorundadır. Türkiyenin iki vefatı dostu bu yakınlaşmanın bızlanacağı herkesçe kabul edilmektedir. Böyle bir durumda, ABD'nin hayli gerisinde kalan bir Türkiye'ye, şu ya da bu biçimde, bunun fiyatının ödeteleceği açıktır. Esasen İran ve Pakistan, bu gerçeği bizden çok daha önce anlamışlardır. Tahtını Amerikaya borçlu olan İran Şahı, Washington'u hayli kızdırmak pahasına, Sovyetler Birliği ile ve Doğu Avrupa ülkeleri ile, Türkiyeden kat kat ileri ilişkiler kurmuştur. Sovyet-Amerikan ilişkilerinin

MADEN OLAN TEPEDE OT BİTMEZ

gelişmesi ihtimali üzerine, İran Şahı, daha 1963 yılında topraklarında Sovyetler Birliği aleyhine füze üssü kurulmasına rıza göstermeyeceğini taahhüt etmiştir. Şah, Vietnamdaki Amerikan politikasını ve CENTO'yu rahatlıkla eleştirmektedir. Komünist ülkeler ile geniş bir ekonomik işbirliğine girişmiştir. Bir boru hattıyla Sovyetler Birliğine ulaştırılan petrol gazı karşılığı, Sovyetler, İran da önemli çelik ve makina fabrikaları kurmaya başlamıştır. İran, bedeli ham petrolle ödenmek üzere, Romanya ve Bulgaristan'la, Batı tröstlerini pek kırdıran uzun vâdeli anlaşmalar imzalamıştır. Hele Şahın Sovyetlerden yarı fiyata ve krediyle yeni silâhlar alma teşebbüsü, Washington'da panik yaratmıştır. ABD bu teşebbüsü, İrana, yanılmıyorsa bizden esirgenen en mükemmel jet uçaklarından (F-4 Phantom) vermek şartıyla son dakikada ve şimdilik durdurabilmiştir. Petrol Konsorsiyumu, İranın karşısında, boyun eğmiştir. Tahran Hükümeti, bir Fransız grubu ile, kartelin klasik varyantına politikası yerine, kârın yüzde 91'ini İran'a bırakan ve Petrol Konsorsiyumunu fena halde ürkün bir anlaşma imzalamıştır. Şah, Washington'dan hayli bağımsız bir politika izlemekte ve bunun meyvalarını toplamaktadır. 24 Ekim 1966 tarihli Amerikan Nation dergisi, Şahın nisbeten bağımsız politikası karşısında Washington'un tutumunu şöyle değerlendirmektedir: «ABD... Şahı bir askerî darbeye devirmeye kolay kolay kalkışamaz. Esasen Vietnamda Diem darbesi kötü sonuçlar verdiği için, Şahı devirmekle meselenin çözüleceğine ihtimal vermek güçtür. Pratik nedenlerle, son tahlilde Şah, ABD için yine de en iyi alternatiftir».

Öteki dostumuz Pakistan ise, yalnız Sovyetler Birliği ile değil, Çin ile de yakın ilişkiler kurmuştur.

Şimdi gelelim Türkiye'ye... Sovyet Başbakanının ziyareti, politika çevrelerinde şüphesiz olumlu bir hareket diye değerlendirilecektir. Ana muhalefet partisi, dış politikaya millî bir nitelik ver-

mek ve AP'nin iç politikada istismar silâhını elinden almak endişesiyle, ziyareti halinde olduğundan daha önemli göstermeye yönelecektir. Fakat Kossigin'in gelişini, Türk - Sovyet yakınlaşmasında gerçekten önemli bir adım saymak zordur. Ziyaret, koalisyonun AP kanadının isteksizliğine rağmen Moskova'ya giden Başbakan Üsküplü'nün yaptığı davetin yerine getirilmesinden ibarettir. AP iktidarının teyid etmekle hayli geciktirdiği bu daveti iptale kalkışması halinde mümkün değildi. AP'yi tutan basın, Kossigin ziyaretinin arifesinde, Sovyetler Birliğine küfürler yağdırmakla bu imkânsızlığı belirtmektedir!

Sovyetlerle yakınlaşmayı gerçekten isteyen bir iktidarın, Kossigin ziyaretinden önce, 1964'te imzalanan basit kültür anlaşmasını, herhalde Parlamentonun tasdikinden geçirmesi gerekirdi. AP iktidarı, buna nedense lüzum görmemiştir. Kültürel ilişkiler bir göstermelikten ibaret kalmaktadır. Keza Sovyetler Birliği ve Romanya ile petrol konusunda yararlı bir işbirliği kurmak mümkün iken, AP sözcüsü, daha geçenlerde Parlamentoda Sovyetlerden ucuz ham petrol almanın düşünülemediğini, bunun tehlikeli bir şey olduğunu söylemiştir! Sovyetlerin rafineri inşa teklifi, tereddütsüz bir kenara itilmiştir. Romanya Petrol Bakanı, Türkiyeden eli boş dönmüştür.

Öte yandan, iktidarın Anglosakson tekelinde Kıbrıs meselesine bir çözüm yolu araması, Sovyetleri hayli tedirgin etmiş benzerdir. Anadolu Ajansı Sovyet basınının, «Kıbrıs'ı bir NATO saldırı üssü hâline getirme teşebbüslerini» şiddetle eleştirdiğini bildirmektedir. Asla tasvip edilmeyecek bir hareket olmakla beraber, Makarios'a Çek silâhları verilmesi, Anglosakson tekeline bırakılmak istenen Kıbrıs politikasını bir cins protesto etme anlamı taşımaktadır. Sovyetler, tek taraflı değil, çok taraflı

bir çözüm yolu aradığı için İnönü Hükümetinin Kıbrıs politikasını desteklemişlerdir. AP iktidarının, yalnızca Anglosaksonlardan medet umması, Sovyet desteğini zayıflatmıştır. Üstelik AP iktidarı, son NATO Bakanlar Konseyi toplantısında dahi, eski yılların kraldan faz. kralcı tutumunu sürdürmüştür.

Bu şartlar altında, şüphesiz faydalı olmakla beraber, Kossigin ziyareti politik plânda önemli sonuçlar vereceğe benzemektedir. Esasen NATO'nun yeni politikası, bağımsız politika yürütmekten kaçınmak şartıyla, bu tarz temaslara karşı değildir. NATO lideri için önemli olan, bütün üyelerin politikasını kendisinin çizmesi ve yürütmesidir. Bu sebeple, İnönü'nün Dışişleri Bakanını Moskova'ya yollamasından aşırı ölçüde kuşkulanan Washington, Kossigin - Demirel müzakerelerini rahatlıkla izlemektedir. Bilmektedir ki, AP iktidarı, müzakerelerde NATO politikasının dışında en ufak bir adım atacak değildir. Müzakereler, esas itibariyle, ekonomik ilişkiler ve Kıbrıs konuları etrafında dönecektir. Kıbrıs meselesinde, Sovyetlerin, Anglosakson tekelindeki bir çözümün sakıncalarını anlatmaya çalışacakları ve bilinen görüşlerini tekrarlamakla yetinerek sunulmaktadır. Türkiyeyi, mevcut şartlarda daha ileri ölçüde desteklemekten kaçınacaklardır. Ekonomik ve ticarî ilişkilerde ise AID ve Amerikan tekelini inceleyecek biçimde bir miktar gelişme kaydedileceği şüphesizdir. İhracat tucurları, bu ilişkilerin geliştirilmesine şiddetle taraftardır ve ekonomik durumumuz, Türkiyeyi buna zorlamaktadır. Ama AP iktidarı, İran ve Pakistan tipinde bir dış politika izlemekten henüz çok uzaktır. Temenni edelim ki, kaçınılmaz görünen Amerikan-Sovyet yakınlaşmasının bedelini, bu dümen suyu politikası yüzünden bir gün Türkiyemiz ödemek zorunda kalmayın.

Doğan Avcıoğlu

TÜRK - SOVYET MÜZAKERELERİ

Orak-çekiç resmi çizenlerin ağır şekilde cezalandırıldığı ülkemizde, bu haftanın ikinci günü Sovyet Başbakanı Kossigin yanında Demirel ile birlikte orak-çekiçli bayraklar la donanmış Atatürk Bulvarından geçerek Hariciye Köşküne doğru ilerliyordu. Hava alanında da orak-çekiçli bayraklar arasında Enternasyonal çalınıyordu. Askeri tören de erlerimiz, Türk bayrağının yanında orak-çekiçli bayrağı taşıyorlardı. Orak-çekiçli bayrak işi günlerdir önemli bir mesele hâline gelmişti. Kayseri Lisesi Müdürü iken giriştiği ümmetçilik gösterileri ile AP milletvekilliğine atlayan Mehmet Ateşoğlu, orak-çekiçli bayrak asılmasını engellemek için Cumhurbaşkanına ve Başbakanına muhtıra vermişti. Ateşoğlu, şöyle diyordu: «Eğer

caddelere Moskof bayrağı asılırsa, Türklüğün ve İslam'ın imanının şanılandığı mübarek Ramazan ayında, ruhu Allah ve İslamiyet şuuru ile dolu olan milliyetçi ve mukaddesatçı Türk milletinin imanlı evlâtları oruç keyfi ve Moskova intikamı ile gazaba gelecekler, belki maskeli Allahsız komünistlerle vuruşacaklar, acı hâdiseler doğacaktır». Fakat Ateşoğlu'nun endişeleri gerçekleşmedi. Yalnızca mahalli kıyafetlerini giymiş on kadar Türkistan'lı, ellerinde dövizlerle hava alanına gelmişlerdi. Türkistanlıların gösterileri önlendi. Sonradan anlaşıldı ki, bu Türkistanlılar arasında «tebdili kıyafet» etmiş yerilerde bulunuyordu! Atatürk Bulvarında ise, Demirel'in varlığı dolayısıyla misafirler yer yer alkışlanmak

taydı. Ama Macar bayrağı salayan tek tük kişiler de görülmekteydi.

Kossigin hava alanında devlet başkanları gibi A tipi askeri törenle karşılandı. İki jet uçağı İnebolu'dan itibaren Kossigin'in uçağına refakat etmişti. Esenboğa'daki merasim sırasınca da dört jet gösteri yapıyordu. Kossigin, merasim kıtasını Türkçe «Merhaba asker» diyerek selâmladı.

Sıkı güvenlik tedbirleri alınan meydana, merasimden sonra misafirler şeref salonuna geçtiler. Şeref salonuna gazeteciler alınmadı, gazetecilerin itirazlarına fazla telâş gözükün protokolcular aldırmadılar. Şeref salonunda Demirel'in samimi pozlarının çekilmesinden endişe edildiği

inçin olacak ki resim alınmasına dahi engeller çıkarıldı. İçişleri Bakanı Sükan bile, hariyecilerin bu sert tutumuna içerleyerek, «İşgüzarlık» demekten kendini alamadı. Fakat emniyetçi olarak, tanımayan bazı gazetecilere giriş kartı dağıtılmasından Sükan şikâyetçi idi. İçişleri Bakanı, «Ya bir suikastçi, gazeteciyim diye sızmışsa» diyordu.

Sükan, ertesi gün Ankara Palastaki yemekte protokolcülerin bir azizliğine uğradı ve kendisine ayrılan yeri beğenmiyerek ziyafeti terketti. Ziyafette kalan AP ileri gelenleri ise Ramazandaki bu şaraplı yemek dolayısıyla ziyafeti terkedken Sükan'dan daha çok sıkıntı çektiler!.. Kossigin'in ziyareti, Çek silâhları meselesi dolayısıyla hiç

de iyi zamana rastlamamıştı. AP'li basın en sert sözlerle, Sovyetler Birliğine ateş püskürmekteydi. Demirel'in gayri resmi organı Son Havadis, Kossigin'in geldiği gün yayınlanan başyazıda şunları ileri sürüyordu: «Yalnız şurasını üzüntü ile söylemek lâzımdır ki, Bay Kossigin'in bu ziyareti, Sovyetler Birliğinin Türkiye'ye karşı pek de iyi niyetler beslediği bir zamana rastlamıyor.

Kıbrıs'a Çekoslovak silâhları gönderilmiştir. Bu yüzden birçok siyasi tartışmalar olmuş, askeri hareketlere girişilmiştir. Türk donanması Akdenize çıkmaya mecbur olmuştur. Orduya alarm verilmesi de halk için elbette bir huzur konusu değildir.

Ya silâhların sevki zamanı, veyahut Kossigin'in ziyareti zamanı iyi ayarlanamamıştır. Diğer taraftan, Rus filosundan birliklerin Kıbrıs açıklarında sanki gönderilen silâhlara muhafızlık yapar gibi boy göstermesi de hoş bir teşadüf değildir.

Bir kere daha, işaret ettiğimiz gibi Çek silâhlarının hem de bazuka, tank gibi ağır silâhların Rusya'nın bilgisi ve tasvibi dışında Kıbrıs sevk edilmesine imkân yoktur. Peyk devletlerde kuş uça, Moskova haberdardır. Esasen kuşlar da zaten Moskova'nın müsaadesi dışında uçamazlar. Bütün bunlar cümlelerin malumu olduğuna göre, Bay Kossigin'in neden böyle bir zamanı seçtiği her halde sorulmaya değer sanırız...

Rusya Türk-Rus münasebetlerini daha iyi şartlara ıca etmek için lâftan gayri fiili hiç bir gayret göstermemiştir. Hodbehod tek tarafı iptal ettiği iyi komşuluk ve ademi tecavüz paktlarını gereği gibi yenilemek teşebbüsünde dahi bulunmamıştır. Bilakis kültür anlaşması çerçevesine sığınarak, Türkiye'de komünizm tahriklerine hız vermek amacını gütmüştür. Solcu yazarları başta etmiş, yani işin Türkcesi kaleyi için den feti düşünmüştür.»

İşte Demirelci basının en ciddi dahi Sovyetler Birliği Hükümet Başkanını bu sözlerle karşılamaktadır! Ertesi gün de AP basını 141 ve 142. maddede işini büyütürken Kossigin'in gelişini öremsiz bir haber diye göstermeye çalıştı. Yalnız mukaddesatçı AP'li Yeni İstanbul «Rus Basvekilli 5 bin emniyet mensubunun himayesinde Ankara'da —Kossigine Macar bayrağı atıldı— Demirel karşıla-ma konuşmasında Rusyayı övdü» diye başlık atarak, olayı Demirel aleyhine istismara çalıştı. Çek silâhları işi, istismara elverişli zemin yaratmaktaydı.

Çek silâhları meselesini nasıl yorumlamak gerekir? Akla gelen en kuvvetli ihtimal, Anglosaksonların askeri üslû Enosis plân'ını gerçekleştirmek üzere olduklarını gören Sovyetlerin, bağımsızlık tezini güçlendirmek için Makarios'u desteklemeye yönelmeleridir. Nitekim Ulus'ta Cihat Baban bu ihtimal üzerinde durmaktadır: «İkili konuşmaların konusunu bilmiyoruz. Fakat her halde bu konuşmaların Londra ve Zürih anlaşmalarının esas alınarak yapıldığını zanetmiyoruz. Ve çok korkuyoruz ki, mesele, yalnızca Türkiyeyi mümkün mertebe tatmin çerçevesinde ele alınmış bulursun. Böyle olupca Akdenizde bağımsız bir devletin yaşamasını temenni ettiğini resmen açıklamış olan Sovyet Rusya, Makarios'un elinde kalacak bağımsız bir Kıbrıs formülünü tam ve kısmi Enosis'e yol açan bir çö-

KOSİGIN KİMDİR?

Paris, Washington, Londra ve nihayet Bonn, Sey yetlere, açıkça ilanı aşk etmeye koyulmuşlardır. Batı ülkeleri, Sovyetleri kabul şerefini paylaşmamaktadır. Dışişleri Bakan Gromiko, Washington'da el üstünde tutulmuştur. Moskova'dan dönen İngiliz Dışişleri Bakanı Brown, «Sovyetlerle pek iyi anlaşırım, çünkü onları çok severim» demektedir. Orak - Çekiçli bayraklarla zenen Paris'te Kossigin, görülen bir dehşet içinde, bir devlet başkanı gibi ağır lanmıştır.

Batılıların büyük aşkı Sovyetler Birliğini kimler yönetmektedir? Başbakan Kossigin, Stalin gibi, Sovyetler Birliğinin tek hâkimi midir? Bırakınız Stalin'i, Kossigin Johnson ve General de Gaulle kadar kudretli midir? Otoriter de Gaulle, bu sorunun cevabını söyle vermektedir: «Sovyetler Birliği, Çin-Sovyet anlaşmazlığı, tarım güçlükleri ve özellikle kolejiyal yönetim yüzünden zayıf bir devlettir.» Gerçekten, Sovyetler Birliği, hâlen bir kişi tarafından değil, bir ekip tarafından yönetilmektedir. Bu ekibin ön plânda gelen üç kişisi Brejnev, Kossigin ve Podgorni'dir. Hatta bu ekibe Suslov ve Şelepini de katmak gereklidir. Hemen eşit durumdaki bu kişiler, hep birlikte dünyanın ikinci büyük devletini yönetmektedirler. General de Gaulle, bunu zayıflık saymaktadır.

Sovyetler Birliğinin üç hatta beş büyüklüklerinden biri olan Başbakan Kossigin iyi bir teknisyen olarak tanınmıştır. Bu doğrudur. Ama öte yandan Kossigin Sovyetler Birliği Komünist Partisinin çok genç yaşta parlayan yıldızlarından biridir. Kossigin, 1939 yılında henüz 35 yaşındayken Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi olmuştur ki, bu eşi görülmemiş hızlı bir yükseliştir. Halbuki 1939 yılına kadar, Kossigin'in kariyeri böyle bir yükselmeyi haklı gösterecek gibi görünmüyordu. Hayata işi olarak başlamıştı. İhtilâlden sonra baş gösteren iç savaşa gönüllü olarak katılmıştı. Sonra Leningrad'da sağlam bir eğitim görmüştü.

Partinin bölgeler örgütünün de hangi önemli görevi görüyordu ki, 1939'da Merkez Komitesine atlayabilmiştir. Sovyet kaynakları, bu hususu belirtmemektedir.

Merkez Komitesi üyesi, Kossigin, bir süre sonra, tekstil sanayii ile görevli

Halk Komiseri, yani bakan olmuştur. 1940 yılında Kossigin, Başbakan Yardımcısıdır.

Bazı kişiler, bu hızlı yükselişi Stalin'in eski Merkez Komitesi üyelerini tasfiyesine bağlamaktadırlar. 1936-38 tasfiyesinin yarattığı boşluğu seneler doldurmuştur. Ama Stalin bir çok emniyet de ehliyetli ve politik bakımdan yeter olgunlukta bulmadığı için kısa zamanda temizlemiştir. Azimli bir iktisat uzmanı olan Kossigin, her halde bu vasfı sayesinde göze girmiş ve yükselmiştir. Almanları yendikten sonra Stalin, bu genç iktisat uzmanını dar yönetici çerçevesinin içine almıştır. 42 yaşında Kossigin Politbüro'nun yedek, 44 yaşında aslı üyesidir. Stalin ekibinin bu genç üyesi, artık resimleri ülkenin her tarafında asılan tanınmış bir yöneticidir.

Ne var ki, Stalin'in 1953'te ölümünden sonra, Kossigin için iniş dönemi başlamıştır. 49 yaşındaki iktisat uzmanı, Politbüro'daki görevini kaybetmiştir. Bir süre Hafif Sanayi Bakanlığı gibi nisbete mütevazî bir görevle yetinmiştir. Bu gerileme, Malenkov'un onu muhtemel bir rakip olarak görmesine bağlanmaktadır. Kruşçov da, Molotov ve Kaganoviç gibi islah olmaz Stalin

çilerden ayırmakla beraber Kossigin'e pek sempati duymamaktaydı. Hiç kimse onu güvenilir bir müttefik saymadığı için, Kossigin'in hiyerarşinin tepesine yükselme çabısını azalmaktaydı. Fakat bu inatçı teknisyen, büyük bir stratejik ustalıklarla, tek başına tepeye tırmanmayı başarmıştır. Yedi yıllık bir çabadan sonra, 1960 yılında, 1953'te uzaklaştırıldığı Politbüro'ya yeniden girebilmiştir. Ve görünüşe göre bu yükseliş, Kruşçov'a rağmen olmuştur. Zira Kossigin, Kruşçov'u sevmediği ni ve hatta onu kinadığını defalate belli etmiştir. Politbüro'da Kruşçov'un «kişiye tapma» eğilimlerini, üstü kapalı biçimde de olsa, devamlı eleştirmiştir. Kruşçov'un Paris gezisinde, Başbakan yardımcısı sıfatıyla ona refakat ederken geri plânda bir cins nezaretçi gibi duruşuyla dikkati çekmiştir. Nüktedan Kruşçov Paris'te onu «işte yerime geçecek adam» diye tanıtmışsa da, Kossigin bu şakadan hiç hoşlanmadığını belli etmiştir.

Kruşçov'un 1964 Ekiminde devrilmesiyle, Kossigin, başta gelen üç yöneticiden biri olmuştur. Brejnev, Kossigin ve Podgorni'den kurulu üçlü yönetimin Batı'da en çok tanınan, güvenilen üyesi Kossigin idi. Onun

Doğu-Batı arasındaki ekonomik işbirliğine ve barış içinde bir arada yaşama politikasına tamamen bağlı olduğu bilinmekteydi. İngiliz Başbakanı Wilson, onun dostu olmakla övmekteydi. Amerikan uzmanları ve hatta büyük kapitalistler, Kossigin'in Batı'yı çok iyi tanıdığını ve ekonomik mücadele meselelerini selefinden çok iyi anladığını ileri sürmekteydiler. Fakat Başbakan olarak Kossigin, ilk açışını Batı'ya değil, Doğu'ya doğru yapmıştır. Çin-Sovyet anlaşmazlığını çözmeyi denemistir. Bu hemen hemen imkânsız uzlaşmayı gerçekleştirememişse de, Vietnam Savasına Sovyetlerin ilgisini sağlayarak Kruşçov'un bir aybını düzeltmiştir. Ağustos 1964'te Amerika'nın Kuzey Vietnam'a ilk bombaları atmaya başlamasına karşı Kruşçov tamamen hareket-siz kalmıştır. Kossigin ise Vietnam'a yardım elini uzatarak bu hatayı bir ölçüde gidermiştir. Fakat Kossigin'in milletlerarası politika da geniş yankılar uyandıran ilk büyük başarısı, Keşmir buhranı sırasında. Taşkente Hindistan ve Pakistan uzlaşmasıdır. O tarihte kadar Sovyetler, bu gibi anlaşmazlıkları körüklemekte tanınıyorlardı. Halbuki Kossigin, anlaşmazlıktan Batılılar aleyhine yararlanmaya kalkışmak yerine, iki büyük Asya devletini uzlaştırmayı denemiş ve başarmıştır. Taşkente Sovyetlerin barış arzusunun Batı başkentlerine teslim ettiren önemli bir milletlerarası olay olmuştur. Sovyet yöneticileri, Orta Doğu'da Arap-İsrail ve Araplararası çekişmelerde de barışı ro' oynamaktadırlar. Avrupa'da, Kruşçov'un Berlin tehditleri çok gerilerde kalmıştır. Bir Sovyet tehdidine, Batıda inanan kimse artık yok gibidir.

Kossigin, Lenin, Stalin, Mao tipide, aynı zamanda teorisyen olan bir yönetici değildir. Komünist doktrini ve strateji meselelerinde Kossigin'in tek bir yazısı ve tek bir konuşması yoktur. O, pratik bir komünist yönetici ve devlet adamıdır. Sovyetler Birliğinde girilen ekonomik reformlara adım bağlanmıştır. İskolu seviyesinde sanayilere daha fazla hareket serbestisi tanyan yeni tip bir plânlamaya taraftardır. Prof. Libermann'ı desteklemektedir.

Dışarıda barışı sağlamlaştırmayı, içeride ise tüketim mallarını geliştirmeye ve tüketimin tercihlerini yansıtmaya yönelmiş ekonomik reformları gerçekleştirmeyi amaç edinen Kossigin, muazzam çabı kapasitesi ve müthiş hafızası olan bir kişidir.

DÜNYA GÜZELİNE AÇIK MEKTUP!

züm şekline elbet tercih edektir. Bu tercih, Türk - Sovyet münasebetleri üzerinde teşiri olan bir tercihtir. Ve Çekoslovakya bu tercihi hesaplayarak Makarios'a silâh vermiş olabilir. Eğer tahmin ve mülâhazalarımızın zemin altındaki bu münasebetle ilgili varsa Türk diplomasisinin Kıbrıs dâvasının çözümünde büyük zorluklarla karşı karşıya olduğunu da saklamaya lüzum görmemektediriz.»

Kossigin konuşmalarından birinde Çek silâhları meselesine değindi. Türkiye ile iyi münasebetleri arzu ettiği için büyük bir diplomatik nezakete Çek silâhları meselesinden üzüntü duyduğunu belirtti ve Sovyetlerin Çekoslovakya'ya karışamayacağını söyledi.

Demek oluyor ki, Türkiye'nin bağımsız Kıbrıs tezinden uzaklaşması ve Hıbrısın tehlikeli bir askeri üs hâline getirilmesi ihtimali kuvvetle nince, Sovyetler eskisi gibi Makarios'u Türkiye'ye tercih eğilimi göstermekte, hiç de değilse Kıbrıs meselesinin çözümünde, Sovyetler Birliğinin hesaba katılması zorunluğunu hatırlatmak istemektedirler AP iktidarının, İnönü'nün izlemeye başladığı politikadan ayrılmaya başlaması, Sovyetler ile Kıbrıs meselesinde varılan yakınlaşmayı tehlikeye atmıştır. Kossigin ve Demirel son zamanlarda artan bu görüş ayrılıklarını her halde uzun uzun tartışma fırsatını bulacaklardır. Kıbrıs ABD'nin askeri üssü hâline getirme tehlikesi taşıyan formülleri, Sovyetler Birliğinin içindeki kozları kullanarak imkân nisbetinde engellemeye çalışacağı anlaşılmaktadır. AP iktidarı ise, ABD'ye dayanarak Kıbrıs işini çözme hevesindedir. Bu şartlarda, İnönü'nün Kıbrıs konusunda Sovyetlerle kurma yoluna girdiği ahengi sürdürmek kolay olmayacaktır. Kossigin, Ankara'da «Kıbrıs politikamızda bir değişiklik yok» demişse de, geleceği daha önce açıklanan Dışişleri Bakanı Gromiko'nun vokluğu son gelişmelerle ilgili görülmektedir. Balkanlar, Orta Doğu, Avrupa ve Vietnam gibi öteki dünya meselelerinde ise konuşmalar, A.P. iktidarının Washington'dan farklı görüşleri olmadığı için, aradaki görüş ayrılıklarını tesbitten başka sonuç veremeyecektir. Kossigin Ankara'da «Bugün dünyada Sovyet tehdidinde inanan kalmamış gibidir» derken, milletlerarası duruma dikkat çekmek istemiş olabilir.

Kossigin ziyareti sırasında Amerikan Büyükelçisi Hartin karşılama töreninde ve resmî ziyafette «namevcut» olması, Türk halkı oyu nezdinde puan toplamayı hedef tutan bir tarz «Demirel politikası» uyguladığını düşündürdü. Bu şartlarda, Kossigin ziyaretinin önemi, ziyaretin yapılabilmemesinden ibaret kalmaktadır. Esasen AP iktidarının Sovyetlerle yakınlaşma politikasını sürdürmeye yönelik, bu politikaya partiler üstü nitelik kazandırmaya büyük önem veren muhalefet partisi liderinin büyük çabaları ile mümkün olmuştur. İnönü, bütün imkânlarını kullanarak bu yolda önemli bir köprü rolü oynamıştır. Fakat AP iktidarı, bir kültür anlaşması karşısında bile ürkütücü gösterme ve Washington'a aşırı güven besleme tutumundan kurtulamamıştır. Milletlerarası durumun çok elverişli olmasına rağmen, bu tutum, yakınlaşmaya engel teşkil etmektedir. Şimdilik ilerleme, ancak ticari ve iktisadi alanda kaydedilecektir. Halbuki kompleksiz bir iktidar, Kossigin ziyaretinden memleketimiz yararına çok verimli sonuçlar alabilirdi ve yakınlaşma, bir saldırmazlık paktı imzalanmasına kadar gidebilirdi.

Kızım Reita Fariya, Sana «Kızım» diye hitabetmek istedim. Çünkü seni doğuran Hindistan; bizim nefes aldığımız Anadolu ve sonra Yakın Doğu, Uzak Doğu, Orta Asya; hülâsa birbirine bağlı ve birbirini tamamlayan ülkeleri ile Büyük Asya, bizim müşterek vatanımızdır. Ve sen, ben, hepimiz; bu Asya Ananın aynı topraktan doğan çocuklarıyız. O Asya ki; insanlığın vatanıdır. Uygurların ve dinlerin vatanıdır. Dünyanın bütün topraklarına insanlar, diller, dinler ve kültürler bu topraklardan yayıldı. O Asya ki, bir süredir daldığı asırlık uykusundan artık uyanmaktadır. Ve biz onun çocukları, onun hem geçmiş ile öğünen, hem bu uyanışı ile ümitlenen, hem geleceği ile gururlanan bir Asyalı ailesi değiliz miyiz? Birbirimize yakınız. Birbirlerimizle kan, kültür bağlarımız var. O halde, senin yaşında çocukları olan bir Asyalı büyüğün olarak sana da «kızım» demek hakkındır.

Beni dinle kızım Fariya! Yazılarımı görmeden, sözlerimi duymadan da beni dinle! Sen; seni İnya sahnesine çıkarılan ve şimdi de, günde 30.000 insanın açlıktan öldüğü o çileli Hindistanın bağrından çılp. Viyetnamdaki Amerikan barlarında, sarhoş Amerikan askerlerini eğlendirmeye yollamak isteyenler! Hepiniz beni dinleyiniz! Çünkü burada sana hitabeden, yalnız bir Türk Yazarı değil, onun kaleminde dile gelen ve sana Sen'liğini hatırlatmaya çalışsan, bir Asyalı sağduyusudur..

Kızım Reita Fariya! Dünya Güzeli seçilmişsin? Demek Amerikan Bar krallarının eli, günde 30.000 açlık kurbanı veren ve halkının yarısından fazlasının karnı doymayan o kadit Hindistan topraklarına da uzanmış! Demek artık Hindistanda da, Amerika Bar krallarının ortakları var, tıp ki bizde olduğu gibi! Demek sezi de etli canlı bulmuşlar. Seninle beraber 40-50 kadar Hintli kızı, bir gece bir gazinoya toplayıp, namli sarhoşlar önünde hem süslemişler, hem soymuşlar. Senin de kollarını, bacaklarını, göğüslerini en çeşitli yerlerini şeklini, görünüşünü ölçmüşler, biçmişler, sonra da sana:

«— Sen güzelsin Fariya, demişler, Hem o İpek Hint Sarıleri içinde, hem yarı çıplakken, hem de şu bikini mayoları içinde ve hattâ anladığımızı göre tam çıplakken de güzelsin. Ver elini Fariya, aradığımızı bulduk. Gerçi burada kırk elli Hintli kızsınız ama, biz seni 450.000.000 nüfuslu Hindistanın en güzel kıızı olarak seçiyoruz! Evet, sen 450.000.000 insanın en güzelsin. Sen Hindistan Güzelsin! Bak bütün bu gazinodaki hovardalar seni nasıl çılgınca alkışlıyorlar! Sen açılıp saçıldıkça, sen sahneye kıvrıldıkça, sen omuzlarını, göğüslerini sağla sola dalgalandırıp, kollarını, kalçalarını harekete getirdikçe nasıl kendilerinden geçiyorlar!

Hem senin bu kırılıp dökülüğünde, Hindistanın o her biri bir duanın musikisine uyan, herbiri bir ibadetin ritmini veren o kutsal Hind danslarının havası var. Evet sen, tam aradığımız kızsın Fariya! Amerikan Bar şirket-

Beni dinle Fariya! Burada sana hitap eden yalnız bir Türk yazarı değil, onun kaleminde dile gelen bütün Asyanın, bizim büyük ve müşterek Anamızın sağduyusudur. Vietnamda Amerikan askerlerini eğlendirmeye gitme Fariya! Eğer gideceksen? Evet, gideceğin bir yer var...

Şevket Süreyya Aydemir

leri, senin gibi ekzotik bir güzeli görünce bayılacaklar. Sevinçlerinden naralar atacaklar. Seni Dünya Güzeli seçecekler. Borsa düzenbazları, Teksas petrolcükleri, senin önünde keselerini ve kucaklarını açacaklar. Film yıldızı avcuları peşine düşecekler. Mesut olacaksın Fariya, bahtiyar olacaksın! Talih yıldızı sana kucağını açıyor, koş! Sen 450.000 000 Hintli içinde en güzel kızsın!...

Evet Reita Fariya, bütün bu işler hep böyle olur. Sen bu oyuna kanmışsın. Amerikadaki Barlardan farkı olmayan bir Hindistan Barında, geceyarısından sonra soyunup dökülen 40—50 satılık kız arasına seni de katmışlar. Bunların en güzeli sensin demişler. Bütün Hindistanın en güzeli sensin demişler. Haydi şimdi Amerikadaki Bar tüccarlarının kucaklarına atıl demişler. Sen de öyle yapmışsın. Evini, barkını, okuduğun Üniversitedeki Tıp Fakültesini bırakmış, Londraya koşmuşsun. Orada seni hemen Dünya Güzeli seçmişler. Başın döner gibi olmuş. Çünkü başına güzellik tacını, cebine güzellik mükafeatinin çekimini yerleştirmişler ve önüne hemen bir mukavele sürmüşler:

«— İmzala bunu Fariya, demişler. Bak bu mukaveleyi sana Amerikanın en şöhretli komiği Bob-Hope uzatıyor. Onunla beraber olacaksın Amerikanın en pahalı gazinolarında soyunup, dökü-

müp göğüslerini kalçalarını teşhir ettikten sonra, onunla beraber uçaklara kurulu, ta Vietnam'a uçacaksın Oradaki Amerikan askerlerini eğlendirmek için!...

Fakat kızım Fariya! Haydi ben sana «Kızım» demekte gene devam edeyim. Haydi kendini Hindistan Güzeli, Dünya Güzeli sayarak kendini aldatmakta gene devam et ama şu Vietnamdaki Amerikan askerlerini eğlendirmek için? Orada çok mu yorulmuşlar? Orada çok mu hizmet etmişler senin çileli Asyana? Yoksa silâhları senin Asyalılarına atıştırmaktan kararlı ve kendileri de kandan etrafını çeviren gözyaşı deryasından, kendilerini kaybedecek kadar bunalmışlar mı? Şimdi onlara bir de Hintli bir kızsın yeni numaraları göstermesi lâzım olmuş?

Hayır Fariya, bunu yapma! Vietnamda kıyasıyla sarhoş edilip, bir atışta bin cana kıydırılan o zavallı Amerikan çocuklarının suçlarına, günahlarına sen de katılma! Brak ne halleri varsa kendileri görümler. Kendi komiklerini kendilerini eğlendirsin. Zaten orada ve her adım başında açılan Barlarda, haysiyetleri ve fiyatları bir pula indirilen Vietnamlı kız arkadaşların onlara yetmiyor mu? O kız arkadaşların ki; onların çoğu, Amerikan bombaları ve silâhları ile köyleri yakılıp, anaları, babaları öldürülen,

sokaklara dökülen şehit kızlarıdır. Sen de onlara katılma Fariya. Sen vatanına dön!

Gerçi seni vatanında daha şimdiden fânetlemişlerdir. Üniversiteli arkadaşların sokaklarda, senin aleyhine gösteriler yapıyorlar. Hint Halkı, Hint Basını, Hint Hariciyesi, daha şimdiden senin için utanmaktadır. Yalnız eğer doğruysa, bir tek Başbakan İndra Gandhi varmış ki, senin Vietnamda sarhoş Amerikan askerlerini eğlendirmen de hiçbir sakınca görmüyormuş! Bu doğrudur Fariya! O İndra Gandhi ki Hindin kurtuluşu için hapis hanelerde yıllarca açlık çileleri çeken Büyük Gandinin yetiştirdiği Javahir Lâl Nehru'nun kanını taşıyor. O Nehru ki, bu Hint kurtuluşunun öncüsü ve bayrakdadır. Şimdi onun, bütün Hindistanın başına geçen ve bütün Asyalı kadınların övündüğü İndra Gandisi, seni nasıl Amerikan barlarına peşkeş çeker?

Ama hayır, mutlaka Vietnam gideceğin dersin Fariya, pek iyi git! Hem de durmadan ve koşu koşu git. Ama Amerikan askerlerini eğlendirmek için değil! Bu askerlerin yaraladıkları, sakat bıraktıkları, vücutlarının her mesâmesinden oluk gibi kanlar akan Kurtuluş savaşçılarının मदadına koşmak için git.

Onlara de ki:

— İşte geldim, Asyalı arkadaşlarım! İşte geldim, işte sizin yanınızdayım. Sizinle beraberim. Sizin dâvânız, benim de dâvâmdır. Benim kalbim de sizin kalplerinizle beraber çarpar...

Size âsi diyorlar. Size şaki diyorlar. Size haydut, baskıncı, yahut Komünist diyorlar... Hayır arkadaşlarım. Siz bir Milli Kurtuluş savaşının mücahiddesiniz. Siz, üzerinde binlerce yıldan beri yaşadığımız toprakların, gene sizin olmanız için çarpışıyoruz. Siz, çağımızın böyle bir mücahedinin ilk işaretini ve ilk muzaffer misalini veren Mustafa Kemal'in izinde yürüyoruz. Siz de onu çocuklarınızınız...

O da isyan bayrağını açtığı zaman, ona da âsi dediler, şaki dediler, komünist dediler. Onun da aleyhinde dünyanın fatihleri, ölüm fermanları çıkardılar...

Ama ne oldu? Mustafa Kemal ve onun milleti muzaffer oldu. Çünkü fikir ve iman, silâh gücü ile yenilmez! Siz de yeneceksiniz. Sizin önünüzden de kaçacaklar bir gün... Çünkü ben, işte artık yanınızdayım ve ben size, büyük Asya Anamızın, ruhunu şefkatini ulaştırıyorum. Yalnız değilsiniz. Sizin için çarpan, milyonlarca ve milyonlarca insan kalbi var...

Evet onlar seni bekliyorlar. Onların kucaklarına atıl. Onların yaralarını sar. Onların ağlayan gözlerinin yaşlarını sil! Tıpkı Anadolu istiklâl harbinde, Mehmetçiklerin yanlarında, ta ön siperlere kadar su yetiştiren, mermi yetiştiren Anadolu hemşirelerinin gibi... Hem bak, bir Tıp Öğrencisi imişsin. Hemen eline çantayı, neşterlerini al, koş onlara yanına! Senin yerin orasıdır Fariya! Yoksa sarhoş Barları değil!...

di. Prof. Ahmet Şükrü Esmer, bu durumu şöyle belirtmektedir. «İkinci Dünya Savaşından hemen sonraki yıllar içindeki gelişmeler, Türkiyeyi Batının kolları arasında itmiştir. Türkiye Batı ile imzaladığı anlaşmaların vecibelerine bağlı kalmaktadır, fakat bu bağlılıklar, Sovyetlerle yakın ilişkiler kur-

mamıza, hatta vecibeler baki kalmak şartıyla kendileri ile saldırmazlık paktı imzalamaya engel değildir. Nasıl ki 1941 de İtilerinin müttefiki iken vecibeler baki kalmak şartıyla Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzaladık. Sovyetlerle ilişkilerimizin özelliğini daima Batılılar tanımışlardır.

Türkiye kalkınması için yillardan beri Batının mali ve teknik yardımına güvenmiştir. Bu yardımların yararlı olmadığı perişan halmizden de anlaşılıyor. Biz Sovyet yardımından faydalanmayı ihmal ettik. Ovsâ Sovyet yardım sisteminin ne derece yararlı olduğunu daha 1930'larda Kay-

seri Mensucat Fabrikasının kuruluşu ile anlamıştık. Sovyetler, kuruluşlara ortak olmak istemezler. Teşisleri kurup, anahtarlarını teslim ederler. Son zamanlarda Sovyet yardımının yararlığını anlamaya başladık ve bu konuda temaslar başlamış ise de, görüşmeler yavaş yürüyor.»

siyasi notlar

İki gayretkeş doçent!

Ankara Hukuk Fakültesi birinci sınıf anfersi geçen hafta ilginç olaylara sahne oldu. O gün, öğrenci derneği, genel kurulu toplantısını yapacaktı. Ne var ki kongre saati gelmesine rağmen salon öğrencilere verilmemişti. Eski dekan Kudret Ayter, toplantı ve gösteri yürüyüşlerine aykırılık (!) gerekçesiyle fakülte salonunu öğrencilere yasaklama geleneği kurduğundan ve yeni Dekan da Atatürk'ün ölüm günü bu geleneğin sürdürüldüğü itibarı verdiğinden öğrenciler salonsuz kalma endişesiyle, Boraks madenleri için yapılan Borasit cevheri, büyük döviz kaynağımız olduğu kadar, kalkınan sanayimiz için de ayrıca önem taşımaktadır.

Bu itibarla, Boraks madenlerimiz üzerinde milli menfaatlere aykırı teşebbüs ve davranışlarda bulunan yabancı şirketlere ait taleplerin Hükümet ve Enerji Bakanlığınca reddedilmesi gerekmektedir.

Şimdi Hükümetin kararı beklenmektedir.

Toprak Reformu korkusu!

Demirel'in Yüksek Planlama Kurulunda önce kabul ettiği toprak reformu sözü, bakanların itirazı üzerine 1967 programından çıkarıldı! AP iktidarına, toprak reformu sözünün telâffuzu bile ülkünlü vermektedir. Bütçe Komisyonunda bu konuyu eski Tarım Bakanı Turan Şahin dile getirdi. «Bir plâna kalkınma yapıyor isek, plânın gerektirdiği tedbirlerin alınması gerekir. Toprak reformu konusu, 1967 programında kelime olarak dahi yoktur...»

1963 programında AP iktidarı toprak reformunu, kalkınmanın temel unsuru olarak kabul etmiştir. Aynı AP iktidarı 1967 programında bunu dikkate dahi almamıştır... Şimdi soruyorum, hükümet bir plân tatbik ettiği iddiasında mıdır?»

Bütçe görüşmeleri

Plân ve Bütçe Karma Komisyonunda muvafık, muhalif bir çok Parlamento üyesi, bütçelerimizin değişmez yapısını ve bunun yarattığı enflasyon tehlikesini ortaya koymuşlardır. Mesela AP'nin Maliyeden gelme milletvekili Mesut Erez, bütçe hastalığını sözlerle dile getirmiştir: «Bütçelerimiz her yıl açık veriyor. Bu bakımdan bütçe anlayışımızda değişiklik yapmak zorundayız... Her yıl cari masraflar, biraz daha hızlı bir tempo ile artmaktadır. Bu, arzu edilen bir sonuç değildir. Çünkü bütçemizin yüzde 15'i iç ve dış borçlanmalarla sağlanabilmektedir.»

CHP'li İlyas Seçkin de hastalığı şöyle ortaya koymuştur: «Bütçede açık vardır. 1 milyar 400 milyon liralık istihkak ödenmemiştir. Hazine daima zorlanmıştır. Hazine açığı 2,5 milyar lira civarındadır. 1957 yılı düşünüyorum, zamanla Türkiye devletinin bütçeleri belediye bütçelerine dönecek. 25 milyar lira gösterilecek gelir ise 17 milyar lirada kalacak. Bu işler nasıl idare edilecek? Gider boyuna artıyor, gelir ise aynı seviyeyi muhafaza ediyor...»

Enflasyon tehlikesi var. Tehlike çanlarını daha geçen yıl başında çalmıştır. Bakıyorum bütçeyi 2 milyar lira arttırmışız. Bunun 550 milyon lirası Savunma Bakanlığına, 650 milyonu Maliye Bakanlığına ait. Geriye kalan 600 milyon lira da 20 bakanlığa paylaştırılmış. Cari masraflarda, plânda öngörülen 1 milyar 300 milyon lira fazla bir artış var. Hükümet bu masrafları plâna göre frenlemek zorundadır. Bu durum böyle gitmez.»

YTP'nin iktisatçı eski genel başkanı Alican da aynı yönde konuştu: «1960'dan önceki enflasyonun başlama arızaları şimdi de ortaya çıkmıştır. Çare? Çare, varlıkların vergi yükünü arttırmaktır. AP'li Mesut Erez bunu şöyle belirtmektedir: «Hızlı kalkınmak zorunda olan memleketlerde vâsıtalı vergilere müracaat etmek normaldir. Ancak yurdumuzda vâsıtasız vergilerde de herşey yapılmış bitmiş değildir. Mesela Gelir Vergisi ve diğer vergi kanunlarının gelir artırıcı istikametlerde düzenlenmesi mümkündür.» Ama zenginlere dayanıp iktidara gelenlerin zenginleri vergilendirmesi kolay değildir. Bunun içindir ki ihtiyaçlar çığ gibi büyürken, bütçeler cılız kalmakta, hizmetler yerine getirilememekte, üstelik bütçeler önemli açıklar vermektedir.

Prof. Sadun Aren İyi konuştu

Memurlara avans!

Parlamento üyelerinin de yararlanmasını sağlamak amacıyla avans adı verilen memurlara zam tasarısı ilgi çekici tartışmalara yol açtı. AP grubunda, avansın subaylara da teşmil edildiği. Demirel, bu eleştirileri, «Türk Silâhlı Kuvvetlerinin millettin parası ile tedarik edilen silâhı devlete ne çevirecektir gibi ve bunun korkusu varmış gibi bir itiba vermek çok yersiz ve haksızdır» diye cevaplandırdı. Mecliste de bütün partiler avansın bütün memurlara teşmilini istediler. AP, yalnız iktisadi devlet teşekkülleri için 290 milyon lira lazım diye buna karşı çıktı. Mecliste en iyi konuşmayı Prof. Sadun Aren yaptı. Aren'in tasarısı hakkında teşhisi şudur: «Avans diye verilen ciddiyetten uzak âdeti usulsüz bir zam». Aren, 1963 yılından beri fiyatlarda yüzde 21 ve adam başına milli gelirden yüzde 15 bir artış kaydedildiğini, o halde memurların 1963 durumunu korumak için, maaşlara yüzde 36 oranında zam gerektiğini belirtti. Halbuki zam iddia edildiği gibi yüzde 10 ilâ 15 oranında dahi değildir. Zira zam memurların yüzde 35 zam görmeden önceki maaşları üzerinden hesaplanıyordu. Bu sebeple aslında zam, yüzde 7,4 ilâ 11 oranındaydı. Yeni Personel Kanununun çıkması Çarşamba günü gayri ciddi bir teselli mükkafatından ibaretti.

Gizli oturum tutanakları

Aydın bağımsız Milletvekili Reşat Özarda, yerinde bir teklifle bulunarak «Osmanlı Meclisi Mebusanı ile TBMM'nin ilk toplandığı 1920 tarihinden itibaren 14 Mayıs 1950 tarihine kadar geçen süre içinde yapılmış olan gizli toplantı tutanaklarının açıklanmasını» istemiştir.

Bu gizli zabıtlar, Osmanlı—Türk tarihinin gizli kalmış noktalarını aydınlatarak önemli belgelerdir. Bunların gizli kalması, sağmalıktan başka bir şey değildir.

Anayasamız, gizli oturum zabıtlarının 10 yıl süreyle yayınlanmayacağı esasını getirmektedir. Bu sebeple yalnız 1950 yılına kadar değil, 1956 yılına kadar bütün gizli oturum zabıtları açıklanmalıdır. Mesela 1950'den sonra Millî Emniyetin CHP büyüklerini komünizmi himaye etmekle suçladığı bir gizli oturum vardır ki, bunun zabıtları, bir ibret belgesi olarak mutlaka açıklanmalıdır.

AP'de milliyetçi kıvrıdanma!

Enerji Bakanı İbrahim Deriner' in millî petrol davasının baltalama yolundaki davranışlarını YÖN okuyucuları çok iyi bilirler. «Birader» Deriner, bu konuda sistematik bir faaliyete girişmiştir. Yalnız bu faaliyeti iktidara değil de sadece Deriner'in şahsına bağlamak, insafı, bir hareket olmuyacaktır. Deriner, bir iktidarın petrol politikasını tam bir sadakatla uygulamıştır.

Şimdi 50'ye yakın AP milletvekili, Enerji Bakanının petrol konusundaki tutumunu üzerine grup-ta gensoru açılmasını istemişlerdir. Aralarında Hamdi Maden, Mesut Erez, Neşet Tanrıdağ, Selâhattin Güven gibi kişiler bulunmaktadır. Enerji Bakanının petrol konusundaki tutumunu üzerine grup-ta gensoru açılmasını istemişlerdir. Aralarında Hamdi Maden, Mesut Erez, Neşet Tanrıdağ, Selâhattin Güven gibi kişiler bulunmaktadır. Enerji Bakanının petrol konusundaki tutumunu üzerine grup-ta gensoru açılmasını istemişlerdir.

1 — Petrol fiyatları indirimi müzakerelerinde gevşek davranmak, hatta indirimi istemeyen bir

tutum içinde bulunduğu intibamı vermek.

2 — THY yakıt ikmalinin Mobil'den alınıp Petrol Ofise verilmesinde millî teşekküle büyük güçlükler çıkarmak. (Gensoru sahipleri, Petrol Ofisi Genel Müdürü Kenan Onat'ın bütün baltajmalarına rağmen, altı hava alanında gerekli tesisleri kurduğunu belirtmişlerdir.)

3 — Yabancı petrol şirketlerinin rafineriden ihraç ettikleri akaryakıtın döviz bedelini yurda getirmediği için Maliye Bakanlığının şirketlere yaptığı tebligatı durdurarak, Türkiye'yi 15 milyon doların fazla dövizden yoksun bırakmak. (İki yıl önce ilk kez YÖN, bu skandalı Maliye Bakanlığınca bir ihbar şeklinde maktâ, fakat bedelin Londra bankalarına yatırmaktaydı!)

4 — Ham petrol fiyatındaki indirimin şirketlerin cebine gitmesini önleyerek, bütçeye intikalini sağlamak için öngörülen tedbirin alınmasını geciktirmek ve bu yüzden Hazineyi 75 milyon lira zarara sokmak.

5 — Petrol Ofiste sekiz ay içinde dört genel müdür muavini değiştirmek.»

Deriner'in yabancı şirketler yararına icraatını çok daha uzatmak mümkündür. AP milletvekilleri bu icraatın bir kısmını grubu bağımlı olarak övünülecek bir iş yapmışlardır. Temenni «Dilir ki, Deriner gensorusu kişisel nedenlerle girişilen bir teşebbüs olmasın ve hükümetin petrol politikasını değiştirmeye yönelsin.

Prof. O. Turan, milliyetçilik ve sosyalizm!

Demirel'in sillesini yedikten sonra AP'nin eski Genel Başkanı Yardımcısı mukaddesatçı Prof. Osman Turan'da da ilgi çekici bir gelişme görülmeye başlamıştır. «Sos» hecesinden bile sinirleri bozulan profesör, «Ulusal bir sosyalizmi» artık övmektedir. Sayın Profesör, her ne kadar Türkiye'deki sosyalistlerin milliyetçi olduklarını siddetle reddetmekteyse de, dış ülkelerdeki komünistlerin mutaassıp milliyetçi olduklarını savunmaktadır. AP'nin eski Genel Başkanı Yardımcısının şu eğlenceli sözlerini okuyucularımıza duyurmaktan kendimizi alamadık: «Milliyetçilik ve sosyalizm arasında belli yeni bir münasebet de sosyalistlerin artık milliyetçi olduklarına dair iddialardır. Gerçekten, evvelce, milliyetçiliği küfür sayan aşırı solcular, bir ara, hususî mânâsıyla, (milliyetçi) tabirini meydana çıkarmış ve benimsemiş gözükmüşler, şimdi artık milliyetçi sıfatını kullanmaya başlamışlardır. Bu değişikliğin bir sebebi, kitlelere yaranmak gayesi ise diğeri de komünist dünyada husule gelen değişimlerdir. Filhakika, bugün bütün komünist hükümetler mutaassıp bir milliyetçi hava içine girmişlerdir. Bu hadise, madyatçı komünist doktrin ile maneviyatçı milliyetçiliğin, zoraki de olsa telifi zarureti göstermiş ve birincinin ikinciyeye muhtaç veya mağlup olduğunu meydana koymuştur. Bununla beraber, bu imtiyaz gayretleri kısmi olduğu gibi, Türk solcularının henüz mustakil düşüncülerine ve komünist liderler kadar akıllı ve vatansever olduklarına dair bir işaret de rastlanmamıştır.»

Barış gönüllüleri

Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, Barış gönüllülerinin bundan sonra köylerde kullanılmayacağını açıklamıştır. Yalnız bir süre önce de Bakanlıklararası bir komite, «Barış Gönüllülerinin geri çekilmesini» kararlaştırmış, fakat bu haberi öğrenen Amerikan yetkililerinin harekete geçmesi üzerine Barış Gönüllülerinin yerinde kalacağı belirtilmişti. Şimdiki teşebbüs daha sınırlıdır: Barış Gönüllüleri köylere gitmeyecek, fakat onlardan İngilizce öğretmeni olarak geniş ölçüde yararlanılacaktır. Amerikalı dostlarımız, herhalde buna itiraz edememişlerdir. Ne var ki, Barış Gönüllülerinden şikâyetler artarken, Amerikalılar fütursuzca, Barış Gönüllülerinin ikinci de recede diplomatik sıfat taşıyanmışlaran'g

sını Türk hükümetinden istemişlerdir! Talep reddedilmiştir. Ama olay, Barış gönüllüsü derdinden kolay kolay kurtulamıyacağımızı göstermektedir. Buna rağmen iktidar çevreleri, Barış Gönüllülerine karşı ciddi tedbirler aldıklarını ileri sürmekte-

dirler. Bunda Millî Güvenlik Kurulunun dikkatli çabalarının payı büyüktür. Kurulun eski Genel Sekreteri Sayın Korgeneral Ülgenalp, geniş araştırmalardan sonra Barış Gönüllüleri meselesini Güvenlik Kuruluna getirmiş ve hükümetin Amerika nezdinde harekete geçmesini sağladı. Washington direnmesine rağmen, Barış Gönüllülerinin Doğu'daki faaliyetlerinin ayyuka çıkması ve Güvenlik Kurulunun enerjik tutumu, hükümeti daha ısrarlı davranmaya zorlamış ve Çağlayangil, Washington gezisi sırasında bazı tavizler sağlayabilmiştir.

Öte yandan hükümet, yurt içinde, Barış Gönüllülerinin faaliyetlerine karşı daha hassas davranmak zorunda kalmıştır. Belirtildiğine göre, İçişleri Bakanı Faruk Sükan, valilere gizli bir tamim göndererek Barış Gönüllülerinin her türlü faaliyetinin sıkı kontrol altında bulundurulmasını ve merkeze de sık sık bilgi verilmesini istemiştir. Dışişleri Bakanlığında bir büro, Barış Gönüllülerinin sicilini tutmaktadır. Türk hükümetinin talebi üzerine, Barış Gönüllüleri Merkezi, Trabzondaki bürosunu kapatmış ve Karadenizdeki Barış Gönüllülerini geri çekmiştir. İlçiler, Amerikalılarla köylülerimizin uyusamadığını, Karadeniz halkının Barış Gönüllülerine ısınmadığını bildirmişlerdir.

Bir yetkili, Doğu Anadolu'nun «önemli böge» olduğunu, bu sebeple Barış Gönüllülerinin Doğu Anadolu'ya sokulmasında sakıncalar tesbit edildiğini, esasen bunların köye ve kasabaya girmelerinde de sakıncalar görülmediğini söylemiştir.

Gerçekten hepsinin CIA ajanı olduğunu söylemek büyük infaşsızlıksa da, Türkiye'de Barış Gönüllüleri acayip faaliyetleriyle üzerlerinde ciddi şüpheler toplanmasına yol açmışlardır. 1963 sonbaharında Muş'un Kürtçe konuşan köyüne İngilizce kitaplık kurmaya giden Care temsilcisinin, bugün Barış Gönüllülerinin Eğitim Müdürü olması, şartıcı bir tesadüftür! Ecvet Güresin gibi ihtiyatlı bir gazeteci dahi, Barış gönüllülerinin faaliyetleri konusunda sunları yazmaktadır: «Özellikle Doğuda ırk ayrımı propagandaları ziyadesiyle artmıştır. Bazı gönüllüler, hacisiyle, hocasıyla, nurcusuyla fazla ilgileniyorlar, bazı gönüllüler ise Irak'taki Barzani hareketiyle Doğu bölgesi arasında ilişkiler araştırmaya pek meraklı görünüyordular. Güvenlik Kuruluna gelen haberler iç açıcı değildi. Her halde Amerikan aleyhtarlığı ile suçlanmayacak olan Yeni Gazete de, Barış Gönüllülerinin şüpheli faaliyetlerine dikkati çekmektedir: «Hele etnik bakımdan dikkatli çeken Doğu ve Güney Doğu bölgesinde ayrı bir ağırlık verilmesi karşısında, Barış Gönüllülerinin Türkçe bile konuşamayan bazı yerlerde ne aradıklarını sormak verindedir.»

Bu sakıncaların ışığı altında Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, yeni tutumu açıklamıştır: «Barış Gönüllüleri yurdumuzda, tarımsal eğitim, sağlık hizmetleri ve köy işleri alanlarında çalışmaktadırlar. Bu konuda yaptığımız incelemede, Barış Gönüllülerinin özellikle köy hizmetleri alanında, başarılı olmadıkları ortaya çıkmıştır. Barış Gönüllülerinin bir kısmının 1967 yılı sonunda sözleşmelerini sona erdirttik. Sözleşmeleri sona eren Barış Gönüllülerinin yerine eğitim alanında gönüllü isteyeceğiz ve bunlardan lise ve orta okullarda İngilizce öğretmeni olarak yararlanacağız.»

Amerikalılardan bu kadarını dahi koparabilmek, büyük mesele teşkil etmiştir.

Boraks madeni elden gidiyor!

Eski Enerji Bakanı Hüdaî Oral, büyük bir tehlikeyi açıklamıştır: Dünya boraks tekelini elinde Anglo-sakson şirketinin Türkiye'deki yavru kuruluşu ve bu kuruluşun önde gelen adamı Garanti Bankası İdare Meclisi Başkanı Câbir Selek, boraks madenlerimizin yüzde 80'ine 100 yıl süre ile el koymak için harekete geçmiştir. Anglo-saksonların yerli şirketi, AP iktidarı üzerinde çok nüfuzlu sayılan ünlü Câbir Selek'in himmetleriyle tekel kuracak biçimde, madenlerimizin imtiyazını alma çabasındadır. Tabii ki şirket, yalnız bununla da yetinmeyecek, madenlerin işletme imtiyazını da isteyecektir.

Anglo-sakson tekelinin Türkiye'de 70-80 yıldır süren ve «Borakstan size fayda yoktur» gibi yalan belgeler hazırlamasına yol açan oyunları üzerinde defalarca durduğumuz için, sadece Hüdaî Oral'ın bu konudaki sözlerini

Ekonomik Misakı Millî!

Türkiye Petrol ve Madenlerini Koruma Derneği, Prof. Aksoy ve arkadaşlarının bir basın toplantısı ile haftanın başında kamu oyuna duyuruldu. Prof. Aksoy, bağımsızlık yolundaki bu ilk güçlüğünü teşebbüsünü şöyle açıkladı: «Bu derneğin kuranlar bir tek görüşte birleşmektedirler. Türkiye'nin siyasi bağımsızlığı gibi (iktisadi bağımsızlığı) ni ve (tam egemenliği) ni de benimsemiş olmak! Bu prensip ise, Atatürk'ün (tam bağımsızlık) düsturunda ifadesini bulmaktadır. Bundan ötürü, millî servet kaynaklarımızın şu veya bu kişinin, şirketin veya yabancı devletin değil, Türk iktisadi hayatının ve millî güvenliğinin yararına olarak değerlendirilmesini en tabii hak ve kazanılmaz bir görev sayan her Türk, bu derneğin amaç ve çalışmalarını benimseyecektir (...)

Bu derneğin kurulmasından ve faaliyetlerinden sadece iki grup insan hoşlanmayacaktır :

1 - Türkiye'nin yeraltı servetlerini Türkiye'nin zararına, fakat kendi çıkarına olarak değerlendirmek isteyenler.

2 - Bağımsızlık veya egemenlik kavramını, bizlerin kabul edemeyeceği pek modern bir anlamda (1) anlayarak, meselâ iktisaden kuvvetli yabancı devletlerin iktisadi veya siyasi mandasını fiilen kabul etmenin Türkiye için daha hayırlı olacağını sananlar.

Doç. Dr. Mümtaz Soysal da derneğin amacını şöyle açıkladı: «Farklı inançtaki kişiler, bir ortak zemin üzerinde birlik olacaktırlar. Millî menfaatlerimiz yönünden bu birlik zorunludur.

Bu dava Türkiye'nin sömürülmesini önleme davasıdır. Özellikle kaynaklarımızın yabancılar tarafından sömürülmesini önlemek davasıdır. (Ekonomik Misakı Millî) olarak adlandırıldığı bu dava etrafında milletçe birleşilmesi gerektiği inancındayım. Siyasi tutumları ne olursa olsun, vatanını ve kendi haklarını seven insanların, bu dernek çatısı altında bir araya gelebileceklerine inanıyorum.

Derneğin Yönetim Kurulu üyeleri Prof. M. Aksoy (Başkan), Prof. Cahit Talas, İhsan Topaloğlu, Özer Derbil, Tahsin Yalabık, İffet Aslan ve Mümtaz Soysal'dır. On yıl süre ile olağanüstü yetkilere sahip bulunan derneğin kurucu üyelerinin sayısı ise 66'dır. Kurucular arasında şu isimler vardır: Bülent Ecevit, Müci Atlı, Suphi Gürsoytrak, Suphi Karaman, Kâmil Karavelioğlu, Sadi Koçtaş, Sami Küçük, Mehmet Özgüneş, Haydar Tunçkanat, Ahmet Yıldız, Doğan Avcıoğlu, Fikret Ekinci, Refik Erduran, Gökhan Evliyaoğlu, Ecevit Gürresin, Nadir Nadi, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Seyfettin Turhan, Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Lütfi Duran, Prof. Aziz Köklük, Prof. Ragıp Sarıca, Prof. Bahri Savcı, Prof. Tark Zafer Tunaya, Prof. Fehmi Yavuz, Muammer Erten, Hüda Oral, Orhan Birgit, Hayrettin Uysal, Lebit Yurtoğlu, Yücel Akinci, Alp Kurran, Cengiz Ekinci, Numan Esin, Arslan Başer Kafaoglu, Faruk Onder, Reşat Ozarda, Atilla Sönmez, Baran Tuncer.

Görüldüğü gibi dernek, hemen bütün partilerden politikacıları, bilim adamlarını ve gazetecileri bir araya getiren bağımsızlık yolunda ilk güçlüğünü örneklerdir.

Koçhisar Belediye Seçimleri

Pazar günü karakışta yapılan Şereflikoçhisar Belediye Başkanlığı seçimini 2084 oy ile CHP adayları kazandı. AP aday, 1215. TİP aday 127 oy aldılar.

Kartal'da yapılan Küçükyağlı belediye seçiminde ise, 2848 mutabek oy kullanıldı. CHP aday 1615. AP aday 1211, TİP aday 15. MP aday ise 7 oy aldılar.

Eski Demokratlar ve iş hayatı

Öyle anlaşılıyor ki, AP iktidarında, eski demokratların iş yürütmekte nasıl büyük bir koz olduğunu iyi değerlendiren iş çevreleri, bunları yüksek ücretlerle yanlarına almışlardır. Meselâ bir Sebati Ataman Akbank'a bir Hasan Polat Tudor'a yerleşmiştir. Torçelik imalatçısı Topuz şirketinin altından Hayrettin Erkmen çıkmaktadır. Bir araştırmacı, iş hayatındaki eski demokratların listesini yapsa, ortaya herhalde çok ilgi çekici bir tablo çıkacaktır. Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile Hayrettin Erkmen çekişmesi, bu ilgi çekici tablonun bir parçasıdır. Turgut, «Erkmen, Topuz Şirketi lehine bana baskı yaptı» demektedir. Topuz, yabancı bir firmanın patenti ile çalışmaktadır. Başka bir yerli firma, patentsiz aynı malı imal etmektedir. Patent hakkı ile kök dışarı uzanan firmanın temsilcisi Hayrettin Erkmen, «Patent hakkında tecavüz var» diye kanunî yollara

başvurmuş ve yerli firmayı balalayacak biçimde Mehmet Turgut'tan demir kütüğü tahsis istemiştir. Bakan, Erkmen'e «İki firma aranızda anlaşın» demiştir. Sen misin diyen? Adalet gazetesi'nin sahibi AP Milletvekili Turhan Dilligil, «Turgut'un yolsuzluğu» diye meseleyi AP Grubuna getirmiş ve Turgut aleyhine bir kampanya yürütmüştür. Bağımsız davranışları yüzünden Demirel'in de gözünden düştüğü anlaşılır Turgut, bunun üzerine Grupta «Erkmen'in bir firmaya yararına baskı yaptığını» açıklamıştır. Haber, gazetelere «Eski Demokratların baskısı» diye geçmiştir. Şimdi eski demokratlık ve bakanlık nüfuzu ile Hayrettin Erkmen, asıl baskıyı yapanın Mehmet Turgut olduğunu açıklamaktadır: «Baskıyı yapan bakanın bizzat kendisidir. Vekili olduğum şirket, bir patent hakkından yararlandığı ve bu patent hakkına tecavüz edenler kanun yolları ile tecavüzden men'e çalıştığı halde, Bakan ham madde tahsis mevzuunda talebimizi yerine getirebilmesi için ihtilâflı bulunduğumuz diğer şirketle bizi anlaşmaya zorlamaktadır. Bir haktan mevzuatta yerli olmayan bir yön göstererek vazgeçilmesini istemek baskıdan başka bir şey değildir. Ayrıca Bakan, rakip müesseseye hakkı olmayan bir tahsis yapmıştır».

Bu, tesadüfen ortaya çıkmış yüzlerce baskı örneğinden sadece bir tanesidir. Bizim kapitalizmi miz, hükümet kapısındaki nüfuz ve baskı ile işlemektedir...

Amerikan kaçakçılığı sanayi

Amerikan kaçakçılığını önlemek için Genel Kurmay yıllardır uğraşır. Dışişleri, Tekei Bakanlığı ve Genel Kurmay temsilcileri Amerikalılarla sonu gelmez müzakereler yaparlar, ama «Büyük dostlarımız» kös dinlemişlerdir. Bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Mesele en son CHP Milletvekili Nazmi Oğuz'un bir önerisi üzerine Mecliste konuşuldu. Oğuz özellikle, PX'lerin kontrolünü istedi: «Bugün Türkiye'nin her tarafında kaçakçılık ya pılmaktadır. Fakat maalesef tedbir alınmamaktadır. PX için getirilen eşyanın kontrolü kolaydır. İki memleket arasında yapılan bir anlaşmanın taraflara teminat sağlaması gerekir. Bu bakımdan Amerikadan gelen malların tahdidi lüzumludur. Bugün Türkiye'de Amerikan personelinin ihtiyacının yüz misli oranında kaçak eşya vardır. Her yanda yüz milyonlarca liralık kaçak eşya satılmaktadır. Bu durum, yerli sanayimizin gelişmesini engellemektedir. Millî haysiyetimizi zedelemektedir. Amerikan pazarları, mutlak surette kontrol altında tutulmalıdır».

Gümrük ve Tekei Bakanı İbrahim Tekin, bu haklı talep karşısında, klasik «Çalışmalar bitmek üzeredir.» cevabını verdi ve Amerikalıları bırakıp kaçakçılığı besleyen başka bir kaynağı — dışardaki işçileri — suçladı: Bir komisyon gerekli tedbirleri almak için çalışmalarını sonuçlandırmıştır. Dışişleri Bakanlığı ile son bir toplantı daha yaptıktan sonra nihai tedbirler açıklanacaktır(...)

Son olarak gelen işçiler, bir ihbar üzerine aramaya tâbi tutuldu. Bir işçimizin üzerinde 30 bin Türk Lirası bulundu. Bir işçi kadının bavalunda ise 500 altın saat ele geçti. Dışarıdan binlerce işçimiz yurda geliyor. Oralarından getirdikleri Amerikan pazarlarını doldurur. Bazı işçilerimizin bavalılarında yabancı etiketler çıkar. Bu etiketler, herhalde Türk mallarına yapıştirılarak piyasaya sürülmektedir».

Bir kaçakçılıkla mücadelede dahî âciziz!

Türkiye'deki Amerikan Nükleer Silâhları

Cumhuriyetin dış politika yazarı Kayhan Sağlamer, Türkiye'deki Amerikan nükleer silâhları konusunda Türk Hükümetinin kamu oyundan müthiş bir hassasiyetle gizlediği bazı bilgileri, Paris'te NATO yetkilileri ile yaptığı temaslarda kolayca sağlamış. NATO yetkilileri, şöyle demektedirler:

«Türkiye'de Amerikan nükleer silâhlarının mevcudiyetini artık kimse inkâr yoluna sapmıyor. Savunma Bakanı Mc Namara'nın iki ay kadar önce, Amerika'nın Avrupa'da bulunduğundan söz ettiği 7.000 nükleer savaş başlığından bir kısmı Türkiye'de depolanmıştır».

Gerçek şu ki, ne Türkiye, ne de Amerika, bu silâhları birbirlerinin rızasını almaksızın kullanabilir. Amerikan nükleer silâhlarının statüsünü, Türkiye'nin herhangi bir kesiminde içine üç daire var farzederek anlatmağa çalışacağız:

En içteki küçük daire, nükleer savaş başlıklarının depolandığı yerdir ve tamamen Amerikan personelinin denetimindedir. Adeta Amerikan hükümetine terkedilmiş bir toprak parçasıdır. Değil herhangi bir Türk subayı, Genelkurmay Başkanımız, Cumhurbaşkanımız bile bu dairenin içine adımını atamaz.

Savaş başlıkları, onları fırlatacak, taşıyıp düşman hedeflere bırakacak araçlar olmadıkça, hiçbir işe yaramaz. Yani topsuz tüfeksiz mermi gibi bir şey. Savaş başlıklarının uçlarına takıldığı taşıyıcı araçlar, genellikle roketlerdir. Birinci ve ikinci daireler arasındaki şeritte ise bu roketler bulunmaktadır ve personeli karmadır; Türk ve Amerikan askerlerinden meydana gelmiştir

Mesele'nin can alıcı noktası, «Çifte kilit» adı verilen sistemin uygulandığı bu şerittedir. Kilitlerin birinin anahtarı Amerikan, diğeri de Türk yetkilinin elindedir. Her iki kilit te açılmadıkça roket ateşlenemez. Yetkililer bağımsız hareket edemezler. Hükümetlerden talimat almadıkça anahtar kilitin içine sokamazlar. Türk askerleri roket eğitimlerini de birinci ve ikinci daire arasındaki sahada yaparlar.

İkinci ve üçüncü daireler arasındaki dış şerit ise, savaş başlıkları ve roketlerin emniyet cemberidir. Savaş başlıkları ve roketlerin güvenliği tamamen Türk Ordusunun sorumluluğuna verilmiştir. Su baylarımız iç ve dış şerite girip çıkmak hakkına sahiptirler».

Demek ki Başbakanın daha geçenlerde ileri sürdüğü iddiaların aksine, NATO yetkilileri, Amerikan üslerinde Cumhurbaşkanının, Genelkurmay Başkanının dahil giremeyeceği bir «iç kısım» in bulunduğunu ileri sürmektedirler. Bu kısım adeta «Amerikan hükümetine terkedilmiş bir toprak parçası»dır.

Milletvekilleri, NATO yetkililerinin bu açıklamaları karşısında, aksini iddia eden Demirel'in ne diyeceğini sormadılar.

SKD Konferansı

Sosyalist Kültür Derneğinin mutad konuşmasını bu hafta 24 Aralık Cumartesi günü saat 15 te Derneğin Sümer Sokak No: 16/8 deki merkezinde Dr. Taner Timur «Sosyalist düşüncenin temelleri» konusunda yapacaktır. Gelecek hafta da Tabii Senatör Sami Küçük ve Suphi Karaman Bulgaristan konusunda bir söyleyiş yapacaklardır.

Sosyalist Kültür Derneği İstanbul Şubesi'nin ikinci konferansı, 27 Aralık 1966 Salı günü saat 17.30 da Gen-Ar Tiyatrosunda Arslan Başer Kafaoglu tarafından «Yeni emperyalizm ile mücadele aşamasında sosyalist strateji ve millî kurtuluş» konusunda verilecektir.

ÖZGÜR VE BAĞIMSIZ BURHANETTİN ULUÇ

24 Aralık 1963'te Burhanettin Uluç ölüyordu. Arkasında «özgürlük» ve «bağımsızlık» ülküsünü, en unutulmaz bir anı olarak bırakıp gidiyordu.

Gerçekten, 15 Mayıs 1919 da emperyalist Yunan işgaline karşı «Zito Venizelos» diye bağırmanın şehit yüzü başı Fethi Bey karakterini henüz 17—18 yaşında iken «Askeri Baytar Mektebi Ali Sınde temsil eden İsmail Burhanettin, silâhlı bir İngiliz müfrezesi tarafından çevrilen okulda, öğrenciler arasında bir isyan havası estirmiş, o gün nöbetçi subayı olan İbrahim Nami, âsi Burhan'ı güçlüğüle yatıştırabilmişti. Aradan yıllar geçecek o günü gelecek kuşaklara da aktarabilmenin anısını İzmir Konak Meydanında Vali ve Belediye Başkanı Burhanettin Uluç olarak anıt laştıracak, gazeteci ve sosyalist Hasan Tahsin Bey ile şehit yüzbaşı Fethi Beyin antiemperyalist davranışlarına olan saygı borcunu yerine getirecekti. Bugün İzmir'de bu milliyetçi anıt şerefle, şanla ve Burhanettin Uluç'un şahsiyet ve karakteri yansıtan bir âbide olarak heykelleşmiş, dost düşmana: «Ben ezelden beri hür yaşadım, hür yaşarım — Han gi çilim bana zincir vuracakmış, şaşarım» kükreyişinin sembolü hâlinindedir.

Türk Veteriner Hekimleri Dergisinin Kasım—Aralık 1963 sayısında hocası İbrahim Nami Sanel, «Birinci Cihan Harbinin memleket ve bilhassa İstanbul'da yarattığı aklık ve sefaletin zorlayıcı te siriyle, Askeri Baytar Mektebine girmiş olsaydı, Burhanettin Uluç bir muharip subayı değil ama, bir muharip kadar silâha yakın ve silâhını bireysel ve toplumsal bağımsızlığı için kullanmasını bilmiş kişiydi. Da ha 1922 yılında Veterineri Üsteğmen olarak atandığı Kars'ta bir müteahhidin daleveresine müsamaha etmek isteyen kumandanını elinde tabanca koridor koridor kosterarak kaçacak delik arama ya mecbur etmişti. Ne yazık ki kiskançlık ve tutsaklık la bireninin kısırcasında boğulmuş kişiler, Burhanettin Uluç'un generalliğe yükselmemesi için geçmişin bu mert ve dürüst tepkisini ihbara tenezzül edecekler, ama şahsiyetinin ve girdiği generallik sınavının sorularını hafif bulup salonu bağırarak bî rakacak olan levent yapıp askerini muharip kadar savışı karakterine —anasının aksütü kadar helâliinden— pasahî unvanı feveh edilecekti.

Yıl 1953, Burhanettin Uluç Üçüncü Orduda Kolordu Başveterineridir. Askeri bir tathikat olmuştur. Kumandan, Ordu ve Kolordunun yüksek rütbeli subaylarını toplamıştır. Tathikatın kritiği yapılmaktadır. Amerikalı bir yarbay, kendisinden çok üstün rütbedeki Türk subaylarının kumanda ve sorumluluğuna altında yürütülen işlerin tenkidini yapmakta dır. Albay Burhanettin Uluç kalker, «Paşam! Bizi bunun için mi topladınız buraya? Bu adamın söylediklerini biz bilmiyoruz değil ki...» diyerek toplantıyı bırakır. Bu davranışı Türk subayının ben-

liğine, bilgisine, görgüsüne, onuruna sahip çıkmak isteyen ve özellikle yabancı bir subayın müdahale sayılan yerli yersiz tenkitlerine isyan duygusunun üstün gururu saklıdır. Burhanettin Uluç, Türk Ordusunun, Türk askerinin bağımsızlığına o kadar düşkündür ki, aradan yıllar geçecek ve ilköğretim Dergisinin Kasım 1963 sayısında yayınlanan «Asker Atatürk» yazısında Sofya Atesemiliteri Mustafa Kemal'in Alman Genelkurmayına mensup askerlerin ordumuzun müşavirliklerinde görev almalarını istemeyen görüşüne önem verdiğini özellikle beirtecek, «değerlendirecekti. Mustafa Kemal'in rasyonalist, pozitivist, bağımsızlıktan yana bir asker olduğunu örnek diye gösterecekti. Onun içindir ki Burhanettin Uluç, Cumhuriyet Senatosunda «Bu millet, mısır kocanı ile de yaşamasını bilir, yardımlarını başlarına çalsınlar» diye kükremiştir. Çünkü Burhanettin Uluç, «millî bağımsızlık» duygusundaydı. Bu duygu, en akıllı ve olumlu yanıyla Mustafa Kemal Atatürk'te bilinçleşmişti. «Asker Atatürk», Burhanettin Uluç'un idealiydi. Bu idealizmle Uluç Paşa bağımsızlığı gerçekleştirerek güçlerin birlik ve beraberliğini daima arzularmış, bunun öncü savaşını vermişti. Millî bağımsızlık savaşında güçlüğünü yapabilecek örgütlerin, kuruluşlarının yana, omuz omuza, bir arada bulunmaları gereğini savunmuştur. Ne yazık ki biyolojik varlığı, cephesini kurmak istediği böyle bir kurtuluş savaşını öncülüğüne devamına imkân vermemiştir. Ne çıkar... 21 Mayıs 1960'da saf saf imanla, hep beraber yürüdüğü gene Harbiyeliler, her biri birer Mustafa Kemal olarak böyle asil ve mutlu bir savaşı verebilecek çekirdek ve vurucu kuvvete sahip tirlir bugün. Nakkaş Baba mezarından İstanbul Boğazının hür akan sularında köpüren dalgalarını o heybetli ve manevî varlığı te seyrederken Türk Donanmasının Hava Gücü ile desteklenen Kara Ordusu, Türk Silâhlı Kuvvetler Birliği olarak ödevini bilen, yapan, yapacak olan milliyetçi subayları ile ümit ve teselli kaynağıdır. Ölümünün yıldönümünde çağını şan ve şans düşüncelelere açık kalmasını bilmiş, devrimci ve Atatürkçü General Burhanettin Uluç'u saygı ile anarız.

TÜRK GEMİCİLİĞİNDE DOGRU ROTA

Devlet gemilerinin armatörlere satılması ve dışarıdan gemi getirilmesi isteklerinin gerisinde neler yatıyor? Türkiyede devlet şilepçiliği niçin zarar eder? Yerli gemi yapımını teşvik etmek ve aynı zamanda dışarıdan bol sayıda yeni gemi alabilmek için gerekli tedbirler nelerdir?

Mümtaz Soysal

KAMPANYA

Geride bıraktığımız haftalar, Ulaştırma Bakanının sorumsuz bir demeciyle başlayan iki kampanyaya sahne oldu. Bir yandan devlet gemilerinin armatörlere devri sürekli bir tema olarak işlenirken, öte yandan da gemi ithaline izin verilmesi için çok yönlü bir çaba gösterildi.

Bakan, tam bir fütursuzlukla, kendi politik sorumluluğu altındaki Deniz Nakliyatı T.A.Ş.'ni zarardan kurtarmasının mümkün olmadığını söylemekte ve bu sonuca «armatörlerle birlikte yaptığı son toplantıda» vardığını açıklamaktaydı. Aynı iddia, Ulaştırma Bakanlığı Yüksek İstişare Kurulunun dördüncü toplantısını açış nutkunda da tekrarlandı, ama bu defa daha ihtiyath sözlerle: «Geçirdiğimiz tecrübeler göstermektedir ki deniz ticareti sahasında özel teşebbüsün başarısı üstün bir yer almaktadır.»

Bu iddialarla ortaya çıkan Eskişehirli politikacı, kanunlara göre kendi bakanlığıyla «ilgili» bulunan bir işletmenin «ticari itibarını» sifıra indirmekte olduğunu farkında değildi. Tabii, en sorumlu sayılması gereken ağızlarından çıkan bu niyetler karşısında, armatörlerin hepsi, % 3 faizli, yirmi yıl vadedi kredilerle el koyabilecekleri modern gemilerin rüyasını görmeğe başladılar. Arkasından gemi ithali konusu ön plâna sürüldü. İki kampanyanın da birbirini tamamlayacağı, tekliflerin birinden biri reddedilirse, ortaya öbürünün gerçekleşmesi için sağlanacak bir gerekçenin çıkması olacağı düşünülmekteydi. Gündülen taktik ve söylenen sözler kısaca şöyle özetlenebilir: «Kârlı çalışmay; ancak armatörler becerir; ama onların da modern gemilere ihtiyaçları var. Ya Deniz Nakliyatı elindeki gemiler armatörlere devredilmeli, ya da dışarıdan modern şileplerin getirilmesi için önce izin, arkadan da kredi verilmelidir.»

Bakanla armatörler arasındaki koalisyona iddiaların cevaplandırılabilir için işe en basit ticaret mantığıyla başlamak gerek: Zarar ettiği görülen bir kuruluş için hemen satış kararı mı alınır, yoksa şöyle bir durulup «düzeltmesi mümkün mü» diye sorulur mu? Bakan «şöyle bir durup» bu soruyu kendi kendisine sormuş ve gerekeni yapmış mıdır? Ortada Deniz Nakliyatı yenden düzenlemek çalışmalarında ve usullerinde reform yapmak yolunda atılmış herhangi bir adım yoktur. Rastgele bir «zarar» gerekçesine tutunulmakta, fakat bunun doğruluk derecesi, nedenleri ve şimdiye kadarki eğilimleri üzerinde bile durulmamaktadır.

Herşeyden önce «ezeli ve sürekli zarar» hikâyesi yanlışdır. Deniz Nakliyatı, kuruluş yılı olan 1955'ten 1961'e kadar hep kâr göstermiştir. 1960 yılında kâr tam 34,5 milyon lira. Ama, 1961'den itibaren Türk filosu üzerindeki «koruma» politikası kalkınca, Deniz Nakliyatı için de zarar devri başlamaktadır.

KORUNMAYAN FİLO

Deniz ticaretinde yabancı rakiplere karşı devlet koruması bütün dünya ülkelerinin benimsedikleri bir tutumdur. 1961 yılına gelinceye kadar Türk deniz ticaret filosu da böyle bir korunmadan faydalanmakta idi yabancı limanlardan Türkiye'ye yapılacak taşımalarda

Türk gemilerine öncelik tanınmıştı. Ama, 6 Haziran 1961 tarihinde çıkarılan «Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 14 Sayılı Karara Müteallik 70 sayılı Tebliğ» bu korumayı kaldırdı, ithalatçıları yabancı gemilerle mal getirtmek bakımından serbest bıraktı. İşte, Deniz Nakliyatının zararları çalışması, bu kararlar yakından ilgilidir. Nitekim, 1962 yılında hemen 45,5 milyon liralık bir zararla karşılaşmıştır. Ama, herşeye rağmen, zarar bu seviyede kalmamış, 1963'ten itibaren azalmağa başlamıştır. 1964'teki zarar sadece 90.000 liradan ibarettir. Hatta, Demirel Kabinesinin Ulaştırma Bakanı tarafından emekliye sevk edilen eski Genel Müdürün Danıştay'daki dâvâda ileri sürdüğü iddiaya göre, «1965 yılında Şirketin 5,5 milyon lira kâra geçirilmiş olmasını örtbas etmek için» Ankara'dan gelen bir emirle bilanço usullerinde değişiklik yapılmış ve böylece yeniden 2.881.000 liralık zarar gösterilmiştir.

DENİZ NAKLİYATI'NA YAPILAN HAKSIZLIKLAR

Ashına bakılırsa, bütün bunlar Deniz Nakliyatının neden zarar etmekte olduğunu, armatör gemilerinin neden kârla çalışır gözüktüklerini açıklamaya yeterli değil. Aşılması deyimleriyle «karma ekonomi kurallarının eşit şekilde uygulandığı bir düzende» koruma politikasının kalmış olması her iki kesim üzerinde de aynı sonucu göstermeli, kamu kesiminde duyulan olumsuz etki tek yanlı olmamalıydı. Ama, sorun biraz daha yakından incelendiği zaman görülecektir ki, Türkiye'de çok şey örtbas etmeğe yarıyan o meşhur «karma ekonomi»nin kuralları hiç de «eşit» şekilde uygulanmamakta ve Deniz Nakliyatı, her zaman, hem de Devlet eliyle, okkının altına itilmektedir. Bu haksızlıkları şöyle sıralamak mümkün:

1) Hükümetler Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu üyesi olan devletlerle yardım ve kredi anlaşmaları imzalandıkça, gerekli tüzitleri hep Deniz Nakliyatının sırtından verirler. Örneğin, Deniz Nakliyatı, 1961 yılı içinde Avrupa piyasasında bağladığı yükten 750.000 dolarlık kısmı, Hükümetin isteği üzerine, Alman armatörlerine devretmeyi kabul etmiş ve böylece Bonn çevrelerinin arzusu yerine getirilerek Batı Almanya'ya 200 milyon marklık anlaşma imzalanabilmiştir. 1963'te ise, yine Türk Hükümeti 40 milyon dolarlık kredi anlaşmasını imzalarken, Deniz Nakliyatı'na emir vererek Kuzey Batı Avrupa limanlarından gelen malların % 56'sını Alman armatörlerine bıraktırmış, bu kısıntıyı Türk bayrağı taşıyan bütün gemilere uygulanması gerekirken, tâvizin hepsini Deniz Nakliyatı'nın üstüne yüklemiştir. Aynı şekilde, 1964 yılı içinde, «yardım malzemesinin % 50'si mutlaka Amerikan gemileriyle taşınır» kuralının bozulduğu ve Türk gemilerinin daha fazla yük taşımağa başladıkları Washington tarafından iddia edilince, Maliye Bakanlığının bir emriyle yükler sadece Deniz Nakliyatı'nın elinden hemen alınmış ve Amerikalılara verilmiştir.

2) Millî savunma hizmetleri için hükümetin özel sektörden apar topar gemi istediği görülmemiştir. Kıbrıs'a çıkartma sözü dolayınca, hep kamu

Deniz Nakliyatı'nın Gazi Osman Paşa şilebi

kesimindeki gemilere el konmuş, bu yüzden Deniz Nakliyatı'nın en verimli 7-8 gemisi uzun süre Donanma emrinde kalmıştır.

3) 27 Mayıs hükümlülerinden İpar Transport Ltd. Şirketinin dört tane hurda gemisi, işletmenin bütün itirazlarına rağmen, çok büyük masraflarla «adalet adına muhafaza edilmek» üzere Deniz Nakliyatı'na verilmiş, üstelik bir kararname ile İpar Şirketinin bütün dış borçları bu kamu kuruluşuna ödetirilmiştir.

4) Hükümetler, zaman zaman verdikleri emirlerle, Deniz Nakliyatı'na maliyet altı taşımaolar yaptırmışlardır. Amerikan gemilerinin 18 dolara, Türk bayraklı armatör gemilerinin 12 dolara taşıdıkları yüzbünlerce ton Amerikan buğdayı Deniz Nakliyatı gemilerine 6 dolardan taşınmıştır. Bugün, devlet gemilerinin kendilerine devrini isteyecek kadar küstahlaşan armatörler, vaktiyle Ankara'da yapılan toplantılarda Hükümetten gelen ucuz taşıma ricalarını dinlemeyip İstanbul'a kaçıkça, isteten fedakârlıklara katılanan tek işletme yine Deniz Nakliyatı olmuştur.

5) Her devletin deniz ticaretinde büyük rol oynayan «düzenli ve sürekli» hat kurmak görevi yine büyük ölçüde yalnız Deniz Nakliyatı tarafından yerine getirilmektedir. Armatörler, bu eşit hatlar yerine «nereye yük oraya sefer» diye özetlenebilecek «tramp» usulünün kârlılığını tercih etmektedirler. Oysa, milletlerarası deniz ticaretinde büyük rol oynayan «konferans» kuruluşlarında, belli hatlardan yük payı alabilmek için düzenli ve sürekli seferlerin yapılması şart koşulmaktadır. Amerika hattı bakımından bu şartı yerine getiren tek Türk işletmesi Deniz Nakliyatı'dır. Kontinant, yani Kuzey-Batı Avrupa hattında ise, ancak birçok yıldanberi bir tek özel firma, Koçtuğ firması, Deniz Nakliyatı'nın fedakârlıklarını paylaşmaktadır.

6) Deniz ticaretinin bir ülke için faydası, devlete ödenen vergiyle değil, yurda getirilen dövizle ölçülür. Armatörler sık sık «devlete vergi verdiklerini» övünerek ileri sürer dudurlar. Hatta, Bakan bile, o meşhur demecinde «dört gemisi olan armatör üç-dört milyon vergi veriyor. Deniz Nakliyatı ise zarar ediyor» demekten kendini olamamıştır. Ama, her çevrede bilinir ve hemen herkes kabul eder ki armatörlerin çoğu, aldıkları navlunları düşük göstermek yoluyla, kazandıkları dövizlerin büyük bir kısmını dışarıda bırakmakta, bazan işletme ihtiyaçlarını da şişirerek ülkeden dışarıya döviz çıkmasına bile sebep olmaktadır. Buna karşılık Deniz Nakliyatı, bilançosunu zararları ka-

patığı yıllarda bile, dışarıda kazandığı dövizlerin hepsini getirerek ülke ekonomisine hizmetten geri kalmamıştır.

7) Genel olarak, ithal mallarının % 90'a yakın büyük bir kısmı kamu kuruluşları için getirilmekte ve navlunlar da dolayısıyla kamu kesesinden ödenmektedir. Deniz ulaştırmasında kamu işletmeciliğinin en büyük görevlerinden biri de navlun piyasasının suni olarak yükseltimesini önlemek amacıyla tamponluk etmektir. Deniz Nakliyatı navlunları belli bir seviyede tutarak öbür kamu işletmelerinin masraflarının artmasına engel olmasaydı, tek başlarına piyasaya hakim olacak armatörlerin devlet kuruluşlarına karşı nasıl

ARMATÖRLERCE HALÂ ÇAL

Geminin adı	Dedveyt T
Akbel	320
Alaşehir	290
Aslan	360
Asya	730
Demirhisar	550
F. Kalkavan	260
Feyyaz	300
Gerze	850
İlhan	1.930
İ. Kaptanoğlu	515
Kerempe	2.056
Kilyos	585
Koşar	1.880
P e k	845
Sümer	1.900
Ş a r k	1.650
Tayyar	470
Yılmaz Kaptanoğlu	544
Yoroz	1.900

ARMATÖRLERE İTHAL M GETİRİLEN GEMİLER

Geminin adı	Dedveyt T
Abdullah	2.815
Anadolu	10.475
Barbaros	14.640
Demirhan	10.000
Fatih-I	10.403
Kırlangıçlar	10.705
M. Eşref	10.300
Necip İpar	12.140
Nezihi İpar	10.191
Sadıkzade	10.100
Sefer	850
Seferoğlu	7.097
Selâmet-9	5.256
Selim	6.558
Semih	5.232
Yelkenci	10.113

ranacaklarını kestirmek için kâhın ak gerekmez. İşte görünürde «eşit» allara göre işleyen «karma ekonomi» düzeni içinde kamu işletmeciliği görevlerinden biri de bu olacaktır.

8) Bütün bunlara karşılık Devlet yesindeki kırtasiyecilikten en fazla yarar gören, her hareketi formaliteye alan tek işletme yine Deniz Nakliyatı, özel sektör, Ankara'nın karnası olmadan çalışabilmiştir.

«DENİZ NAKLİYATI» NEDİR?

Hükümetler, gerektiği zaman üzeri yüklenmekten çekinmedikleri, za-ettikçe açık açık kötüledikleri ve atör dostlara varanmak gerektiğin-

de satılığa çıkaracaklarını söyledikleri bu kamu işletmesini, hiç değışe ekonomik ve ticari ilkelere göre işleyen rasyonel bir hukuki kuruluşa kavuşturmuşlar mıdır? Bugün Deniz Nakliyatı'nın statüsü bile kesin olarak belli değildir. Adının sonunda «Anonim Şirket» deyimini taşıyan bu işletme, 440 sayılı «Yeniden Düzenleme» kanununa göre, «iktisadi devlet teşekkülü» olması gereken bir kuruluş. Şimdilik, ne odur, ne de bu. Olsa olsa, hele Bakanın son demecinden sonra, aç kurtlara parçalanmayı bekleyen bir kurban. Bütün bu kargaşalık yüzünden, aslında başındaki kimselerin tam bir inisyatifte, yetkiyle ve inançla «basiretli bir tüccar» gibi hareket etmeleri gereken bu işletme, en küçük politikacıdan en dışlı armatöre kadar herkesin karıştığı bir yer hâline gelmiştir. Yönetim Kurulu, ya politik amaçlarla, ya da eşi dostu rahata kavuşturmak niyetiyle yapılmış atamaların getirdiği insanlarla doludur Bunlar içinde temel iktisat ve deniz işletmeciliği kavramlarını bilen pek azdır.

Öte yandan, 440 sayılı kanunun emrettiği «özel kanun» çıkarılmadığı için, Şirket yöneticileri, şirketler hukukuna göre, aynı zamanda murakiplara, sermayedarların genel kuruluna ve bu arada Denizcilik Bankası yöneticilerine de hesap vermek zorundadırlar. Ulaştırma ve Maliye Bakanlıklarının çeşitli daireslerini, teftiş kurullarını, en büyük sermayedar olan Denizcilik Bankasının müfettişlerini, zaman zaman parlamen-todan gelen araştırma kurullarını da bunlara eklemek gerekir. Böyle bir ortamda işletmenin başına getirilecek olan yöneticide ne derece sağlam nitelikler aranması gerektiği kendiliğinden ortaya çıkıyor. Hele bu çeşit bir kuruluşta iktisat ve deniz işletmeciliği bilgisinin önemini söylemeye bile lüzum yok. Oysa, şimdi Deniz Nakliyatı'nın başında bulunan kimse emekli bir topçu albaydır. Buna karşılık, hiç olmazsa gelecekteki ihtiyaçları düşünerek, başbaşa bir uzmanlık dalı olan gemi işletmeciliğinde eleman yetiştirecek geniş bir program da uygulamaya konulmuş değildir. Kuruluş, daha uzun bir süre yönetici kadroları bakımından, ya eski kaptanların, ya da hukukçuların elinde kalacaktır.

BÜYÜME İHTİYACI

Türkiye'de, deniz ulaştırması alanında, devlet gemilerini armatörlere dağıtmaktan çok daha önde gelmesi gereken başka işler var ve aslında. Deniz Nakliyatı, bütün bu işlerin başarılmasında çok olumlu bir rol oynayabilir. Bunların başında Türk deniz ticaret filosunun kamusal ve özel kesimleriyle bir bütün olarak, Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılayabilir duruma getirilmesi geliyor. İlk bakışta, 689.652 dedveyt tonajlık (genel olarak şilep ve tankerler için kullanılan dedveyt tonaj ölçüsü, bir geminin taşıyabildiği yükün ağırlığını gösterir; yakıt, mürettebat yiyeceği ve tatlı su da bu ağırlığın içindedir) bir filo, pek küçük gözükmez. Nitekim, Türkiye bu konuda, dünya ulusları arasında başka bakımlardan pek kolaylıkla erişemediği bir sırada, 27'ncilik sırasında bulunuyor. Hâcim olarak 300 gros tondan büyük gemiler esas alınarak bulunan bu rakam, Yüksek Denizcilik Okulu Mezunları Derneğinin «Deniz Ticaretimizin Bugünkü Durumu ve Geleceği Hakkında Rapor» adıyla yayınladığı bir belgeye göre şu şekilde dağılmaktadır:

Yük gemileri	436.535 d.v. ton (% 71)
Tankerler	159.909 d.v. ton (% 23)
Yolcu gemileri	43.208 d.v. ton (% 6)
Toplam	689.652 d.v. ton (%100)

Ama ne var ki, kabotaj seferleri bir yana, yalnız dış taşımalar bakımından bile, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın yaptığı incelemelere göre, 1967 yılında 550.000 tonluk bir taşıma gücüne ihtiyaç duyulmaktadır ve bu ihtiyacın 1972 yılında 675.000 tona çıkacağı tahmin edilmektedir. Görülüyor ki yük gemilerinin hepsi dış taşımalara ayrılrsa ve hepsi de bu iş için elverişli olsa eldeki filo ihtiyacı karşılamaktan yine uzaktır.

Türk deniz ticaret filosunun asıl dramı bu noktadan itibaren başlıyor. El-

deki tonajın % 54'ünü yirmi yaşından daha eski gemiler meydana getirmektedir ve bunların içinde 93 yaşına kadar varan gemiler bile bulunmaktadır. Oysa, dünya gemi işletmeciliğinde genellikle kabul edilen bir kurala göre, iyi nitelikte bir gemi, teknik nedenlerden dolayı, 20 yılın sonunda «ekonomik» olmaktan çıkar; makineleri eskidiği, fazla yakıt yakmasına rağmen hızı düştüğü, yüklenme-boşaltma temposuna uyamadığı ve sık sık onarım gerektirdiği için, işletmelere yük olmağa başlar. İşte Türk ticaret filosunun çoğunluğu bu durumdadır ve Türkiye bu alanda, yani gemilerin yaş oranındaki yükseklik bakımından dünyada Lübnan'dan sonra ikinci gelmektedir. Dış hatlarda verimle yük taşımağa elverişli Türk gemileri 115.000 dedveyt tonluk 19 gemiden ibaret. Yine bu yetersizliklerden dolayıdır ki Türkiye, dünya sularında taşıyıcılık yaparak para kazanmak şöyle dursun, kendi alışverişlerinde ödediği navlunlar dan ötürü dışarıya avuç dolusu döviz ödemektedir. 1965 yılında ithalât ve ihracat mallarının taşınması için yabancı bandıralı gemilere ödenen navlu tonu ortalama 170.5 liradan tam 962 milyon lira tutuyor Türk gemileriyle taşınabilen mal oranı % 25'e % 35 arasında değişiyor. Oysa, ilk Beş Yıllık Plân için bu oranın en azından % 50'ye çıkarılması amaç gösterilmiş. Böyle bir orana erişmek şöyle dursun bazı ülkelerle Türkiye'nin karşılıklı durumları son derece ölçsüzleşmiş. Örneğin, 1965 yılı içinde 533.000 tonluk mal, Yunan bandıralı gemilerle taşınmış ve bunlar için Türkiye Yunanistan'a tam 88 milyon liralık döviz ödemiş. Liberya ve Panama bayraklı gemilerin büyük bir kısmı da Yunan armatörlerine ait olduğuna göre, Yunanistan'a navlun olarak ödenen dövizleri çok daha fazla. aşağı yukarı 250 milyon liraya yaklaşık saymak gerekiyor.

Böyle bir durumla karşılaşınca, Türk ticaret filosunun her yıl en az 50-70 bin dedveyt tonajlık artışlarla yenilenmesi ve güçlendirilmesi zorunluluğu üzerinde, kamusal ve özel kesimlerdeki işletmeciler, gemi mühendisleri, kaptanlar ve plâncılar, hemen hemen herkes sözbirliği etmektedir. Bütün tartışmalar, bu eklemenin yapıpış şekli üzerinde.

İTHAL FERYATLARI

Gemi açığının kapatılması için çarpışan iki tez var: Devlet Plânlama Teşkilâtı, Türkiye'deki gemi yapım sanayiinin geliştirilmesini ve ihtiyacın bu yerli sanayi tarafından karşılanmasını savunmaktadır. Buna karşılık, başta armatörler olmak üzere, kamusal ve özel kesimlerdeki işletmecilerin, Yüksek Denizcilik Okulu mezunlarının ve bazı eski yöneticilerin katıldığı kalabalık bir grup da, bu gelişme gerçekleşinceye kadar, dışarıdan gemi ithaline izin verilmesini istemektedir. Plânlama, Birinci Beş Yıllık Plâna, lokomotif kamyon, otobüs ithal gibi, gemi ithalinin vasaklanmasını sağlamıştır. İleri sürülen teze göre, böyle bir yasaklamaya gitmeden Türkiye'de gemi yapımını geliştirmek ve boşboşuna bekleyen kapasiteyi harekete geçirmek mümkün değildir. Kaldı ki, ithal müsaadesi verilir verilemez sonuç, Türkiye'ye yeni gemilerin gelmesi değil, deniz ticaret filosunun armatörler tarafından tekrar vasi gemilerle doldurulması olacaktır.

NUHUN GEMİLERİ

Gerçekten, Deniz Nakliyatın elindeki gemilerle armatörlerin gemileri yaşlılık oranı bakımından karşılaştırıldığı zaman bu idiaya hak vermek güçtür. Özel sektör elindeki 300 gros tondan büyük 398.836 dedveyt tonluk 86 geminin ancak % 32'si 20 yaşından aşağıdır. Bu gemilerin % 26'sı ise yaş konusunda 25 yıl ile 93 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Özel sektörün elinde 40-93 yaşları arasında 40 gemi vardır.

Asıl önemli olan nokta, ithal izninin verildiği yıllarda armatörlerce dışarıdan getirilen büyük yük gemileri arasında da venilerin pek az olusudur. Yeni satınalınanların büyük çoğunluğunu hantal ve yaşlı gemiler teskil ediyor. Şimdiki durumda, Türk ticaret filosunda dış taşımaya elverişli 19 modern yük gemisinden sadece 4'ü Koçtuğ firması-

na ait. Öbürlerinin hepsi Deniz Nakliyatı'nın elinde. Gerçi bu işletmenin de dış satınalmalarında yanlışlıklar olmuş ama, yeni ve modern gemi almağa genellikle önem verilmiş. 240.034 dedveyt tonluk 34 gemiye sahip olan Deniz Nakliyatı'nın yük gemilerinden % 62'si 20 yaşından aşağı, geri kalan % 38'i de 20-25 yaş arasındadır. Tabii, arada, hantal ve yolsuz gemiler makine tiplerinin teknelerine uygun olmayışından dolayı yıllardanberi «bağlı» olarak bekleyen şilepler eksik değildir. Ama, herşeye rağmen, bir ticaret filosu olarak, Deniz Nakliyat gemilerinin genel durumu armatörlerin elindekilere oranla kat kat üstün.

Plânlamanın korkusu şudur: Armatörlere gemi ithal izni tanıdığı takdirde, düzenli ve sürekli hat seferlerinden çok «tramp» usulüne rağbet eden gemi sahipleri yine eski gemileri bulup getireceklerdir. Amaçları iki üç yıl kârlı iş yaptıktan sonra, gemileri elden çıkartmak ve tekrar döviz isteginde bulunarak aynı oyuna yeniden başlamaktır. Görünürde kazanç, dolayısıyla devlet kasasına giren vergi vardır ama, bu kapkaççı alışveriş yüzünden dışarıya bir hayli döviz akmaktadır. Gerçi, ithale müsaade edilen yıllarda da dışarıdan gemi getirilmesinde bazı koşullar aranmış, Gemi Mühendisleri Odasının olumlu mütalâasıyla Gemi Tetkik Kurulu'nun kararı şart koşulmuştur ama, gerekli denetlemelerin yapılmadığı ortadaki örnekler açıkça bellidir. Üstelik, getirilen gemilerden 3339 sayılı kanuna göre gömrük alınmaması ve bunların 6802 sayılı Gider Vergisi kanunuyla istisnal vergisinden muaf tutulmaları, çabuk kazanç peşinde olanların işahlarını hayli kabartmıştır. Öyle ki, bugünkü duruma göre, 86 gemilik bir filo için 60 kûsur armatör türemiştir. Bir iki gemi sahibi olanlar çoğunluktadır. Söylenildiğine göre, gemi ithali bunlar için şu bakımdan da hayli kârlı bir iş. Gemi satınalmak amacıyla hem devletten dövizli kredi bulmak, hem de yurda getirilmeyip dışarıda biriktirilmiş dövizleri kullanmak mümkün. Bir taşla iki kuş vurulan bu işler sonunda, dışarıdaki satıcıların elinden yaşlanmış gemileri toplamak bir hayli kolaylaşmaktadır. Zaten bütün dünyadaki gemi tezgâhları son yıllarda büyük bir buhranın içindedir. Yabancı armatörler, yaşlı gemileri ellerinden çıkartıp fiatları birhayli düşmüş olan yeni gemileri bu tezgâhlara yaptırmanın yollarını aramaktalar. Böyle bir ortamda eski gemi avına çıkacak Türk armatörleri onlar için bulunmaz fırsat. Nitekim, şimdiden çok kârlı gözüken teklifler yağmağa başlamıştır bile.

GEMİ YAPIMI

Kabul etmek gerekir ki, böyle bir havada Plânlama'nın tezinde ısrar edebilmesi oldukça güçleşiyor. Gerçi, Camialtı, Hallç, İstinye, Hasköy, Alaybey tersanelerinde hayli büyük imkânların yattığı, Gölcük ve Taşkızak'ta askerî nedenlerle şimdiye kadar gereği gibi kullanılmamış muazzam bir potansiyelin bulunduğu, Büyükdere, Beykoz ve Hallçteki özel sektör tezgâhlarında hayli başarılı küçük işler çıkarıldığı doğrudur. Ama, doğru olan bir başka nokta varsa, o da deniz ticaret filosundaki asıl ihtiyacın 10.000 tonur üstündeki büyük gemiler yönünde olduğu ve Gölcük'te Camialtı'nda kızığa konmuş bu nitelikteki iki geminin ancak ikibuçuk yıl sonra hazır duruma geleceğidir.

Bu nokta dışında eldeki yayımlara ve raporlara bakılırsa, Türk gemi yapımının geleceği gerçekten epey parlak görünüyor. İstanbul Teknik Üniversitesi profesörlerinden Kemal Kafalı'nın «Türk Ticaret Filosu ve Gemi İnşaat Sanayiinin Gelişmesi» adlı kitabı, Devlet Plânlama Teşkilâtı Gemi İnşaatı Özel İhtisas Komisyonu'nun raporu bu konuda hep umut verici işaretlerle dolu. Öyle anlaşılıyor ki, Amerikan marifeti olan Ereğli Demir - Çeliğin dış piyasadan da pahalıya malettiği saçlara rağmen, Türkiye'deki gemi yapımı, damping yapan Japon tezgâhlarının bile fiatlarına oranla daha ucuz geliyor.

İTHAL GEMİLERDEN ÖRNEKLER

Hızı (mil)	Yaşı
8	70
8	77
7	62
7	91
9	93
7	63
7	75
8	59
8	75
8	85
8	56
6	65
7	59
8	79
6	86
9	67
8	88
9	70
10	63

İTHAL GEMİLERDEN ÖRNEKLER

Hızı (mil)	Yaşı
9,5	21
11	23
12	30
10	40
10	23
10	22
11	24
11	37
10	22
11	21
7,5	61
9	43
9	46
10	47
10	47
10	23

BAKANLIK EMRİNE NEDEN ALINDIM?

İlhan Alkan

Gözlerimi hayata Gümüşhanezin Tekke köyünde açtım. 1942 yılındaki kıtlıkta babam bütün arazi, ev ne varsa satarak Ezurumun Hınıs İlçe sinin Ovaçevirne köyüne yerleşti. Çocukluğum son depremde yerle bir olan bu köyün toprağını altına doğru kazılmış mağara şeklindeki evlerinde geçti. Babamın yakalandığı hastalık amansızdı. Geçtiğimiz o zamanlar 14 yaşındaki ağabeyimle onun bunun tarlasındaki çalışmalarıyla temin ediyorduk.

Ancak yatılı okullarda okuma ola-

nağma sahibtim. 1952-53 ders yılında Erzurum - Pulur ilköğretmen okulu na girdim. Yazları çeşitli işlerde çalışarak kitap ve defterimi temin edip bu okulu bitirebildim. 27 Mayıs 1960 ihtilalinde Bursa Eğitim Enstitüsünde öğrenci idim.. Nümayişlerde önderlik ettiğim için günlerce nezarethanelerde yatım ve Bursa Ağırceza Mahkemesine sevkedildim. Altıparmak Karakolunun ne zarethanesinin rutubetli kokusunu, Bursa Barosunun davamızı savunan meri avukatlarını düğmüş gibi hatırlıyorum. Ne yazık ki, bu ihtilalin ya pımasına sebep olan zümre hafıza noksanlığına müptelâ ve ihtilâli sonuçlandıran Millî Birlikçiler de uykudadırlar.

27 Mayıstan önce olduğu gibi, bugün de suçluyum! Keçiborlu halkının, sevgili öğrencilerimin ve öğretmen arkadaşlarımın gözyaşları arasında, Müdürlük Komisyonunun 5.12.1966 gün ve 405/8/289 sayılı kararıyla bakanlık emrine alındım. Kadırsınas Keçiborluların lehinde topladıkları binlerce imza ve sevgi gösterilerine müteşekkirim.

Suçum:

A) Başkanı bulunduğum Türkiye Öğretmenler Sendikası Keçiborlu Şubesi'ni, Sayın Demirel'in bacanağı olan İsparta Millî Eğitim Müdürü Şadık Güneş'in siyasi inançlarına sadık olmamak. Bu zıttın, Keçiborlu İlköğretim Müdürü Bahattin Erdoğan vasıtasıyla öğretmen arkadaşlarıma «Hâlamı İlhan Alkan'ın peşindesiniz? İsparta civarında ya İlhan Alkan olur, ya Sadık Güneş» diye baskı yaptığımı gerçektir.

B) 10.4.1966 tarihinde TOS Keçiborlu Şubesi'nin genel kurul açış konuşmasında «Köylerde öğretmenlerden başka aydın denemek insanları

sayısı azdır. Anayasamızın öngördüğü toprak reformunu, petrolümüzün ve madenlerimizin millileştirilmesini halka öğreteceğiz...» Öğretmenler, çocuklara yalnız ABC'yi öğretsinler, çocuk memleket sorunlarından anlamaz diyen Millî Eğitim Bakanının bu zihniyetinin karşındayız. Çünkü, bu, bir uyarı değil, uyutma politikasıdır» dediğimden dolayı, Sadık Güneş, siyaset yapıyorum iddiasıyla hak kumda adli tahkikat açmıştır. Keçiborlu Cumhuriyet Savcılığından aldığım 13.6.1966 gün ve Hz. 1966/180 Karar: 966/37 sayılı takipsizlik kararı, sayın müdürü lütfen çileden çıkar mıdır. Başbakan bacanağı olmanın yarattığı kaptırları tatmin için, durum Millî Eğitim Bakanlığınca bildirilmiştir. İradesi geçince kuvvetli olmayan Sayın Ortaokul Müdürü A. İhsan Şahin'i de bir takım şikâyetlerde bulunmaya zorlamıştır. Makam larım her şeyin üstünde tutan bu tip insanların modası geçmiş şikâyetlerini toplayan Bakanlık Müfettişi Sayın Şeref Çayroğlu, 28 Haziran 1966 günü şu soruları sıralıyor ve şu cevapları alıyordu:

1 - 29 Ekim 1965 tarihli ve 135 sayılı YON gazetesinde «İsparta Vahisi» başlıklı yazınızı niçin yazdınız?

Üstelik, gemi sanayii, işçilik payı oldukça geniş sayılan bir sanayi kolu. Bu bakımdan Türkiye'nin sosyal sorunlarına da uygun düşüyor. Örneğin, yeni kızağa konan iki büyük geminin 40 ar milyon liralık maliyetlerinden 17 milyon lirası işçiliğe gidecek. Bu arada, yan etkileri birhayli büyük olan böyle bir sanayinin başka alanlara getireceği faydaları da unutmamak gerek.

Türkiye'de yapılacak gemiler için motor, elektronik cihaz gibi dışarıdan getirilecek parçaların toplam maliyet içindeki yerleri de tipe göre, % 25'le % 40 arasında oynuyor. Ama, durum hiçbir zaman, örneğin Türkiye'de otomobil yapmağa girişildiği zaman karşılaşılabilecek olan durum aynı değil. Çok daha ileri «yan sanayiler»in gelişmesini zorunlu kılan otomobil yapımına oranla gemi sanayii daha basit görünüyor. Bununla birlikte, Türk gemi mühendisliğinin bu alandaki en güç sorunlarının bile hakkından gelebildiğini duymak hayli sevindiricidir. Gemi Mühendisleri Odası'nca yayımlanan «Gemi» Dergisinin Ekim 1966 sayısı, Haliç tersanesinde yapılan «Aygaz» tankerinin teknik ayrıntılarını veriyor. Bu tanker LPG denilen «basınç altındaki sıvı gazı» taşımak amacıyla ismarlanmış ve gemi yapımı konusunda en fazla incelik, tedbirlik ve ustalık isteyen işlerden biri de böylesine tehlikeli bir taşımayı başaracak gemilerin yapılmasıdır. LPG gemisinin yapımı barışıyla tamamlanmıştır. Bu aşama geçildikten sonra, büyük şilep ya pımı kolaylıkla gerçekleştirebilecek bir dâvâ olarak gözüküyor.

YENİDEN DÜZENLEME

Yalnız, başka birçok alanda olduğu gibi, gemi yapımı alanında da Türkiye'nin büyük bir yeniden düzenleme hareketine ihtiyacı var. Denizcilik Bankası'nın elindeki tersaneler, yapımından çok bakım işlerini tercih eder gibi görünüyorlar, hem de hayli pahalı mal olan, uzun süren ve bu yüzden Deniz Nakliyatı'nın zararını arttırmakta büyük rol oynayan bakım işleri. Deniz Kuvvetlerinin elindeki iyi donanmış tersanelerle tam bir işbirliği kurulabilmiş değil. Öte yandan, Türk tezgâhlarına gemi ismarlamasını teşvik edecek «deniz kredisi» henüz öbür ülkelerdeki benzerleri kadar geliştirilmiş sayılamaz.

Türkiye'de tersaneciliğin gelişmesini engelleyen bir de «turistik yer» hikâyesi var: Kurulu tersaneleri tedirgin eden yerlerinden emin olarak çalışmalarını engelleyen, kurulacak tersaneler için de türlü güçlükler çıkaran bir hikâye. Oysa, gemi yapımı için kurulacak sanayi tesislerinin, özellikle kıyı koşulları, iklim, işgücü ve enerji bakımlarından belli nitelikleri taşıması gerekiyor. Bazan bu niteliklerdeki yerlerin aynı zamanda turistik değere sahip olması, ya da olduğunun iddia edilmesi çeşitli tartışmalara yol açıyor. Anadolu yakasındaki büyük tersanenin bir türlü kurulamamış olmasının nedeni nedir? Biri de bu.

Şurası muhakkak ki, bütün bu sorunların çözülmesi ve Türkiye'deki gemi sanayinin tam kapasiteyle çalış-

ması, daha uzunca süreli bir çalışma gerektirecek gemi ithali tamamiyle yasak tutulmakta devam edilirse, en azından iki büyük geminin bitirilmesine kadar iki buçuk yıl beklemek zorunluluğu ortaya çıkıyor. İddia olunduğuna göre, o sürenin sonundan itibaren artık altı ayda bir 10.000 tonun üstünde büyük gemilerin ardarda denize indirilmesi mümkün olacak. Fakat, dünya denizciliğinin çok büyük değişimler geçirdiği bir çağda, ikibuçuk yıl ticaret filosuna hiçbir ciddi eklemeye yapmaksızın vakit geçiren bir ülke büyük bir hata işlemiş olmaz mı?

ÇÖZÜM

Elbette, bugünün koşulları içinde, Türk deniz ticaret filosu bakımından en doğru çözüm, herhalde, Deniz Nakliyatı'nın gemilerini bütünüyle armatörlere paylaştırmak ya da toptan tonajın artırılmasını yalnızca yerli yapıma bağlamak değildir. Bunların dışında, gerçeklere ve, herşeyden önce, toplum yararına daha uygun başka yollar da olsa. Onları da şöyle özetlemek mümkün:

1. Kontinent ve Atlantik hatlarının düzenli seferlerinde kullanılacak büyük ve modern gemilerle süper tankerler dışında, her türlü yük gemisi ithali bugün olduğu gibi kesin şekilde yasaklanmaya devam edilmelidir. Akdeniz'de ve yakın sularda çalışacak gemilerle küçük tonajlı kıyı gemilerinin, yani kosterlerin yapımı bakımından tek kaynak olarak yerli sanayiye güvenilmelidir.

2. Türkiye'deki gemi yapım işlerini düzene sokacak ve geliştirecek tedbirlerin alınmasına hız verilmelidir. Bu amaçla, kamu kesimindeki sivil, ya da askeri bütün kuruluşların daha verimli çalışmalarını sağlayacak yönetim düzeni bir an önce kurulmalı; gemi yapanlara ve yapıranlara tanınan kredi imkânlarının geliştirilmesine devam edilmeli ve nihayet bu alana atılmış olanlara «elverişli yer» gösterme konusu, turistik manzara meraklılarının Pierre Loti «yah» larına pek aidiyet edilmeksizin hızla çözümlenmelidir.

3. Deniz Nakliyatı'nın elindeki gemilerin % 38'ini teşkil eden 20 yaş aşkın 20 gemi, piyasa değerleri üzerinden, armatörlere satılmalıdır. Bunların içinde, toptan tonajları 32.191 dedveyt ton tutan «Victory» tipi Çoruh, Manisa, Yozgat gemileri ile Ödemiş, Kars, Kastamonu, Malatya, Rize şilepleri gibi oldukça iyi durumdaki tekneler de bulunmaktadır. Böyle bir satışın çok çeşitli faydaları görülecek:

a) Armatörlerin filolarının genişletme ve «yenileme» istekleri karşılanmış olacaktır. Gerçekten, onların elindeki gemilere oranla, bu 20-25 yaş arasındaki gemiler bir hayli «yeni» sayılabilir. Armatörler, kendilerine ithal müsaadesi verildiği zaman dünyanın dört köşesinden ne gibi müzelliği gemi topladıklarını şimdiye kadar fazlasıyla ispat etmişlerdir.

b) Satış Türk parasıyla olacağı için, yaşlı gemilere karşılık yurt dışına döviz çıkması önlenmiş olacaktır. Bununla birlikte, armatörler, satış bedellerinin ödenmesini dışarıda birikmiş dövizleriyle yapmak istedikleri takdirde, kendilerine bazı ödeme kolaylıkları gösterilmesi mümkündür.

c) Armatörler, Ulaştırma Bakanının meşhur nutkuyula da tescil olunduğu gibi, en yaşlı gemilerle bile kârlı işletmecilik yapmayı başarmışlardır. Deniz Nakliyatı'nın kendilerine satacağı gemiler, şimdiye kadar başarıyla uyguladıkları «tramp» usulüne son derece elverişli olan gemilerdir. Düzenli ve sürekli hatlarda gemi çalıştırmak zorunluğunda olan Deniz Nakliyatı'nın bunlardan gerekli ölçüde faydalanabilmesi mümkün değildir.

d) Deniz Nakliyatı, Atlantik ve Kontinent seferlerinde kendisine bir çeşit ayakbağı olan, ya da demir cevheri taşınmasında kullanmak zorunda kaldığı bu gemileri armatörlere devrettikten sonra, rasyonel çalışma imkânlarına bir adım daha yaklaşmış olacaktır. Tabii, bütün rasyonelliğin bununla sağlanabileceğini sanmak saflik olur. Deniz Nakliyatı'nın düzeltilmesi başlıbaşına engin bir konu.

4. Satışı bu gemilere karşılık, büyük ve modern teknelerin ithali bakımından tanınacak olan geçici müsaadeden Deniz Nakliyatı tek başına faydalandırılmalıdır; çünkü hem Atlantik, hem de kontinent hattında birden düzenli ve sürekli sefer yapan tek işletme odur. Böylece, Türk ticaret filosunun genişlemesini yeni gemiler yoluyla başarmak mümkün olacaktır. Müsaadeyi genelleştirmek, ticaret filosunu dolambaçlı yollardan yine eski gemilerle doldurmak demektir. Bu bakımdan, armatörlerin ve denetleme mekanizmasının geçmişte verdikleri sınav pek parlak değildir. Tabii, Türkiye'deki gemi sanayii geliştikten sonra, bu geçici müsaadeyi de kaldırmak gerekecektir. Ama, bu arada, Türkiye'nin en büyük deniz işletmesi olan «Deniz Nakliyatı» kendi görevine uygun yepyeni bir filoya mutlaka kavuşturulmalıdır.

SAHİPSİZ TEKNELER

Bütün bu tedbirleri alabilmek için, sosyalist ya da «ortanın solu» nda olmak bile şart değil. Armatörlerin «tramp» usulünde, Deniz Nakliyatı'nın ise düzenli ve sürekli hatlarda başarılı olduğunu bilmek, bunlar arasında bir görev ayırımına gitmek, armatörlerin niyetleri hakkında fazla iyimserliğe kapılmamak ve nihayet devlet işletmeciliğinin de, gerekenler yapıldığı takdirde, başarılı olabileceğine inanmak yeter. Süleyman Demirel kabinesinin Ulaştırma Bakanı bu inanca sahip olmadığını açıkça ortaya koymuştur.

Bir Bakan ki ele güne karşı politik sorumluluğunu taşıdığı deniz işletmeciliğine leke sürülebilmek, onu yerin dibine geçirmek için hiç durmadan demec verir, bozuk giden işleri düzeltmek yerine, bu gidişi armatör sevindirici tath satışların gerekçesi olarak kullanır, işte böyle bir Bakanla «ilgili» devlet kuruluşunun zarar etmesi kadar tabii birşey olmaz. Bütün kamu işletmelerinde olduğu gibi, devlet elindeki deniz taşımacılığında da en büyük hastalık, inançsızlıktır. Sorumlularda bu inanç olmayınca, bacalarında ayyıldızlı ve çift çapalı fors taşıyan gemiler, bilinçli bir rotadan yoksun, akıntıya bırakılmış sahipsiz tekneler olarak kalmağa mahkûmdurlar.

Cevap - Bu konudaki tahkikat vâ lâyetçe yapılmış ve suç bulunmadığından kapanmıştır. Her türlü ifadem o tahkikatta mevcuttur.

2 - 10 Nisan 1966 tarihli konuşmada petrollerin, madenlerin millileştirilmesini ve toprak reformunu is temişsin. Ne dersin?

Cevap - Bu konuda Keçiborlu Cumhuriyet Savcılığınca tahkikat yapılmıştır. Takipsizlik kararı aldım.. Her türlü ifadem savcılıkta mevcuttur. Oraya başvurulması.

3 - 25 Mart 1966 tarihinde, kimya dersinde konuyu bir tarafa iterek sözlü kapitalizme, sosyalizme, köy kalkınma metodlarına getirdiğin ve dini zedeleyici konuşmalar yaptığın iddia ediliyor. Ne dersin?

Cevap: Din konusunda konuşacak kadar kendimi yeterli görmüyorum. Bugüne kadar hiç bir yerde bu konuda açılan tartışmalara katılmadım. Yalnız köyün kalkınması için yerli geldiğinde öğrencilerime ne şekilde çalışmaları gerektiğini öğütledim.

4 - Cebinde TIP markalı dolmakalem taşıdığın ve TIP'den milletvekili olacağımı sokaklarda iftihar ederek söylediğin iddia ediliyor ne dersin?

Cevap - Yaşım 27. Siyaseti şimdilik düşünmüyorum. Mesleğimin vermiş olduğu kuvanç beni mesut ediyor.

5 - Sınıflarda asılı bulunan Mobil, Shell gibi yabancı petrol şirketlerinin reklâm takvimlerini «Bunlar kapitalist takvim, bunlar komprador takvimi» diye toplayıp yaktığın iddia ediliyor. Ne dersin?

Cevap - Hiç bir takvime el sürmedim. Yalnız Türkiye'de bu kadar takvim varken, acaba neden 1963 yılından sonra sınıflar bu takvimlerle dolduruldu? Okul Müdürü acaba millî eğitimin amaçlarını biliyor mu? Bence, bütün reklâmlar millî çıkarlarımızla bağdaşmalıdır.

6 - Okullara gönderilen yayımların «çocuklara çeşitli ideolojiler aşıladığını» ileri sürüyorsunuz. Sizce bu ideolojiler nelerdir?

Cevap - Nereden geldiği belli olmayan bu yayım organları tek taraflıdır. İlimi hiç bir mahiyet taşımamaktadır. Tamamen siyasi çekişmeler yer vermektedir. Memleketin kurucusu olan Atatürk'ü «gök gözlü Selânik bozması» olarak vasıflandırmaktadır. Şahsiyeti yeni yeni teşekkül eden öğrencinin tarih kitabına ve tarih öğretmenine olan inancını sarsmaktadır. Bu eserler yalnız öğretmenler odasına, kütüphaneye sergilenmekle kalmıyor, Sayın Okul Müdürü tarafından derslerde öğrencilere okunuyor da.. Bence, öğrenci, siyasi çekişmelerin dışında, memleket sorunlarını ilmi olarak inceleyen yayım organlarını okumalıdır.

Bu tahkikattan sonra önce tayinimin müzelerle çıktığını duymuştum... Onu kıvramadılar. Çünkü bütün öğrencilerin ifadeleri lehimeydi. Ama mutlaka cezalandırılmamız gerekiyordu. Ekr, Bakanlık emrine alındık.

- Öğlum garson! Bacanak beye yap bir kahve... ORTA olsun!..

**YURTTA BÜYÜK İLGI
UYANDIRAN BU KİTAP
HER AYDININ KİTAPLIĞIN-
DA BULUNMALIDIR.**

392 Sayfa — 12,5 Lira

YÖN YAYINLARI
P.K. 512 — İstanbul

SÖLEN

Aylık Düşün Sanat
Dergisi

En yürekli toplumcu dergidir. Bütün toplumcuları abone olmaya çağırır.

Yılıığı 10 liradır.
P.K. 258 ADANA

NATO'NUN SONU GELDİ Mİ?

Le Monde'un dış politika uzmanı Andre Fontaine, «NATO'nun hangi şartlarla ortadan kalkmaya rıza göstereceğini araştırmanın zamanı gelmedi mi?» diyor. «Tehdit altında olmayan ittifak» isimli bu yazıyı yayımlıyor

Her yıl yapılan Aralık ayı büyük toplantısında NATO ba kanlarının belli başlı mesgalelerinden biri, 1949'da ittifakın kurulmasına yol açan «tehdit durumu»nu gözden geçirmek olmuştur. Geleneksel olarak, bu tehdit bir yandan askerler, öte yandan sivililer tarafından değerlendirilmekte ve onların vardıkları sonuçlara göre, NATO plânları tesbit edilmektedir.

Bu yıl askerlerin de, sivililerin de teşhisleri birleşmektedir: Hâlen hiç kimse Doğudan gelecek bir saldırıya ihtimal vermemektedir. Genişliği üzere bünde farklar olmakla beraber, bütün uzmanlar, Amerikan balistik füze potansiyelinin Sovyetlerinkini hayli aştığını kabul etmektedirler. Sovyetlerin başlıca çabası, füzelere karşı savunmayı geliştirmeye yönelmiştir. Antifüz sistemini çok yüksek maliyeti ve Fiat otomobili anlasmasının çarpıcı örneğinde görüldüğü gibi, Sovyet ekonomisinin tüketim malları üretimine kayması hesaba katılınca, Moskova'nın amacının ileride bir sürpriz hücumuna girisebilmek için, NATO'nun karşı darbe imkânlarını tamamen kaldırmak olduğuna inanmak güçtür. Moskova daha çok, sürpriz hücum üzerinde hayli kafa yoran Amerikalıların dünyaya iradelerini dikte edebilecekleri bir kuvvet durumuna erişmelerini engellemek ve belki kısa bir süre sonra gerçek hâline gelebilecek Çin tehdidini karşı koyabilmek amaçlarını gütmektedir.

Son zamanlarda Sovyet yöneticileri ve Batılı devlet adamları ile temas edenler, Sovyetlerin Çin'in askeri potansiyelindeki gelişmeyi nasıl büyük bir endişe ile karşıladığını hayretle öğrenmişlerdir. Sovyet yöneticileri Maoçuluk ve nazik arasında sık sık paralel kurmaktadır. Sovyetlerin, Çin sapmasını belli başlı komünist partilerine açıkça mahkûm ettirme iradesi o kadar kuvvetlidir ki, Küba, Kuzey Kore, Romanya gibi artan sayıda sosyalist ülkelerin tereddütlerinin sessizce giderilmesini beklemek yerine, bu tereddütlerin meydana çıkmasını göze almaktadır. Ortada iki hasım olunca, bunların biri daha kötü diye hasımlar arasında bir ayırım yapmama imkânsızdır. Şimdilik görünüş odur ki, Vietnam harbine rağmen, Moskova, Çin'i Amerika'dan daha tehlikeli bulmaktadır.

Bu durum, Sovyetlerin Batıya karşı iyi davranışlarının süreceğini düşünmek için ek bir sebep teşkil etmektedir. Hiç değilse, Soğuk Harbin başladığı günden beri, yakınlaşma dönemi ilk kez bu kadar uzun sürmektedir. Yumuşama, 1953'te Stalin'in ölümünden sonra görülmüştür. Fakat Macar ayaklanması ve Süveyş Seferi, yumuşama dönemine birden son vermiştir. Krusçov'un 1959'da ABD'yi ziyaretine gelişen ikinci yumuşama dönemi U-2 casus uçağı ve Paris'te yarıda kesilen Zirve Toplantısı ile, bir yıldan kısa bir zaman içinde sona ermiştir. Küba Buhranından dört yıl sonra Berlin «kanseri» atlatılmıştır. Vietnam Harbi olmasa, Amerikan - Sovyet çatışması, şiddetli tonu kimseyi aldatmayan Birleşmiş Milletler çekişmelerinden ibaret kalamaz. Vietnam Savaşında da hi, iki taraf birbirini kollamaktadır. Uzak Doğuyu bırakıp Orta Doğuya gelsek, da ha dünya kadar iki taraf Arap - İsrail rekabetini ve Araplararası çekişmeyi insafsızca sömürmekteydi. Şimdi gerek

Amerika'nın, gerekse Sovyetlerin bölgede sükuneti korumaya çalıştıkları güven verici bir gerçektir.

Bütün bu gelişmelerin sonucudur ki, Demirperdenin dışında, bir Sovyet tehdidinin varlığına ciddiyetle inanılmamaktadır. Bazıları hâlâ bu tehditten söz ediyorlarsa, amaçları esas itibarıyla, Batılılar arasında aşgari bir dayanışmayı ve örgütlenmeyi sürdürmektir. Bunlar, İttifakın Avrupa'da istikrarı sağladığı İttifak kalkarsa uzun vadede istikrarın bozulacağı tarzında basit bir görüşten hareket etmektedirler.

NATO'DA GEVŞEME

Kendini tehlikede hissetmeyen milletlere, savunma giderlerini arttırma ve silâhlanma öğütleri vermek güçtür. On üç yıldır «Kurt geliyor» endişesi ile yaşayan İttifak, hâlen dağılma ve çürüme tehdidi ile karşı karşıyadır.

Şimdiye kadar yalnız General de Gaulle, İttifakın yapısına karşı cephe almıştır. Öte ki ülkelerin Generalin peşinden gitmek üzere olduklarını gösteren bir belirti yoktur. Ak sine, NATO'da kalan 14 üye, bütün meseleleri Fransız incelemek için bir komite kurmuşlardır ve birçoğu kaynaşık (entegre) sistemin sürdürülmesini istemektedir. Fakat Fransa'nın NATO'dan ayrışmanın askeri örgütten çekilmeden ibaret kalmadığı açıktır. Başta Vietnam, birçok konuda Fransa, İttifakın tartışılmaz «lideri» ABD'den tamamen farklı tutumları benimsemiştir. ABD ise, dostlarının, kendisini her yerde desteklemesini istemektedir.

Buhran ya da buhran tehdidi altında Fransa'daki bazı üslerin faaliyete geçirilmesi konusundaki müzakereler ölü noktadadır ve olumlu bir sonuca varmayacaktır. Zira gerektiğinde kullanabileceklerinden emin olmadıkları sürece, Amerikalılar için üslerin hiç bir yararı yoktur. General ise, bu konuda Amerikalılara açık bono vermenin Fransa'yı NATO'dan çekilmeye iten temel nedenlerden birini inkâr etmek anlamına geleceği düşüncesindedir: Fransa, her durumda takınacağı tutumu, kendi iradesi ile tâyin etmek istemektedir. (Halbuki topraklarındaki Amerikan üsleri, Fransa'yı iradesine rağmen, bir Amerikan harbine sürükleyebilir. Fransa, esas itibarıyla bu nedenle NATO askeri örgütünden ayrılmıştır.) Bu sebeple, NATO Yüksek Komutanı Lemnitzer ile General Ailler arasında yürütülen, Almanya'daki Fransız birliklerinin «misyonları» konusundaki müzakerelerden fazla bir şey beklememelidir. Zira Lemnitzer bu birliklerden yararlanıp yararlanamayacağı ancak son dakikada öğrenebilecektir.

Öteki NATO ülkeleri, Fransa kadar ileri gitmeye niyetli değillerse de, üyelerin çoğu, hattâ hepsi için ortak çıkarlar çatıştığı zaman milli çıkar ön plana geçmektedir. Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs konusunda savaşın eşğine gelmelerini bunu göstermektedir. Öte yandan, Nato üyeleri birbirini ardına, ortak savunmaya işbirliklerini azaltma niyetlerini açıklamaktadırlar. İngiltere, 1955'teki açık taahhüdüne rağmen, Rhin Ordusunun önemli bir kısmını -Bonn ve Washington bu birliklerin sebebiyet verdiği döviz kaybını karşılayacak bir çare bulmadıkları takdirde- geri çekeceğini bildirmiştir. Belçika, silâh altındaki birliklerini önemli ölçüde azaltmıştır. Lüksemburg, askerlik hizmetini kaldırmaktadır. ABD, Elbe ve

Rhin arasındaki birliklerini, Vietnam savaşı ihtiyaçları ve dış ödeme açığı gerekçelerine göre azaltma çabalarını araştırmaktadır. Almanlar da, tamamen işe yaramaz 500 bin kişilik bir ordu beslemenin ne işe yaradığını düşünmeye başlamışlardır. Son yılların manevraları bu ordunun modern harbin gereklerinden ne kadar uzak olduğunu göstermiştir.

HERKES SOVYETLERLE DOSTLUK İSTİYOR!

Bu şartlar altında, NATO Askeri Komitesinin klâsik silâhlanma konusunda çizdiği hedeflere ulaşma şansı gittikçe azalmaktadır. Bu durum, esas itibarıyla, «ara verme» kavramını dayanan bir strateji de tehlikeye düşürmektedir. Bu strateji, eğer düşman başlangıçta atom silâhlarına başvurmazsa, belli bir süre devam edecek klâsik bir stratejiyi öngörmektedir. Bu süre zarfında Washington ve Moskova «kırmızı telefon» aracılığı ile yanlış bir adım atma ya da Amerikan askeri düşüncülerini deyimli ile «hesap hatası» yapma durumundan kurtulma imkânını elde edeceklerdir. Bu şartlarda, Londra ve Bonn'un klâsik savaşın mümkün olduğu kadar kısa sürmesini isteyecekleri açıktır. Zira atom silâhlarına başvurulacağı kesinleşmesi, hasmı teşebbüsünden vazgeçirmek için klâsik bir savaştan çok daha etkili olacaktır.

Takma adı ile Mc Namara Komitesi denen ve NATO Konseyinin kuruluşunu resmileştireceği Nükleer Plânlama Komitesinde tartışılmakta olan belli başlı konulardan biri budur. Fransa, Danimarka, İzlanda, Lüksemburg ve Portekiz'in katılmadığı, 10 ülkenin Savunma Bakanlarından kurulu komite, İttifakın piyade delişini yapma durumundaki ABD müttefiklerinin, âsil silâhların hemen hemen tekeli elinde tutan ve tek başına karar alma durumundaki Washington ile bu kararın uzun vadede ve buhran hâlinde hazırlanmasına genellikle daha yakından iştiraklerini sağlama amacını gütmektedir. Bu sebeple, Komite, müteveffa çok taraflı vurucu kuvvet projesinin amaçlarından birini yerine getirmektedir. Çok taraflı kuvvetten maksat, ön kollarında bulunan ve toprakları ya işgal kuvvetlerine terk edilecek ya da savaş meydanı hâline gelecek ülkelerde, eşitsizlik durumunun bilincine varmanın yaratacağı tatminsizlik duygusunu imkân ölçüsünde gidermek idi.

Yeni komitenin, pratikte fazla bir önemi yoktur. Nitekim Sovyetler, nükleer silâhların yayılmasını önleme anlaşmasının bir sonucu vardiğında, komitenin kurulmasını bir engel savmaktan vazgeçmişlerdir. Ama bir yandan Washington, öte yandan Paris ve Moskova arasında Almanya'nın nükleer sorumluluklara iştiraki konusunda süren uzun tartışmaya, Alman Hükümetinin tatminkâr saydığı şartlarda son verdiği ölçüde bu karar politik bakımdan önemlidir. Başbakan Kiesinger, nükleer silâhlardan vazgeçme konusunda kesin bir tutum takınarak, Kossig'in daha bir kaç gün önce, Avrupa güvenliği meselesinin -ki biz buna Fransa'da, Almanya meselesi diyoruz- çözümlenmesi ileri sürdüğü ön şartlardan birini yerine getirmiştir.

Bu nokta, Doğu - Batı yakınlaşmasında çok açık bir ilerleme teşkil etmektedir.

MİZAH

DÜŞMAN HALİNE GETİRİLEMİYEN DÜŞMAN!

Art Buchwald

Amerikan Savunma Bakanlığında bir albay, geçen gün bana sordu:

- Vietnam Savaşında yürümeyen nedir, biliyor mu sunuz?

- Gerçekten bilmiyorum, diye samimiyetle cevap verdim.

- Düşmanı düşman hâline getirmeyi başaramıyordunuz. Yürümeyen bu.

Albayın açıklaması beni bir kaç dakika düşündürdü:

- Bir daha söyleyin bakayım?

- Demek istediğim şu ki, düşmandan Amerika'nın duygularını kamçılacak bir imaj veremiyoruz.

- İkinci Dünya Harbi sırasında Japonlar için yaptığımız gibi, Vietcong'u sarı köpekler diye kamu oyuna tanıtmamız mıyız?

- İmkânsız. Irk açısından onlara yüklenemeyiz. Zira bizim tarafımızda savasan Vietnamlılar da düşmanla aynı biçim kafatasına sahip.

- Sahi, bunu hiç düşünmemiştim!

- Vietcong zulümlerinden yararlanıyor musunuz? Onları Güney Vitenamlılara zulmederken gösteremez misiniz?

- Bu müthiş güç bir iş. Çünkü muhabirlerimiz ve fotoğraflarımız yalnız bizim islediğimiz insanlık dışı hareketleri filme alıyorlar. Vietcong'un yaptıklarını asla...

- O halde fotoğraflarımızı Vietcong'un vanında çalışmaya göndermek gerek.

- Çok yerinde, mükemmel bir fikir... Ama Hanoi'ye giriş müsaadesi istediğimiz her seferde, bombardımanlarımız devam ettiği müddetçe asla böyle bir müsaade verilemez, diye bizi geri çeviriyorlar.

- Peki, bombardımanları durduramaz mıyız?

- Mümkün değil. Vietcong, Güney köylerindeki yağma ve şiddet hareketlerini devam ettirdiği sürece, bunu yapamayız.

- Demek ki, Vietcong vahşetinin fotoğraflarını gösteremediğimiz için bize kimse inanmak istemiyor?

- Tamamen öyle. Elimizde Hanoi yöneticilerinin birliklerini Güneyde yağma ve şiddet teşvik ederken çekilmiş filmleri bile yok. Bilmem İkinci Dünya Harbi sırasında Hitler, Goebbels ve Goering'in müttefiklere küfrederken çekilmiş harikulâde filmlerini hatırlıyor musunuz?

- O resimleri kim unutabilir ki...

- Ya Japon Başbakanı Tojo'nun fotoğrafları?

- Bir fotoğraf bin yazıdan çok daha etkiliydi.

- İşte bi, Ho Chi Minh'in hiç bir işe yarar resmine sahip değiliz. Elimizdeki bütün resimlerde Ho Chi Minh az beslenmiş bir Noel Baba'ya benziyor.

- Böyle resimlerle elbette Amerika'nın savaşçı duygularını kamçılanamaz. Vietcong'un adamlarına, onları Güneyli askerlerden kolayca avırdırtirecek üniformalar giydirtirmez miyiz?

- Bu da zor bir iş. Zira bu adamlar üniforma taşımıyorlar. Hepsini tamamen öteki Vietnamlılara benziyor.

- Peki niye geçen harften kalma eski nazi üniformalarını Vietcong işgali altında bulunan bölgelere parşütle atıyorlar? Nazi üniforması taşıyan kişilere karşı herkes mutlaka müthiş bir nefret duvacaktır.

- Bunu düşündük. Fakat su Vietcong'lular minnacık kişiler. Nazi üniformaları onlara hiç gitmeyecek. Nazilerin çelik başlıklarını, herhalde banyo olarak kullanacaklardır.

- Bütün bunlar bizim için iyi bir ders.

- Nasıl, anlamadım.

- İki taraftaki savaşçılar aynı kafatası biçimine sahipse, bundan sonra, asla savaşa girişmemeliyiz.

Bonn'daki «Büyük Koalisyon» sağlamlaştığı takdirde, bu yol da yeni adamların atılması beklenmektedir. Durum, her halükârda zihniyetlerdeki değişmeyi göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Fransa, temasları çoğaltma yoluyla, iki Avrupa arasında bir yakınlaşma aramakta artık yalnız değildir. 7 Ekim konuşmasında, Başkan Johnson da, General de Gaulle'ünküne hayli yakın görüşler ileri sürmüştür. Sovyetlerle görüşmeleri çoğaltan Wilson, aynı dalgâ üzerinde, Kiesinger Hükümeti de, özellikle Almanya'daki Fransız birlikleri konusunda Paris'i tatminle yetinmiyerek komünist komşuları ile ilişkilerini geliştirme arzusu sunu açıkça ifade etmektedir. Batı, Almanya, düne kadar mukaddes sayılan Halstein Doktrinine artık itibar etmemektedir.

Demek ki, bir hareket gelişmektedir. Bu hareketine çok çabuk sonuç vermesi beklen-

mez. Ama geçmişin karanlık ufuklarına nazaran büyük bir değişiklik vuku bulmuştur. Bu değişiklik aynı zamanda NATO örgütünün çimentosunun ve var oluş sebebinin -örgüte bütünük sağlanan tehdidin kalktığı bir sırada- ne olmasa gerektiğini belirtmektedir: Ahenk içinde, bölünmeden Doğu ile sürekli bir anlaşmayı, en geniş şekilde araştırmak. Bu anlaşma, esasta iki biçim alabilir: Ya Washington ve Moskova doğrudan doğruya dünyadaki durumlarını sağlamlaştıran açık veya kapalı bir anlaşmaya varabilirler -ki bu, belli bir uydurmanın sürdürülmesi anlamına gelmektedir- ya da bloklar dönemini geride bırakarak bir anlaşmaya ulaşabilir. Bilancosunu birçok bakım dan tatminkâr savabilecek bir ittifakın, hangi şartlar altında ortadan kalkmaya rıza göstereceğini araştırmanın zamanı artık gelmemiş midir?

Doğuda turistik bir gezi

BOZ YOLCULUK

2

Celile Cem

GÜZELİM ALABALIK İLE ÇİRKİN AMERİKA'LI

«Ovacığı görmeden gitme-
yin» dediler. Ovacık, Munzur
dağlarının eteklerinde küçü-
cük, yemyeşil bir ova. Bir de
İlçe var. Geçen yıla kadar do-
kuz on ay kapalı kalırmış Ova-
cık, Kardan, bataktan ölsen
gidemezmişsin bir yerlere. Ge-
çen yıl bir yol açılmış ama yi-
ne de jeple gidilebilmiş an-
cak. Atladık bir jepe. Ovacık-
ın yolu Tunceli'den geçiyor.
Miniminnacık bir il Tunceli.
Murat suyu akıyor içinden.
Daldık yalçın, sarp dağların
arasına. Burası Dersim. Bil-
meyen var mı bu adı? Meşe
kayın, palamut ormanlarıyla
kaplı sipsivri dağlar. Geçtiği-
miz yolun yanı başında Mun-
zur ırmağı akıyor gürül gürül
ışıl ışıl. Bu ne duru, bu ne
ışıldak su böyle... Dağ yamaç-
larında, adım başında büyük-
lük küçüklük gözlerle. (Göze, dağ
dan çıkan su kaynakları). Ef
saneye göre, hep, ermiş Mun-
zur'un ayak izleri imiş. Bura-
lardaki güzellikleri anlatı-
mam. Duyduğum iç yakan hi-
kâyeleri de anlatmam hiç
Karşıda çok sivri bir tepe be-
lirdi. Doruğunda kale gibi bir
şey görünüyor. Seyit Rıza'nın
vaktiyle karargâhı imiş. Der-
sim'in en dar boğazından ge-
çiyoruz. Sağ tarafta kocaman
iki mağaranın karanlık ağız-
bizi de yutacakmış gibi. Mun-
zur ışı ışı, Munzur gürül gü-
rül, Munzur düşünceli. Mun-
zur deli deli akıyor.

Derdim dağlarının yabani
keçileri amanın ne zarif hay-
vanlar. Raksediyorlar yalçın
kayaların tepelerinde. Mun-
zur alabalık dolu. Bir zaman-
lar kutsal diye kimsecikler
avlamamış. Yabancılar gel-
dikçe bozulmuş töre. Yolun
dar bir yerinde karşımıza
Amerikalılar çıktı kamyonla.
Yolda iki araba yanyana ge-
çemiyor. Amerika'lı hiç ma-
nevra yapmak niyetinde de-
ğil. Geçebilmek için karşılıklı
uğraşmak lâzımsa da çirkin
Amerika'lı hiç aldırıyor. Bir
iki dakika burun buruna dur-
duk. Jeepin şoförü ışı ışı gibi
bir tükürük fırlattı gur bıyık-
larının altından. Sonra bastı
küfürün en susturlusunu. Yok
çare, ya adamı döveceksin, ya
geri gideceksin.

— Begim siz misafirsiniz. A-
yip bir iş yapmak istemiyo-
rum. Yoksa eşek sudan gele-
necek döverdim bu tüysüzü
burada.

Başladık geri geri gitmeğe.
Nihayet yol bir yerde azıcık
genişledi, geçti ötekiler. Bun-
lar Munzur'un alabalıklarına

dadandımlar. Amerikalıların
«trout» dedikleri bu balıkları
hafta sekiz, gün dokuz, gelip
dinamite avlıyorlarmış. Ka-
zan gibi termoslarına dolu-
rup gidiyorlarmış. Bu gidişle
Munzur'un alabalıklarının kö-
kü yakında kuruyacak. Geçen
gün yan bakmışlar kızlara
Köylüler yaradana sığınıp bir
güzel ıslatmışlar Amerikalıla-
rı. Buralarda hiç müsamağa
yok böyle şeylere. Bu yörenin
insanları çok güzel. İnce uzun
yapılı, etrafı sürmeli yeşil cev-
lân gözlü, sarı saçlı, zarif ha-
reketli ve de çok terbiyeli in-
sanlar. Çıvanmertliklerine de
diyecek yokmuş. Burdan da
dışarı çok işçi gidiyormuş. Yü-
reğine oturuyor bu iş. Ama
ne yapabilir, aç yaşamamın
çaresi bulunamamış daha. Bir
gün, üç gün, beş gün değil ki.

Keban'ın temeli atıldı. Doğu
kalkınacakmış. Gittik Keban'
da gördük. Orda dediklerine
göre, Keban'ın enerjisinin yar-
ısı İstanbul'a, yarısı da Cu-
kurova'ya verilecekmiş. Doğu
avcunu yalamış. Bir tiki geç-
ti önümüzden. Jeep şoförü,
Dersim dağlarında ayı ve kap-
lan da bulunduğunu söyledi.
Arasıra su kıyısından başla-
yıp dağların arasında kıvrıla-
büküle kaybolan patikalara
rashyorus. Adı sani bilinme-
yen köylere gidermiş. Mun-
zur'un kıyısında da seyrek
köyler var. İrmağın üstünde
üç tip köprü gördük. En gele-
nekseli köylülerin yaptığı
ağaç köprüler. Birini tam ya-
pılırken seyrettim. Kabağı so-
yulmuş iki kocaman kavak
gövdesini suyun bir kıyısın-
dan öteki kıyısına uzatmışlar.
iki baştan toprağa tutturmüş-
lar. Kara salıvarı bir vatan-
daş çıkmış üstüne iki tarafa
sallana ırgalana, söğüt dalla-
rı ile köprü tabanı döşüyor-
du. Bu köprülerin görünüşleri
çok şirin ama her biri bir sı-
rat köprüsü.

Dar vâdiden çıkınca Mun-
zur dağlarını bulduk karşı-
mızda. Munzur dağları karlı.
Eteğinde, çiçekler içinde, ye-
şiller içinde ufacak bir ova ya-
tıyor. Keçiler, koyunlar, kuzu-
lar hoplaşıyor etrafta. Tanrım
bu ne güzel yer böyle... Karlı
dağ, ışıldak su, pınarlar, otlar,
çiçekler. Karşıda şirin Ovacık
kasabası. Dünyayı turistini
çeken İsviçre dağları acep da-
ha mı güzel buralardan!.. Dur-
duk. Köylüler «ışkın» ikram
ettiler. Şekli taze soğana ben-
ziyen bir bitki ışkın. Tadı ek-
şi. Hazmettirici imiş. Işkın fu-
karanın baş sebzesi buralar-
da. Nereye gitseniz, fakir fu-

kara bol. İsterse sular gürül
gürül aksın, isterse toprağın
altında üstünde altın yatsın.

BOLLUK İÇİNDE KITLIK

Bingöl, Muş üzerinden
Van'a geçeceğiz. Elâzığ'da ta-
nıdıklar:

— Tanrı yardımcınız olsun!
dedi. Sonra birtakım nasihat
ve tavsiye:

— Aman dikkatli olun.
Memleketin en vahşi bölgesin-
den geçeceksiniz.

Biz doktorla aramızda «atın
ölümü arpadan olsun» diyo-
ruz. Ama içimizde de bir ezik-
lik duymuyor değiliz. Yol
uzun. Geceye kalmadan Van'a
tutmak lâzım. Sabah erken
ayrıldık Elâzığ'dan. Bir süre
sonra Bingöl ormanları baş-
ladı. Asfalt bir yol bizi almış
götürüyor meçhul diyarlara.
Buğlan geçidinden sonra yo-
alabildiğine geniş bir ovaya
daldı. Bu 110 kilometre uzun-
luğunda Muş ovası. Yolun iki
tarafında alabildiğine yayılı-
yor. Yeşil zemin üzerinde öbek
öbek binlerce sarı ot yığınları.
Önce buğday sandım. Ama bi-
çilmiş tarla böyle yeşil olur-
mu? Doktor güldü:

— Ne buğdayı? dedi. Eğer
bu gördüklerimiz buğday ol-
sa memleket ihya oldu gitti!
Bunlar kendiliğinden büyüyen
otlar. Biçmişler, şimdi ikinci-
si büyüyor. Muş ovası bir altın
hazinesi. Fırat ve Murat ne-
hirleri geçiyor içinde. Sonra
toprağın altındaki su yüzeye
çok yakınmış. Neler yetişmez-
miş Muş ovasında... Tanrı ot
yetiştiriyor ya bizlere veter de
artar bile. Zengin Muş ovasın-
da köyler gördük evleri tüm
toprak altında. Zengin Muş
ovasında insanlar gördük
vahşi yüzleriyle ürkütüyor ki-
şiyi. Zengin Muş ovasında or-
taçağ taşıtı kağnılar gördük
gıcır gıcır. Bitkin ihtiyaçlar
öküz peşinde küçücük bebe-
ler, ciltleri yanık, susuz du-
dakları catlak, başlarında püs-
küllü posular. kara donlu ak
donlu bedevi insanlar gördük
Muş ovasında. Geçen motorlu
taşıtlara donuk gözlerle baki-
yorlar. Kafalarının içini oku-
mak güc. Öyle köyler gördük
ki dikkatli bakmazsanız ev-
leri fark bile edemiyorsunuz.

Burası Rahvan. Kışları
amansız geçer Rahvan'da.
Kimseler tutulmasın Rah-
van'ın tipisine kimseler. Gün
olar ejderha makineler de
açamazmış yolu zemheride.
İşte Tatvan göründü. Şimdi
kocaman Van gölünün Güne-
yinden yol alıyoruz Van'a doğ-
ru.

**KUZYEYE BAKMAK
YASAK**
Van'a vardık, Van gölünü
kaybettik. Otelin penceresin-
den bakıyorum, yok. Sokağa
çıkıyorum, yok. O tarafa bu
tarafa dolaşıyorum yok. Ne
ters yere kurmuşlar bu şehri.
Doğrusu hayal kırıklığım bü-
yük oldu. Merhaba dediğimiz
herkese soruyoruz:

— Gölün kıyısında değil mi
Van?

— Efendim, diyorlar; vak-
tiyle kıyıda imiş ama sonra
biz Türkler şehri içeri çek-
mişiz. Şimdi yavaş yavaş yine
kıyıya kayıyor.

Anlatılana göre Van, M. Ö.
19. yüzyılda kurulmuş. İlk otu-
ranlar Hurri'lermiş. Daha son-
ra Uratuların eline geçmiş.
Daha sonra, Medler, Persler,
Bizanslılar, Araplar, çok daha
sonra Ermeniler, Selçuklular,
Akkoyunlular, Karakoyunlu-
lar, Samanlılar şehre hâkim
olmuşlar. Bu kadar değişik
kavimlerin her biri bir şey bi-
rakıp gitmiş Van'da. Şehirde
turizm bürosu aradık, yok.
Vanlılar çok nazik insanlar.
Bir genç yol göstericilik etti
bize. Hükümet Konağı önün-
de bir heykel kaldesi gözümü-
ze çarptı Üstündeki heykel
dört taraftan tahtaıyla kapa-
tılmış. Bir anıt yapılmış da
açılış törenini bekliyor san-
mıştım. Meğer bu bir Atatürk
büstü imiş. Töreni möreni ya-
pılmış. Ama: vay efendim
yüzü Kuzeye bakıyor demiş-
ler. Kızılca kıyamet kopmuş.
Hemen hapsetmişler Ata-

türk'ü dort tahtanın arasına.
İhtimal yakında kibleye ba-
kıp hürriyete kavuşacak.

Van, vaktiyle büyük bir ti-
caret merkezi imiş. Gümüş sa-
vat işinden tutun da İstan-
bul'dan payton ismarlamağa
gelirlermiş. Mazotla işleyen
un değirmeleri varmış... miş
miş da miş miş. Bugün halkın
gecimini soruyorsunuz

— Kulak asma! diyorlar.
Van halkı, yakın tarihimi-
ze kadar istilâ görmüş. muha-
cir olmuş acı çekmiş, binler-
ce şehit vermiş bir halk. Bun-
ca cilenin karşılığı hiç bir şey
yok Van'da

ARABAYA TAŞ KOYDUM

Van'dan Ağrı'ya doğru çı-
ıyoruz. Buralarda köy evleri
ilaha boyulu boslu. Bir köy kah-
vesinde dinlenelim dedik. Bu-
rası Hamur İlçesi imiş. Kah-
vedekiler bize, biz kahvedeki-
lere birer «merhaba» çektik.
İçlerinden biri yanaştı:

— Turist misiniz? Yoksa
tâyin mi? dedi.

— Buraları görmeğe geldik.
Adamcağız Hamur'da me-
nürmüş. Atanalı hayli yıl ol-
muş.

— Unutulduk, unutulduk
diyor. Burada ne et ne ot bu-
labilirsiniz Erzurum'a gitmiş-
tim. Et yedim. Her önüme ge-
lene «et yedim» diyordumum
Hiç farkında değilim. Sonra
biri gülererek açıkladı, kendi-
me geldim. Beyefendi tam
dört ay ağzıma et koymamış-
tım. Çekmeyen bilmez...

Erzurum'a gideceğimizi du-
vunca:

Ağrı yeşillik bir il. İçinden
ğazını sakın geçmeyin gece
vakti, dedi.

Bizim dünyadan haberimiz
yok. Meğer dehşet soygunlar
olurmuş Dellah Boğazında.

Ağrı yeşillik bir il. İçinde
Murat ırmağı geçiyor. Bizim
Evliya Celebi gibi dolastığı
mızı duyanlar:

— İğdıra kadar gidin, Ağrı
dağını görün, değer, dediler.

Bizimse biraz daha enine
boyuna dolaşmaya gücümüz
kalmadı. Ertesi gün Dellah
Boğazını geçmek üzere, kafa-
mızda kara kara düşünce, yü-
reğimizde bir ürperti, yola çık-
tık. Bol arzeyenli Molla Ah-
met köyü, Eleşkirt, Dikendere
derken Dellah Boğazı. Yollar
da jandarmalar dolaşıyor
üçer beşer. Canımızı almasın
lar da, z'ten alınacak bir ma-
lumuz kalmadı. Dar bir boğaz
Dellah Boğazı. Uzunluğu 600
metre kadar. Yolun iki yanın-
da sipsivri kayalar yükseli-
yor. Dağ gibi kayalar, üstü-
müze yıkılacakmış gibi. Ger-
çekten ürperti veriyor kişiye.

Korkudan etrafıma hem bak-
mak istiyorum hem bakamı-
yorum. Önümüzde ufaksuz bir
dönemeç var. İşte ne olaca-
sı bu dönemeçte başlamış.
Kıvrılınca karşınıza bir sıra
dizili taşlar çıktı mı hapı yut-
tunuz demektir. Aracınızı dur-
durmak zorundasınız. Ondan
sonra göğüsleri çapraz fişek-
li, omuzları tüfekli birkaç ki-
şi peydah oluvermiş, tam-
am. Yola don gömlek devam
etmeniz olagan. Tekin olma-
yan bir yer de Tahirdağ'ın
başlangıcında. Bu yerler ne
yerler amanım. Anlatılır gibi
değil yerler. Gidin de görün
ne yerler.

Sağsalım paçayı kurtardık.
Şimdi 2475 rakımlı Tahirdağ'
na tırmanıyoruz. Motörde bir
homurtudur gidiyor. Ödüm
kopuyor dağda kalacağız di-
ye. Tahirdağ'ında manzara ne
güzel... Yol üzerinde çeşme-
ler var. Ama «su ne güzel»
diyemiyeceğim. Arabayı dur-
durmaya korkuyoruz. Nihayet
Horasan'a ulaştık. Erzu-
rum'a hepsi hepsi 59 kilometre
kaldı.

YAYLALAR İÇİNDE ERZURUM YAYLA OSMAN OSMAN EFEM ÖLMÜŞ SEN OLSUN DÜNYA

Bunca yılın serhat şehri Er-
zurum'u çok merak ediyorum.
Nine Hatun'ların Erzurum'u
Milli Mücadele'nin ilk kongre-
sine sahne olan Erzurum'u
merak ediyorum. Sinirlerimiz
kasılmış, yorgun bir halde

vardık menzile. İndiğimiz otel
her taşra şehrinde bulunan
göstermelik bir cadde üstün-
de. Cadde sözümona asfalt,
etrafta veni yapılar. Otel oda
sının penceresinden Erzurum
şehri görünüyor. Erzurum bir
kerpiç viğim. Boz. Bir tüten
fabrika bacası yok bu tarihi
şehirden Erzurumluar gururlu
kişiler. Büyük savaşlar ver-
miş, çile doldurmuş bir şeh-
rin halkı olarak ne kadar çok
gurur duyacaklarını biliyor-
lar. Onlar size tarihlerinden,
geleneklerinden, zengin folk-
lorlarından sözediyorlar. Bu-
günkü hallerine değinmiyor-
lar. Eğer

«Erzurum'a hiç el uzatıl-
mamış.» dersenz, gülümsiye-
rek:

— Bizim görevimiz vatana
beklemek. Yemek içmek, ra-
hat etmek değil! diyorlar.

Yedi sekiz yıllık geçmiş
olan Atatürk Üniversitesi şeh-
rin dışında bir site. Kendi
içinde haşır neşir imiş. Yerli
mezunlarını verince belki o
zaman Erzurum toplumuna
bir katkı olacak.

Erzurum sokakları buram
buram tezek kokuyor. Her
yerde öbek öbek kule gibi te-
zek yığınları Adını kokarya-
kıt koymuşlar. Erzurum'da su
çok, içilecek su yok. Vardık,
hemen tenbhhlediler:

— Su içmeyin. Bir mikrop
var barsakları bozuyor, aylar-
ca geçmiyor. Daha ne olduğu
anlaşılmadı

Korktuk içmedik. Fakat öl-
dük de susuzluktan. Tek içi-
lecek su Paşa pınarı imiş. O
da şehrin dışında Günde bir
defa gidip oradan içiyorduk.
Arasıra da elimize geçerse
maden suyu. Bu soğuk mem-
lekette aman ne çok sinek
var. Bir sinek düşmeden ye-
meği bitirmek şans.

Erzurum'da aileler kalaba-
k. Bir aile geliri ortalama
ayda 100-150 lira. Bunun al-
tına düşenler de var. Köyden
şehire akın fazla. Oysa kurul-
muş hiçbir sanayi yok. Köy-
den şehire akının iki nedeni
var: Biri köylünün geçimine
yetecek kadar toprağı olma-
ması; ikincisi, eline bir an
evvel para geçmesi için amel-
leliği yağ bulması. Şehre inen
eğer iş bulursa gün kazanıp
gün yiyor. Eğitimsizlikten
halk hiçbir şeyi iyi değerlen-
dirmesini bilmiyor. Örneğin,
parası olunca gidiyor bir kilo
et alıyor, onu sebze ile pişirip
çoğaltmasını bilmiyor. Ailenin
sekiz on horantısı oturuyor
bir kilo et yemeğinin başına,
doyana aşkolsun.

Erzurum'da çok Selçuk ese-
ri var. Çifte minareli ve Ya-
kutiye medreselerinde taş oy-
macılığı sanatını ve çinileri
dakikalarca hayranlıkla seyre
debilirsiniz. Bu çok değerli ya-
pıtlar ne yazık ki kerpiç ev-
lerin daracık tezek kokulu
sokakların arasında kaybolu-
yor.

Şunu da belirtmek isterim,
bu şehirde el tutar ne gördük
se Ordu yapmış.

Burada ikinci gecemiz. Ben-
ni havası çarptı. Susuzluk da
dayanılır gibi değil. Hemen
kacmak istiyorum buradan.
Doktorla karar varmamız ge-
rekiyor. Oturduk konuştuk
Ankara'ya nasıl, nereden dö-
neceğimizi. İkimizin de içinde
bir huzursuzluk var. Buralar-
kadar gelişken Kars'ı, Ar-
dahan'ı görmeden mi döne-
ceğiz?... Ceplerimizi tersine
çevirdik. Paralarımızı saydık.
İnceden inceye hesapladık.
Tanrıya sığınıp Kars'ın yolu-
nu tuttuk ertesi gün.

**ÇEMBER SAKALLI
VATANDAŞ**

Kars'a öğle vakti ulaştık.
Çok tipik bir şehir. Parke dö-
şeli sokaklar, cadde genişliği
de. Bir satranç tahtası gibi
birbirine kesiliyorlar. En kü-
çük bir eğrilik yok. Sokağın
bir ucundan bakınca öbür ucu
nu nokta halinde görüyorsunuz.
Kars'da Ruslardan kalma
pek çok yapı var. Bunlar
ana çizgileriyle birbirlerine
çok benzemekle beraber de ve
iç süsleriyle özellik kazanıyor-
lar. Hepsisi de koyu renk taş.

Kahvenin bordonun açığı, ko yusu. Çatılar da aynı renge boyanmış.

Kart almak için bir kitapçıya girdik. Sahibi çember sakalı vatandaşlarımızdan.

— Hangi kitapları, hangi dergileri satıyorsunuz en çok? dedim. Son yayınlar geliyor mu?

Adamcağız, «son yayınlar» «sol yayınlar» anladı.

— İlk zamanlar zararlı şeyler olduğunu bilemedik. Satış o sol yayınlardan. Ama öğrenince bir gün bile tutmadım dükkânımda. Hepsini paket edip geri gönderdim.

Raflarda Varlık yayınları vardı.

— Varlık yayınları nasıl geliyor? dedim. Varlığın son yayınları geliyor mu?

— Onların tehlikelisini tehlisesizini pek ayıramıyoruz. Geçen gün lise talebeleri geldiler ikaz ettiler. Sabahattin Ali'nin kitaplarını satma diye. Meğer çok tehlikeli bir adammış o. Ben ne bilirim. Ne geçirirler bu adamı ortada? He men onları da topladım vitrinden, raflardan, lade.

Dervişin fikri neyse zikri o derler. Anlaşılan adamcağızın «sol» tiki var. Ben kaç defa «son» desem, o «sol» anhyacak.

— Yön geliyor mu?

— Yön zinhar. Ben Merkez Vâziriim. Elhamdülillah düşmanlarımızın karşısında yım. Eğer farkında olmadan sattıklarım oldu ise Allah affetsin.

İki üç saat doluştuktan sonra, Kars'ı Merkez Vâzine emanet edip Çıldır gölü üzerinden Ardahan'a hareket ettik. Çıldır gölü de çok güzel bir göl. Biraz hırçındı o gün. Deniz gibi şrak şrak vuruyordu kıyıya. Değerlendirilecek bir göl Çıldır gölü.

SOSYALİZASYON ARAYAN DOKTOR

Ardahan'ın dört bir yanı mer'a. Gözünüzün görebildiği yerlere kadar yeşiller içinde. Bütün bölge hayvancılıkla uğraşılıyor. Kaz sürülerinden tutun da, keçi koyun, inek, manda ve at sürüleri dağları, yaylaları doldurmuş. Besili, tüyü tüsü parlak hayvanlar buranın inekleri, atları.

Ardahan'da otele yerleşirken yolculuğumuzu geçiriyorum kafamdan. Akdeniz'in sağ yukarı köşesinden Karadeniz'in sağ alt köşesine kavisi bir çizgi çekti arabamızla. Bizim doktor sosyalizasyon arıyor. Güneyden beri nerde sosyalizasyon var dedilerse uğradık ama sosyalizasyonu bulamadık.

Akşam şehir klübünde yemek yiyoruz. Doktor, bir meslekdaşına raslamaz mı? Sevinçten dört köşe oldu. Bu yerde bir sosyalizasyon merkezi doktoru imiş. Sarmaş do laş oldular Gelsin kahve gitsin çay. Uğradığımız pek çok yerde olduğu gibi Ardahan'ın memur grubu toplanıverdi etrafımıza Herkes Doğunun bir derdini anlatıyor. Doktor:

— Hangi sosyalizasyon benim, diyor ilaç yok, ebe yok, hemsire yok, alet yok, sargı bezi bile yok. Sosyalizasyon Nasıl çalışsın, ne vaparsın hiçbir şeysiz söyle.

Söz dönüp doluşup plânlı kalkınmaya geliyor. Bir başkası konuşuyor:

— Devlet Plânlama Teşkilâtı bu yıl Ardahan'da Bölge toplantısı yaptı. Ankara'dan gelen heyet buradaki yetki lileri dinleyecek, ortaya atılan meseleleri değerlendireceklerdi bizim tahminimize göre.

Doğuda çalışan arkadaşlar konuşurken sayın uzmanlarımız önlerindeki not kâğıtlarına birtakım üçgenler dörtgenler, karikatürler çiziyorlar. Bizim kaymakam zeki bir genç, belki lüzum olur diye bu kâğıtlardan bir kacını çöp sepetinden alıp atıyor cebine. Bizim kiler Doğunun bütün acı gerçeklerini ortaya döktükten sonra konuşma sırası Plânlamacılara geldi. İçlerinden biri kalkıp başladı nutuk çek-

meğe. Adam en azından Einstein'den bahsediyor. Bizim Doğu büyük lâflar arasında eriyip gidiyor. Bu arada sayın uzman «memleket kalkınmasında bir kaymakamın rolü binde bir bile değildir» demez mi? Bu söz dolan bardağı taşımaya yetti. Kaymakam bey fırladı yerinden: «Siz buraya niçin geldiniz? Söylediklerimizi dinleyip notlar almak için mi? Yoksa böyle üçgenler, dörtgenler çizmek için mi?» diyerek çöp sepetinden topladığı buruşuk kâğıtları tuttu karşısına. Düşününün ayıbı beyefendi. Doğunun kalkınması politika nutuklarının edebiyatı.

Söz sözü açıyor, herkes bir hikâye anlatıyor. En eğlencelilerden biri de şu:

Nüfus sayımında sayımın nasıl yapılacağını öğretmek için Ankara'dan bir uzman gelmiş. Adam bir kurs düzenleyeceğine elindeki izahnameyi verir «Bunu okur tatbik edersiniz» der.

17 yıldır Ardahan'da icra-yı memuriyet eden unutulmuş vatandaşımız hikâyesine şöyle devam etti:

— Hepimiz itiraz ettik. Siz buraya devletin harcırahı ile geldiniz. Göreviniz, ne yapacağımızı bize öğretmektir. İzahnameyi biz okuyup anlayacak sızın, devletin parasını harcıyarak buralara ka kadar zahmet edip gelmenize lüzum yoktu. Postalayverirdiniz bunları, dedik. Kem etti küm etti. Baktı olmayacak. açtı önüne izahnameyi, başla di okuyup okuyup tekrarlarmaya. İçimizden birisi çekti aldı broşürü önünden:

— Efendi, sen bunu Ankara'da öğrenip de gelecektin. Hakkında zabıt tutuyoruz dedi.

Sonunda acıdik zavallıya, vazgeçtik

Mahrumiyet bölgelerinde çalışan mühendis, doktor, savcısı, kaymakamı, postacısı tanıdığım kadar bir başka ruh hali içindeler. Bazıları için mesai saati diye bir şey yok. Ne geceleri var, ne gündüzleri. Bir bakıma kimse zorlamıyor bunları böylesine çalışmaya Sanki kendilerini adanmışlar işlerine. Belki de yaşadıkları yerlerde yapacak başka şey bulamadıklarından. Bence bu davranışın bir başka yanı daha var. Doğunun yoksulluğunu, çaresizliğini, mahrumiyetini bizzat yaşadıkları için içleri çok başka türlü yanıyor memleketin hâline. Ellerinden geldiğince bir şeyler vermek, daha çok bir şeyler yapmak istiyorlar.

Bir de atandıkları yerlerde unutulmuşlar büyük medeni şehirlerden caka fiyaka gelenlerde kendilerinden üstün bir yan arıyorlar. Bakıyorlar ki hiç de öyle değil. O zaman da hırpalıyorlar haklı olarak.

Gezimizde çeşitli insanlarla konuştuk. Bakıyoruz herkes sosyalist. Medeni cesaret derecesine göre ya açıkça «Ben sosyalistim» diyor, ya da ima ediyor. Sosyalizm üzerine soyut somut konuşuyoruz. Sohbet tatlı tatlı giderken çoklukla bir noktada tikanıp kalıyor. Sosyalizm kazı kafalarda altı kaval üstü şişane. Bakıyoruz genç bir mühendis İnönü'nün ve sosyalistlerin Allah adını ağızlarına almadıklarından. Allah'ın yardımına sığınmadıklarından yakınıyor. Sırf bu yüzden onların yanında olmadığımızı açık açık söylüyor.

Bu türlü şeyleri duyup da donup kaldığımız anlar az olmadı. Nasıl donup kalmayım? Karşımdakının, mesleği itibarıyla benden daha maddeci olması gerekir, bir On dakika önce laiklikten yana konuşmuştu. İki Şimdi de kişilerin mânevî inancılarını açığa vurmalarını istiyor. Allah politikası alanına dâvet etmedikleri için birtakım şüphelere kapılıyor.

Bakıyorsunuz karşınızda bir kaymakam. Genç, uyanık, umut verici. Konuşurken ko-

nuşurken başlıyor size bir takım hâdiseler söylemeye, fikirlerinin doğruluğunu pekiştirmek için.

İşte böylece kafalarda beliren toplumsal düşün, kahramanlık menkıbelerinin dini hurafelerin, Tanrıçılığın, ümetçiliğin, âyetülkürsilerin, hâdislerin potasında eriyip gidiyor. Bunlar yalnız Doğuda değil, Ankara'nın göbeğinde de rasladığımız şeyler. İnsanlar çocukluklarından gençliklerine kadar nasıl bir düşünce düzeni içinde yetişirlerse kafalarındaki temel o oluyor galiba. İster matematikçi olsun ister fizikçi, ister Sorbon'da okusun, ister Oxford'da. Pek az kişi kafasını yeniden yaratabiliyor. Hattâ bazıların da Tanrı korkusu, mantığının biliminin kabul ettiği doğruları itirafından bile alakoyuyor kendisini. Bu türden sosyalist olanların yanı sıra, 20. yüzyıla yakışır bir düşünce düzenini kafasına rap diye oturtmuşlara da rasladık. Ama ka nımca, okuyup, bilmediklerini öğrenmeye üşenen aydınlar çok, yasama koşullarını bilinçlendirdiği halk yığınları sosyalizmi daha tereddütsüz, daha şartsız benimliyor. Bence bu çok daha sevindirici.

GEÇİM SUYA DÜŞTÜ
Sosyalizasyon doktoru:
— Burada iki gün kahn da sizi birkaç civar köye götürüyüm. dedi

Ertesi sabah erkenden Kurtkale yolundayız. Dağlar tepeler, çayırılar, çimenler elvan elvan Göçerler (Yörük, Türkmen gibi) yaylalara çadırlar kurmuşlar. Nefis bir sabah. Çok yüksek yerlerden geçiyoruz. Rakım 2100. Derken, yavaş yavaş inmeğe başladık. Epey gittikten sonra karşıda bir göl göründü. Meğer sınıra gelmişiz. Gölün bir kısmı onların, bir kısmı bizimmiş. Onların ve bizim sınır karakollarımız, gözetleme kulelerimiz, mülâkat kulübesi. Karşıda bir Rus köyü ayan beyan görünüyordu. Evleri beyaz beyaz. Başladık yeni açılan bir yoldan Kurtkale'ye tırmanmaya. Virajlar, ucurumlarla uza yan bir saata yakın bir yol. İşte Kurtkale. Bir sınır köyü. Yere yapışık, karataştan virane evler. Yanda belde, etrafları çevrilmiş el kadar arpa tarlaları. Candarma komutanı karşılardı bizi. Bucak binasının bahçesinde kahve içtikten sonra köyü dolaşmaya başladık. Kurtkale'de ilk uğradığımız evin kadını Sinazer'i ömrüm boyunca unutamaya çağım. Nasıl unuturum ki çok ağır bir mânevî tokat indirdi yüzüme.

Sinazer, kapı önünü çevreleyen yıkık duvarının üstünde oturmuş, yama yamıyordu ya nma vardığımızda. Ben hal hatır sorar gibi:

— Geçiminiz nasıl? dedim. Görünen köye kılavuz mu ister? Sorulacak soru mu bu?

Sinazer konuştuk: — Kurtkale'de geçim mü? Geçümümüz ha!... Kurtkaleye gel de geçim gör geçim. Kurtkale'de geçim şu suya düştü. (İlerdeki dereyi gösteriyordu incecik parmaklarıyla.)

Sinazer dal gibi bir kadındı. Elâ, zeki gözleri, bembeyaz muntazam dişleri, rüzgâr dan güneşten mesinleşmiş kahvrenği yüzünde pırıl pırıldı. Güzeldi Sinazer güzel. Konu komsu toplanmıştı Sinazer'in kapısı önüne. Sordular: — Nerden gelmişler?

Sinazer yine konuştuk: — İçerden... Kurtkale'de geçim aramaya gelmişler. geçim.

Sinazer bir köyün dramını her halivle anlatıyordu bize. Tuttu beni elimden, çekti karnı denen delikten içeri.

— Tezden gel bak. Geçümü bulacak mısın bu evlerde? Sinazer ne kadar dramatik bir sesle konuşuyordu. Her sözcüğü yüzüme bir tokat gibi iniyordu. Acısına dayanmadım, başladı gözlerimden yaşlar yuvarlanmaya. İçerisi

iki metre kare büyüklüğünde küçücük bir yerd. Her taraf toprak. Boz. Kocaman bir köpek bağlamışlar sokak kapısı ile oda kapısının aralığına. Üstüne havlıyor. Zincirini bir kaparsa paramparça edecek bu şehirliyi. Ne güzel alacak Kurtkale'nin öcünü... Oda tepeden ışık alıyordu. Bir tandır vardı ötede. Duvar dibinde iki kerevet. Üstünde birtakım parçalı eşya: yastık, yorgan, çul. Burada 12 kişi yatıp kalkıyormuş. Sinazer, ayaklarımızın dibinde dolayan üç yaşındaki karnı şiş bebessini gösteriyor:

— İşte bizim geçümümüz şu bebe. Yalın ayak, başı kabak. Geçüm ha! Kurtkale'de geçim.

İçerde bir ihtiyar kadın olanca nezaketiyle bizi karşılamıştı.

— Bir ara içeri gittim. dedi. Çalışmaya. Olmadı, döndüm.

Sonradan öğrendim. Sınır köylerinde başka şehirlere yörelere «çeri» diyorlar.

Sonra başka evlere de girdik. Birbirinin takıpsı.

Yolculuğa çıkalı geçim arıyordum ben. Ama hiçbir yer de bulamadım.

— Sinazer, geçim her yerde suya atmış kendini.

Başka köylere uğruyoruz. Tarlada çalışan bir ihtiyara soruyorum:

— Yıldı kaç para kazanırsın? Kaç çocuğun var?

Cevap veriyor: — 50-60 teneke arpa alırız. 7 çocuğum var.

Ne Diyarbakır köylerinde, ne Erzurum, ne de Kars köylerinde para kavramı yok. Bütün hesapları birkaç teneke arpa, buğday içinde dönüyor. Aileler aman ne kalabalık Şoför Şahin'in dediğini hatırlıyorum.

Buralarda hep yedikleri arpa imiş. Son zamanlarda patatesi öğrenmişler «kımı», «yemlik» dedikleri dağ otları tek sebzeleri. Sosyalizasyon doktoru anlatıyor: Şimdi Kurtkale karakolu komutanı bir ziraat mühendisi imiş. Onun dediğine göre bura toprakları her sebzeyle elverişli imiş. Ama öğreten yok, gösteren

yok, bir seycik bilmiyorlar ki yetiştirsinler. Kimsecikler tutuyor ellerinden. Vay gidi Köy Enstitüleri.

Karakol Komutanı ziraat mühendisi, «terhisime yedi ay var. Bu süre içinde sunlara bir şeyler öğretmeğe çalışacağım» diyor.

Sinazer'in sesi kulaklarımda çın çın dönüyor Kurtkale'den:

— Kurtkale'de geçim mü? Geçim aramaya gelmiş Kurtkale'ye! Kurtkale'de geçim şu suya düştü...

Ertesi gün, başı boş otlaklar, başı boş ırmaklar, başı boş ormanlar ve güzellikler aşarak yürüğüm paramparça çıktık Hopa'ya.

Sersemlemiş gibiyim. Şimdi her şey vavan geliyor bana. Ne radyo dinleyebiliyorum, ne gazete okuyabiliyorum.

Calo'dan, Çıldır'dan, Kenar bel'den, Subatan'dan, Kosar'dan, Aksu'dan hiç söz etmedim sizlere. Hangi birini anlatayım gördüklerimin. Doğu yu gidip görün. İçimiz en derinlerden burkulsun. Doğuyu yüzüstü bırakınlar! Kınayın. Sonra İstanbul'a asma köprü yapmaktan söz edenlere sesinizi daha gür çıkartırsınız.

«HAYDARI KAMPİ» yazarı The-mos Kornaros, «FIRTINA ÇOCUKLARI» adlı bu romanında Yunan halkının emperyalistlerle savaşını yaşayarak anlatıyor. Nevzat Hatko'nun çevirisi. 10 lıra:

MAY YAYINLARI
Atasaray 102 — Cağaloğlu/İst.
YÖN — 180

GÜN YAYINLARI

İFTİHARLA SUNAR

Demir ökçe

JACK LONDON

Şikago'daki kanlı ayaklanmayı anlatan, ezen ve ezilenin kavgasını veren bu romanı, Anatole France okuduktan sonra şöyle demiştir:

EY PROLETERYA ÇOCUKLARI, EY GELEN ÇAĞIN KUŞAKLARI, SINAV GÜNÜNÜN GENÇLERİ! SİZLER AMANSIZ SAVAŞLAR VERECEKSİNİZ. GERİ TEPMELE SİZİ KUŞKUYA DÜŞÜRSE BİLE KENDİNİZİ YİNE TOPLAYIP BU ROMANIN KAHRAMANI SOYLU EVERHARD İLE BİRLİKTE ŞÖYLE DİYECEKSİNİZ: «BU KEZ YENİLDİK, AMA TEMELLİ DEĞİL. ÇOK ÖĞRENDİK.. DAVAMIZI YARIN, BİLGİ VE DISİPLİNCE DAHA DA GÜÇLENMİŞ OLARAK YİNE ORTAYA GETİRECEĞİZ.» Kitap 10 liradır.

GENEL DAĞITIM: GÜN YAYINLARI, Cağaloğlu
Atasaray 406 P.K.: 1119 — İSTANBUL
Tek siparişler için posta pulu gönderiniz.

(YÖN: 183)

TEORİ VE PRATİK

Yazan:

MAO CE-TUNG

Mao Ce-tung'un 1. Pratik Üzerine. 2. Çelişme Üzerine, 3. Halk Arasındaki Çelişmelerin Doğru Olarak Ele Alınması Üzerine 4. Çin Toplumundaki Sınıfların Analizi, 5. İdealist Tarih Anlayışının İfşası adlı makalelerini ihtiva etmektedir.

5 Lira

SOL YAYINLARI

Sanayi Caddesi Demir İş Hanı, 52
ANKARA.

YÖN — 145

Türkler Almanya'da

Son haftanın gazetelerinden ortak manşetler: «Türkiye kalkınırsa yabancılar tatlı bir pazar kaybeder», «Sirkeci garı dün bayram yerine döndü», «Kel başa şimşir tarak: Astragan manto ve paçalı don», «Olur mu böyle olur mu? Kadınların rüyalarına giren kürk manto ve ıvır zıvırla dolu iplik file», «Silâhların gölgesinde: İki milyonluk işçi dövizi», «923 işçi üç milyon liralık döviz getirdi», «Almanya'da 1500 Türk işsiz kaldı», «Dün de 385 işimiz bir milyon markla yurda döndü», «Almanya'da ölü yakarak yılda otuz üç bin lira kazandı», «Almanya'da turşu kuran Şerife, sekiz ayda 2400 Mark kazanmış», «380 Türk işçisi bir milyon mark ve teleskoptan tefe kadar neler getirdi neler», «Türksan'ın sermayesi 100 milyon olacak: Dış bankalarda işçilerimizin 850 milyon markı var»...

Paçalı külotlar üstündeki kürk mantoları, gümrük kuyruklarını makineli tüfekli nöbetçiler gözetiminde bankalara yollanan döviz çantalarını, kaçakçılık numaralarını, eşyasını yitiren dalgın yurttaşın çaresiz feryadını, sahibini kaybetmiş eşya dolu bavulları gösteren fotoğraflar.. hep birinci sayfaların en onurlu köşelerinde. Bir toplumsal olgu bu; acılığı ve güüncükleriyle haber plânında tazeleniyor hergün yeniden.

Heryerde bir çelişme; yalnız kat muhabir mantığıyla acele manşet avcısı gazete sekreterinin aradığı tükenmez sermaye. Turşu ve 2400 mark; ceza azaltmak ve 33000 lira, kürk manto ve paçalı don... Sanki «Avrupa gezisini» üç beş günde tamamlayan turist iştahının merakı daha başka; devrin sadrazamının Paris elçisi Hâlet Efendi'den karısı için atlas kumaş istediğini yazan tarihler III. Selim'in hattı Hümayunlarından da örnekler veriyor: «Benim Vezirim! Ben daima İstanbulkârî, Ankarakârî kumaş giyerim. Devlet ricalim ise hâlâ Hintkârî ve İrankârî kumaş giyerler. Memleket kumaşları giyerlerse, memleket malı revaç bulur.» (Prof. Enver Ziya Karal, Selim III.ün Hatt-ı Hümayunları. 1946, sayfa 102). «Kay makam Paşa! Hem karılar yine gavet fena kıyafetle geziyorlar. Hotozları uzun, yakaları uzun, hem pek açık renk giyorlar; yasak edesin. Nerde öyle görünen yakasını kesesin ve tebdillerine tenbih eyle; birkaçın hotozunu ve yakasını kesesin. Bostancıbaşıya dahî tenbih eyle, seyirlerde edepsizlik etmesinler. Öyle karıların yakasını hotozdan kesün...» (Ay. eser)

İki yüz yıllık hikâye bu: Düvel-i Muazzama karşısında Osmanlı imparatorluğu. Şimdi de, mâmul madde piyasası karşısında burjuvaziye özenen Türk müşterisinin çarşı sürümü. Toplumda bir olay olur da yansımaz mı edebiyata? Hiçbir zorlamanın gereği yok burada; denizle dalga misali. İşte bütün şiiriyle büyük Dağlarca'nın sesi: «Almanya'da Çöpcülerimiz». «Sığmazken atalarım güne, yarına — Düş-

müşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.» «Ne duruyoruz, aylık bin yeşil mark — varalım, dağılalım kartal Anadolu'dan veryüzüne. Beyler altın uykularından uyanmak üzere, hadi yolları temzilyelim — Süpürgeler kocaman, çöpler kocaman, — Algünesten bile utanmadan. pis el, pis yürek — Sığmazken atalarım güne, yarına — Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına?» (YÖN, 125. 20 Ağustos 1965)

1958'lerde Batı Acısı'nı yazan Dağlarca Avrupa'da Türk emeğinin satımını görmemiş ti henüz; «Almanlar sever ma kinaları — Çalışan — Düşünen parlıtlarda — Ben Almanları severim. — Ben Almanları severim — Almanlar makinaları sever.» diyordu. (Batı Acısı, 102). Gene bir çelişme vardı dünyaya bakışında; ama ezilme, onursuzca yeknik düşme küçük hesaplarla kendini satma sorunu yoktu henüz. Şimdi; «Sırlıksıktandır, dökülen saçını bile kaldırmaz — Avuç avuç ter elin — İşte yurdundan uzak, işini de, seni de — Yer elin» diyor. (Dışardan Gazel, Kitap yayını 1965. Almanya'da Ellerimiz 22).

Daha sorunu bile anlamadan işe turist ölçüsüyle edebiyatla bakan Sıtkı Yırcalı'nın «Batiya kalkan tren»inden söz etmeye uygun fırsatım yok. (Yet yayınları, Ankara 1965 196 sayfa, 10 lira) ve tek hikâyesinin yarım kalmış gözlemleri Nevzat Üstün'ü de bu konu içinde göremiyorum. (Almanya Almanya, Var Yayınevi, 1965. Hikâyeler). Ama bütün acemiliklerine, yalıtıcı edebiyat hevesine, bir gün usta ve yatkın bir kalemin anlatımına kadar eğreti ve eksik kalacak güçsüzlüğüne rağmen, adını hiç duymadığım bir kitap yazarının, belki de gerçekten bir amatörün, işine sesine kulak tikayamam.

Bekir Yıldız imzalı bir otobiyografik röportaj okudum «Almanya'da Yaşamış Dört yılın Romanı — Türkler Almanya'da». (İstanbul 1966. Bilmen Basımevi, 189 sayfa, 650 kuruş.) Yazarı, roman demeyi yeğlemiş; adını saklayıp bazı olayları genelleştirip soyutlaştırarak. Ama belli ki kitabı yazdıran ilk sebep, acı tatlı olaylar içinde kişiye kendini bulduran anı ihtiyacı; sınır dışı yolculuklardan sonra insanda beliren egzotik hikâyeler dinlemek merakı. Ne var ki, bütün acemiliğine karşın, ana sorunların, hiç olmazsa duygululukla farkında Bekir Yıldız. Yüreğinde bulduğu açlıklar, yalnızlığının yoksunluklarını, işe kul olan emeğini, sömürülen değerini, aldatıcı birikimlerin peşinde yitirilene değerleri, piyasa değişikliklerinden doğan yalancı toplamları, yolundan çıkan ahlâk ve gelenek ölçülerini, yabancı ülkelerde saha kalkan doyurulmamış açlıkları, iki ayrı dünyaya arasında sıkışıp ezilen etiket kusaklarının kaderini tam bilmeseyse bile seziyor.

Ne bir ekonomik sorun olarak konunun istatistik inceleme, ne bir edebiyat eseri olarak derinliğine insanın dramı. Bekir Yıldız'ın kitabında duygularla sezgiler, gözlemlerle yargılar, düşüncelerle karşılaştırmalar, çözümlemelerle sonuçlar yanyana karmakarışık; bir gazete röportajının ısmarlama ölçüleri, bir edebiyatçının özne derinlikleri; onlar da yanyana, içiçe. Bir boşanış bu; yüzeyde gözlemlerle, kişisel düşünceler, tekil acılarla yanlış genellemeler, alegorik örnekler çeşitlemeler, ezilmenin hıncıyla ölme ve kurtulma sükrü, silâ ölemiyeler, zafer sevinçli.. hepsi yanyana, karmakarışık. Kusuru da, meziyeti de belki içtenliği ve ikelliği herşeyden önce. Sirkeci'den kalkan trenle Almanya'ya gidiş ve birçok kurbanlar verildiğini görüp kişisel bir kurtuluşla dönüş. Bir matbaa makineleri fabrikası da yıllarca çalıştıktan sonra

GOGOL'DEN ARAGON'A

Ömer Faruk Toprak

Biraz durayım deseniz, bir kır kahvesinin tahta iskemlesinde oturayım, dökülen yaprakları seyredelim, salt ilkbaharda değil, sonbaharda da yaşamı sürdüren biraz kırmızı, biraz sarı, az güneşli günlerle dostluk edeyim deseniz, üşürsünüz belki. Hele elinizdeki kitaba dalarsanız biraz gecikseniz, akşam karanlığı yanı sıra otururuz. Öyle an an yaşanan günlerdeyiz. Ağaçlık bir yolda, bahçelerde dolarsanız hep kurumuş yapraklar yerler de. Aralık ayına kalmazdı eskiden. Bu yıl geç kaldı biraz. Bundan ötürü kıvançlıyım.

Gogol'ün bir hikâyesinden çıktım. (İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç hikâyesi)ni okudum, rüzgârsız bir gecede. Kış gecelerinde insan, doğadan daha çok uzaklaşıyor. Rüzgâr çıkmamışsa, sayfaların arasına, sayfaların getirdiği insanların arasına daha çok giriyor kişi. Gogol'ün hikâyesini böyle bir gecede okudum. Sonunda bir beyaz kuş gibi kanatları ile göğsüme vurdu Gogol. Onun deyimi ile söylersek «Gözyaşlarıyla gülmek» dediği bir komedyacıyı gözümüzün önüne. Sonunda da «Baylar, bu dünya üzüntülüdür» diye sözü bitiriyor. Gogol'ün bu hikâyesine «Palto» oyununu seyrettikten sonra geldim. Gerçekliği nasıl anlıyordun? Hikâyelerinde onu izledim. Çok dindar bir annenin oğlu olması Gogol'ü mistik yapmış. Tutucu bir mayadan, tutucu bir bileşimden geliyor. Buna karşılık, toplumsal gerçekçi akımın en büyük ustalarından biridir diyenlerin sözünde mübalâga yoktur sanırım. Bütün Çarlık Rusyasını tek yanından görmemiş. Tüm kesitini gömmesini, kaleme alması bilmiş. Ben onu en çok Cervantes'le yanyana koyarım. İkisi de toplum katlarını, kişileri yazmada eşine rastlanmaz bir hüner göstermiştir. Onlara tekrar bakıyorum. Hiç eskimemişler diyorum. Ama bu toplumsal gerçekçilik, yeni yeni evrimler geçiriyor şimdilerde.

Açıyorum Aragon'u. Türkçeye çevrilmiş ilk kitabı (Çağımızın Sanatı) elimde. Onun gerçeklere bakışını, daha geniş anlamla dünyaya bakışını, sayfalar arasında çıkarıyorum. «Eğer romancı yaşamımızı süslemek üzere bize yalnızca kilise camlarındaki resimleri sunmakla yetinirse, bu yaşamı sınırlamış, onun yalnız kapalı bir görüntüsünü vermiş olur. İşte bunun için doğmacılıkla demagogluk daima sıkı sıkıya birbirine bağlı kalmakta ve doğmacılarla demagoglar hep açık bir sanat kavramına, oluşum halindeki bir edebiyata, edebî denzime karşı çıkmaktadırlar. Ama unutmamak gerekir ki, elimizde bunu değerli kılacak ne türlü araçlar bulunursa bulunsun, gerçeğin yadsınması, giderek, sonsuza dek sürdüreceği bu niteliğin kabul edilmesiyle sonuçlanacaktır ve gerçek, böyle dinsel görüntüler sunmakla falan değiştirilemez. Bu gerçekçiliğe-karşı yöntemin gerçekçilik diye adlandırılmış olması, hiç değilse geçici bir zaman için yazarları, özellikle yetişme çağlarında, gerçeklikten yüz çevirtme tehlikesini yaratmaktadır. Ben, böyle bir yüz çevirmeyi büyük bir felâket, edebiyat için ve edebiyat ile oynayacağı rol konusunda yüce bir felâket olarak görenlerdenim. İşte bu yüzden akademik ve duruk olmayan, açık, evrim gösterebilecek nitelikte, yeni olgularla ilgilenen ve ta ne zamandan beri kabuğu soyulmuş, parlatılmış ve hazmedilmiş olgularla yetinmeyen, ilerlerken, aşılmışın dışında kalan gerçekleri ince-

yebilmek üzere değişen, güçlükleri ortak bir payda altında toplamayan, olayları yerleşik düzen içine oturtmak üzere değil, tersine, olaya öncülük etmek üzere ortaya çıkan bir gerçekçilik, dünyanın değişmesine yardım eden bir gerçekçilik, yüregimize su serpmeyen, tersine, bizi uyanıran ve kimi zaman, sırf bu yüzden, insanı tedirgin eden bir gerçekçilik istiyorum. Böyle bir gerçekçilik ancak kuramla uygulamanın sürekli yüzleştirilmesiyle varolabilir, bu gerçekçilik yeniliklerle beslenir, o, tozu toprağı iyice silkelennmiş gerçeği saptayan bir alıcı değil, gerçeğin öncüsüdür. O, yeni durumların doğurduğu yeni duygulara katılır. Oluşan şeylerden hiçbir zaman ayrılmadığı için, yeni edebiyat işçileri tarafından tavan arasına kaldırılmak tehlikesiyle karşı karşıya değildir, bu gerçekçilik gençlik için tiksinti değil, coşkunluk yaratan bir etkidir.» (Çağımızın Sanatı: Çv: Berta Onaran - Çerçek Yayınevi: sayfa: 14-15)

Örneklerimiz değişti. Gerçeklere bakış açımız değişti. Hikâyemiz, romanımız öyle bir noktaya geldi ki, üzerinde çokca durup düşünceceğiz, tartışacağız galiba Yirmi yıl önceki toplumcu edebiyatımızın ilkel durumunu, bütün materyali salt gözleme yaslanan kitapları, bugün ele alıncaya, birtakım yeni gerçeklerin kolumuzu dürttüğünü duymazlıktan gelemeyiz. (Toplumcu edebiyatımızın tümü üzerine konuşmuyorum). Yeni bir yorum üslubu yeni bir dünya görüşünün içindeyiz çünkü. Salt gerçeği yalnız bir dille anlatmak yeterli değil, dünyaya devrimeci bir gözle bakarak bir bileşime varmalıyız.

Geçende iki dostumla romanımız üzerinde konuşuyorduk. Birincisi bana dönerek:

«Ne iyi ettin de, vaktiyle Reşat Enis'in romanları üzerine güzel yazılar yazdın.» dedi.

İkinci dostum, ben cevap vermeden ekledi:

«O yazıları yazmakla iyi etmedin diyemem. Ama bugün öyle bir yere geldik ki (Toprak Kokusu)nu tekrar okusan, cezar kalırsın. Bugünkü ölçülere göre (Despot)u yedinci sayfada bırakırsın.» dedi.

Birinci dostum:

«Peki Osman Cemal Kaygılı'nın gözü müz gibi sakladığımız (Çingeneler)ine ne diyeceksiniz?»

İkinci dost, ona da kesin bir cevap yetiştirdi:

«Üzülerek söylüyeyim, o da öyle. Dil yönünden, tahkiye yönünden neler yitirdiğini, bir okuyun da görün. Zamana dayanmak çok zor. Örneğin Reşat Nuri Güntekin'in (Kızılçuk Dalları), Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun (Yaban), (Bir Sürgün)ü daha kalıcı bence. Bir Sürgün, az bilinen bir romandır ama, bugün böyle bir kitap yazılsa 'oıay' olur kanısındayım.»

Dostlarımızın konuşmasının ilginç yanı var. Elbet, yeni gerçekler geliyor. Akıyor ırmaklar durmadan, insanlar dünyaya bakmasını yeniden öğreniyorlar. Bunları hepsi doğru. Benim asıl söylemek istediğim bu noktalar değil. Sen, yeni olaylardan, yeni roman biçimlerinden çok, yeni romancının olayları, kişileri yorumlayış tarzına, anlatışına bakıyorum. Galiba Gogol'ün yüzyıl önce yaptığı, günümüzde Aragon'un denediği bunlar herhalde. İyi romanın, kalıcı romanın özünde bunlar var, gibime geliyor. Öbür denemeler, romanın kabuğunda kalmak gibi birşey sanırım.

tek bir matbaa makinesi satın alacak emeği biriktirerek sanayi Avrupasından atölye vatanına geri gelişi. Ama bu yolculuğun sevinçlerinin yanında büyük tortuları ve acıları vardır Bekir Yıldız'ın kitabında, bütün anlatım acemiliklerine gözlem darlığına, iç dökme gevezeliklerine, ker dini temize çıkarma cabalarına rağmen... birçok değerli malzeme var.

Önce bir gezi kitabının amacına uygun ölçülerde iki dünyanın farkı, bütün duygusal ilişkilerin iflâsını gösteren çalışma temposunun tesbiti, kapitalist düzende insan hayatı, alaturka sınırlardan kurtulma sanısı içinde yolundan ayrılışlar, tükenişler, ölümler, harcamalar, ıstıraplar...

Edebiyata özenmiş Bekir Yıldız; hep bir ahlâkçı gözüy

le ve bağışlamasız önyargılar la kişileri ölçmeye de; kendi ölçüsüyle değerlendirip onları, öğüt ve ibret vericesine doğru sandığı yola çekmeye de. Sonuçta gene duygusal bir milliyetçiliğin kırılışı ve küskünlüğü içinde: «Bir teselli arayarak tarihe kulak kabartıyorum Avrupa'da at oynatan atalarımızın nal sesleri geliyor. Fakat o ses, sahlamış. yavaş yavaş kayboluyor,

ELLAS

Sen nerdeydin, doğrusu bildiğim yoktu.
Nice katlar toprağa varasıya
Beton ve demir katları, naylon ve sinema-
Bulvarda bir akşam bol pencere
Yediveren bencillik.

Sen nerdeydin, sezgi, eh işte o kadar
Kentin devi kendine yok dedirtirdi. (küçük gülcükler)
Her solukta şiirler ve yeni beğeniler alıp verirdik.
Sonra, varmış, annemiz bizi yetiştirdi.
Kulağımız kursun, devin eğitilmiş askerleriydik.

Ayıp oldu suçsuz gözlerimize ve gövdemize karşı
Onları ki avsız ormanlara sürdük, yorduk
Camus Kafka ve Sartre ve öteki bölgelere
Parmağımız adak ağacıydı rengârenk iplikleriyle
Her gün bir başka işaret kullanmaktan.

Devi gördüm, umutsuz ve hasta. O muydu ben miydim
Ekmeğe parçaları, biraz müzikle
Dans bilenler etti. Kumar oynayanlar
Kadınların dizlerine koydu başını erkekler
Kadınlar çocukların ve yasak aşkların dizine
Benim basım ağıyordu, nerde bir yerlere koymak.
Devi gördüm, açtı halâ, umutsuz ve hasta
O muydu ben miydim o kargaşalıkta
Az kaldı kendimi öldürecekdim.

Devi gördüm, üç gece bağırdı bir oğlan doğurdu
Ellas, sendin. Ama nerde. Bütün evleri aradım
Yolları ve çocuk parklarını, ağaç oyuklarını
Üç milyon gece bağırdım, sonra izini buldum.

Yürüdüm ırmak boyunca yeter derinliği kollayarak
Gömüldüm, çile hücremde, sonra günahları saydım
İşim biraz da tanrıya iplik bükme gibi bir şey
Ahe ve ceviz topladım, bir yana koydum şimdilik
İyilerini ayırdım. Ellas şapa diye diye.

Gülten Akın

uzaklaşıyor, hattâ düşünüle-
mez, tasavvur edilemez sek-
le giriyor. Çünkü şimdi biz,
o Avrupa'da ancak ellerimizi
açabiliyoruz... Ve başımı öne
me eğiyorum.» (189)

Sorunu çözmeye yetmez bu.
Paçalı donlarla kürk manto-
ların çelişmelerinden söz açan
gazete haberleriyle birlikte.
Bu arada aynı konuya bilim-
sel yöntemlerin gözlemleriyle
bakanlar var; henüz başlan-
gıç olsa da. İstanbul Üniversi-
tesi İktisat Fakültesi yayın-
ları içinde.. «Türkiye'den F.
Almanya'ya İlgücü Akımı ve
Meseleleri.» 1. rapor — Prof.
Orhan Tuna, Doç. Nusret
Ekin, Asistan raportör Turan
Yazgan (İstanbul 1966, 117
sayfa, 930 kuruş.) Yurt dışına

gitmek için Türkiye'de İş Bul-
ma kurumlarına yapılan mü-
racaatların 1964'de 322000,
1965'de 334000 olduğunu bil-
diren rapor şu cümlelerle son-
buluyor: «Türkiye'de iktisadi
bir mucize olmadıkça ve F.
Almanya'da ekonomik bir kriz
meydana gelmedikçe.. her iki
ülke emek arz ve talep yö-
nünden birbirlerine olan bağı-
lılıklarını devam ettirme du-
rumunda bulunmaktadır...
Bütün mesele...»

Elbette bütün mesele Türki-
ye'nin ekonomik gelişmesini
en uygun şekilde geliştirme
yöntemini bulmasında... Ama
o zamana kadar yüzbinlerin
ıstırapından doğacak edebi-
yat, daha neler getirecek bi-
ze.

Attilâ İlhan'ın defteri

5 Aralık, Cumartesi

İkimizin de sevip saydığı bizden biraz
yaşlıca bir ozan o Gümüşsuyu akşamüstün-
de: «—...gün geçtikçe ben düşünceyle yazı-
lan şiire, zekâ şiirine doğru gidiyorum!» de-
yince, Şükrân'la (Kurdakul) belli belirsiz ba-
kışıyoruz.

İnanmadığımız, Şükrân'ın da benim de ye-
ri düştü mü kavgacı bir inatla uyguladığı-
mız bunun tam karşıtı. Ozan, zekâ ve dü-
şüncesinin buyurduğunu duygusal işlemine
yedirecek, sonra bu işlemi imgeleştirerek
söyleyecek! Bunu Plekhanov'un henüz adını
bile duymadığımız günlerde de böyle yapı-
yorduk, yine de böyle yapıyoruz. Duygusal
niteliğini yitirmiş bir şiirin etkileme gücü
kalmıyacağına, etkileyemeyince de rahatça
yok sayılabileceğine inanıyoruz da ondani
Sanat bileşimlerinin başarı derecesi etki ve
karşıtetki uyandırabilme olanaklarına göre
de ölçülemez mi? Bunlardan sıyrıldınız mı
sanatı eyleminden sıyrılırsınız.

Bir sonbahar öğlesi, Taksim'den Ataç
Kitabevi'nin eski dükkânına doğru yürür-
ken, o kocaman sesiyle Şükrân'ın Parkotel'in
tam önünde bana şöyle dediğini hiç unut-
mamışım:

—...bizim şiirlerimiz ezberlenebilir, yıl-
larca insanla birlikte yaşar, elinden tutar;
sen bu ikinci yenicileri ezberleyecek tek me-
raklı çıkacağını sanıyor musun Allah aşkı-
na?

«İzmir'in içinde Amerikan neferi»ni ha-
nidir okuyorum. Bir kaç kere üzerine bir şey
ler yazayım dedim. Ne mümkün? 40 yılları-
nın karanlık İzmir'i, Körfez vapurunun ki-
çında toplumsal sanat tartışmalarımız, lise
dershanelerinden 'münferit' hücrelerine gö-
türülmeler, savaş ağrısı, yadsınmaklar, 'genç
yaşından aşınâ kelepçeye bileklerim' «Adım
adım», «Miğdem konuşuyor», sövülmekler...
paldır küldür saldırap diyeceklerimi acı gü-
lümsemelere, yığıt ansımalara çeviriyor. Oy
sa, şu mısraları olsun aktarmak istiyordum
başkalarına, okusunlar, yaşasınlar diye:

«...Şimdi hangisinden başlamalı»

unutmak için

bir şeye karşılık verirken kendini

ya hiç doğmamış gibi olmak

ya hiç ölmemiş gibi olmak için

sanki sürülmüş tarlaya atılan tohum

sanki uçusan çiçek tozları

şimdi hangisinden başlamalı.»

Kitap boyunca mısra mısra yapmaya ça-
lıştığı ne, bakın ne: İkinci Kurtuluş müca-
delesini fikrini bir kuva-yı millîye heyecanında
da eritiyor: bu heyecanı bir koldan gelenek-
sel Türk şiirinin (O zincir seslerinin bir korku-
nün yankısı vardı) bir koldan halk şiirinin
(Yığıt olan evinde duramaz gayri) rüzgârına
katıyor, veriyor ozan yüreğini bu rüzgâra,
acıyor yelkenlerini; yoğun, kişisel, soluklu
bir şiir döküyor arkasından.

«Belki çok akşamlar geçirdik,

[karanlık mahzun

Uzak yaşamalarda kendi kendimize

Dal olduk, çiçekten yapraktan yoksun

Ses olduk kapandık kendi içimize

O en kalm duvarların ardında

O en bakılmaz gözlerle karşı

Çağları yüklenmiş gibi yorgun.

Vardı, aralıksız direneç, bir korkunç,

bir yeni

Bir evren başka bir evreni yansıttı

bizde

Bir düşünce başka bir eylemi

Bir kırlangıç şarkısı gibi aynı çizgide

Ama bir kanat kadar kendimiz

kalarak

Bir sıramada şehirden şehire

En uzak dağ köylerine vardı yolumuz

Ben diyenler, biz dediler önce.»

Ezberlenir bu şiirler, doğrudur, adamın
içsira güvenilir bir silâh arkadaşı gibi ya-
şar: uçurum kenarlarında ayağımız kayacak
olsa, omuzbaşımızdan; dar geçitlerin karanlı-
ğında bunalacak olsanız, kolunuzdan tutar,
kaldırır sizi, doğrultur yüreklerindir.

Yalnız bunu anlamak için galiba biraz
yaşamak lâzım!

★

6 Aralık, Salı

Bir zalim oyundu bu, kendi kendime oy-
nardım.

(Akşam üstü, Beyazıt Meydanı'nın ışık-
ları ansızın yanar; Süleymaniye Camii, ö-
nemli ve tartışma kaldırmaz ululuğunu köh-
ne Bizans'a yüz bin birinci defa kabul et-
tirirdi.)

Toplumculuğun en toz pembesi bile kiltt
altında tutulurken «Ben toplumcuym» de-
mek, demekle de kalmayıp uğraşına girmek
acaba tarih ve ekonomî nedenlerinden mi
ileri gelir, öğretisel tartışmalardan geçip bir
takım aydınlık siyasal bileşimlere ulaşmak-
tan mı doğar, yoksa, ruhbilimsel çeşitli
complexe'lerin dürtüklemesinden mi?

Kafama takılan buçdu işe! İçimdeki ro-
mancı iş edinmişti bunu, kimi görsem, kimi
tanısam ufak ufak bu gizli nedeni araştır-
maya koyulurdu. Doğru yanlış, bir şeyler bul-
lurdu da: Söz gelişti Ahmed, suratına bakıl-
mıyacak kadar çirkindi Hüseyin duvar gibi
sağır, Fatmaysa handiyse çüce. Vartkes'le i-
zak azınlıklardan olmanın sancısını çekiyor
dular. Feride evinin hor görülen en küçük
kızıydı. Orhan, ilk okudan bu yana bir tür-
lü çevresine uyamamış bir aykırı!

Arada yoksulluğun demir tokadını yiyip
de aydınlanmış olanlara ağır işçi koşullar-
ından yetişip büyümlere rastlamaz mıy-
dım, rastlardım elbet, rastlardım ama on
beş yirmi yıl önce, hiç değilse benim ara-
sından geçtiğim çevrelerde, ötekilerin ço-
ğunluğu içinde eriyip kaybolurdu bunlar; bu
da, ilerici aydınların yaşama ortamına in-
sanî şiddetle irkilten bir yengeç sepeti ha-
vası verirdi: o derece zıypak, o derece di-
kenli, ısırtıcı, kırıcı!

Hâlâ böyle midir, bilmiyorum; bildiğim,
son zamanlarda ortaya çıkan 'yeni' bir top-
lumcu aydın tipinin toplumculukla da, ay-
dınlıkla da uzak yakın bir ilişkisi olmadığı:
Adam bir yerde çalışır, bedelini alır; bir baş-
ka yerde ek bir görev uydurmuştur, oradan
da Allah ne verirse keser; ayrıca, iki işi-
ni de gereğince görmez, kaytarır durur; pa-
ra biriktirmiş bir kat almıştır. Bir araba pe-
şindedir şimdi de: Filân bey Festekiz efen-
diyle bir takım karışık ve kirli dümenlere
girerek onu da elde edecek! Kafası bir 'bur-
juva' gibi çalışır demek ülküleri 'burjuva'
ülküler. Toplumun mutluluğunu düşünmez,
kendi mutluluğunu düşünür ilkin. Amaç di-
ye mutlu azınlığın yaşamakta olduğu haya-
tı seçmiştir kendine; bir derneğe bir sen-
dikaya baş olmuş kartvizitine bir nam ekle-
miştir, karısı 'sosyete kadınlığı'na özenir
şimdiden, oğlanı özel kolejlerden birine ve-
remediklerine yanar.

Konuşmayagör, toplumcunun önde gide-
ni, ağzında sıra sıra ilerici fikirler, bu dü-
zen kötü mutlaka değişmeli, bizim yaşama-
ya hakkımız yok mu, estek köstek!... Kuş-
kunuz olmasın, sağlamca bir toplumcu po-
litika uygulamasında ilk yaygarayı basacak
odur. Şimdiki hoşnutsuzluğu, insanca yaşa-
ma olanaklarının pek azlığından ya da hiç
yokluğundan değil (işçi köylü çoğunluğun-
dan çok daha iyi yaşar) komprador-ağa seç-
kinlerinin 'tath hayat'larına katılacak gü-
cünün olmayışındandır Nitekim biraz füyü
düzdü mü kibar mahallelerine atacaktır ka-
pağı, yine belki 'toplumcu' geçinecektir ama,
o pek özendiği bayağı Hollywood konforu-
nun tadını ç'kara çıkara!

Hakkınız, çokluk 'ara tabakalar'dan ge-
liyor bu tip, yalnız benim köylü okumuşları
arasında da, sendika iderleri arasında da
böylelerine rastladığım olmuştur. Bunlar top-
lumculuğu dünyanın yükünü çeken büyük
kalabalığa rahat bir nefes aldırarak bir ya-
şama düzeni için uğraşma diye alıyordular,
«iş» edinmişler onu, bir garip bussiness, on-
dan geçiniyorlar. Yanlış tutmuşlar tutumla-
rını, bilerek bilmeyerek toplumculuğa zarar-
ları dokunuyor. Yine de bütün suç onlara
yüklemeli mi bilmem, Gerçek toplumcu de-
ğer yargılarını ve hayat davranışlarını bir
türü belirlenip ortaya koyamadığımızdan
biz hiç mi suçlu değiliz?

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN
İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cagaloluğu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

Geçen yazımızda TİP'in en yüksek oy yüzdesini 100 binden fazla nüfuslu şehirlerde sağladığını belirtmiştik. Hatta buralarda elde edilmiş oy oranının, partinin genel oy oranının yüzde 50 üstünde olduğunu belirtirsek, bu oyların önemini daha iyi anlatmış oluruz. Nüfusu 500 binden yukarı olan iki büyük şehrin (Ankara ve İstanbul) oy oranı yüzde 7.9 olup, bu oran genel oy oranının iki katıdır.

Nüfusu 100 bini aşan şehirlerden üç en büyüğü (İstanbul, Ankara ve İzmir) her çeşit sınıf ve tabakaların yoğun olarak bulunduğu şehirlerdir. Bu şehirlerde oy veren seçmenler arasında işçiler büyük miktarlarda vardır. Esnaf ve zenaatkarlar vardır. Memur, asker ve üniversiteliler vardır. Burjuvazinin ticaret dahil her üretim ve tüketim dalında bulunanları bu üç şehirde yoğun bir şekilde mevcuttur. Ayrıca bu üç şehirde parti örgütleri, partinin kuruluşu ile yaşattır. 1965 seçimlerinde gerek yöresel örgütler ve gerek genel yöneticiler diğer taraflara göre, bu üç şehirde yeterli çalışmalar yapmışlardır.

Bu nedenlerle bu üç ilde oyların ilçe ilçe ve semt semt incelenmesinde varılacak sonuçlar, anlamsız kalmayacak ve şehirde oturanların partiyeye karşı tipik davranışları tesbit edilmiş bulunacaktır. Öte yandan bu üç şehir oyları kentlerde alınan oyların yüzde 60'ına eşit bulunduğundan bu üç ilde varılan sonuçların Türkiye yüzeyine genellenmesi olanağı da geniş ölçüde vardır. Bu arada biz, bu üç büyük şehrin kamu oyunun sıkı etkisi altında kalan civar küçük şehir ve kasaba oylarını da inceleyerek genellemeyi kolaylaştırmış ve daha sağlam bir şekle getirmiş olacağız.

1. İSTANBUL'DA TİP OYLARI

Türkiye'nin bu şehri, parti oylarının yüzde 15.8'ini sağlamıştır. Bu oylar kentlerde alınan oyların ise yüzde 33'üdür. Başka deyişle partiyeye oy veren her 13 kişiden 2'si, kentlerde partiyeye oy veren her üç seçmenin biri İstanbul'da bulunmaktadır. İstanbul'da şehir içi ilçelerin şehir içindeki sandıklardan aldığı oy ortalamaları şöyledir:

İlçeler	Sandık başına ortalama oy
Adalar	11
Bakırköy	19
Beşiktaş	20
Beyoğlu	16
Beykoz	11
Eminönü	13
Eyüp	16
Fatih	17
Kadıköy	21
Sarıyer	11.5
Şişli	14
Üsküdar	16
Zeytinburnu	16
Gaziosmanpaşa	20

Görüldüğü gibi, İstanbul'da şehir içinde en yüksek oy alınan ilçe Kadıköy'dür (sandık başına 21). Onu 20 ile Beşiktaş ve Gaziosmanpaşa ve 19 oy ile Bakırköy izlemektedir. Kadıköy ilçesinde en yoğun oy alınan semt Caferağa. Beşiktaş ilçesinde en yoğun oy alınan semt Bebek ve Yıldız, Bakırköy'de ise Bahçelievlerdir. Gaziosmanpaşa'da hemen her semtte alınan oylar eşit olduğundan bir ayırım yapılamamıştır. Yukarıdaki semtlerden Caferağa, daha çok memurlar ve «bevez yakalılar»ın, Yıldız askerî personelin, Bahçelievler ise işçi kooperatif evlerinde oturanların yoğun buldukları semtlerdir.

En az oy alan ilçeler ise Adalar, Beykoz, Sarıyer ve Eminönü'dür. Adalar ilçesinde Heybellada oyları olmasa idi, sandık ortalaması 11'e de yükselecekti. Beykoz ilçesinde oyların dağılışı çok düzensizdir. 64-74 oy atılan sandıklar yanında, bir çok sandıktan 2-10 oy çıkmıştır. Eminönü ilçesinde de durum farkssızdır. İstanbul içinde en yüksek oy alınan üniversite sandıkları bu ilçededir. Ama Demirtaş, Hacıkadın, Sü

ŞEHİRLERDE KİMLER TİP'E OY VERDİ?

Arslan Başer Kafaoglu

leymaniye, Yavuz Sinan, Sultanahmet gibi İstanbul'un en eski semtlerinin son derece düşük oyları Eminönü ilçesinin sandık ortalamasını 13'e düşürmüştür. Sarıyer ilçesinde ise, Sarıyer ve Büyükdere dışındaki sandıklardan çıkan oylar son derece düşüktür.

İstanbul seçimlerinin sonucunda en önemli rolü oynayan üç en büyük ilçenin oy dağılımını incelemekte yarar vardır. En büyük ilçe olan Fatih'te en düşük oy alınan yerler Balat, Atik Ali Paşa ve Küçükustafağa, en çok oy alınan semtler ise Kocamustafapaşa, İmrahor ve Davutpaşa'dır. İkinci büyük ilçe olan Beyoğlu'da Gümüşsuyu ve Kasımpaşa'nın yüksek oylarına karşılık Tünel civarındaki azınlık semtlerinde alınan oyların son derece düşüklüğü dikkati çekmektedir. Şişli ilçesinde ise en düşük oy alınan semtler Gültepe, Kuştepe ve Yenimahalle'dir. En yüksek oy alınan semtler ise Esentepe Paşa Mahallesi ve Teşvikiyedir.

Belediye sınırları dışında kalmak la beraber, büyük oy yoğunluğu olan ve İstanbul'un oyları yönünde oy kullanan Kartal ilçesi oylarına da kısaca göz atalım. Bu ilçede köyler dahil, alınan oy toplamı 1364, köyler hariç alınan oy ise 1559'dur. Sandık ortalaması köylerle beraber 12 köyler sayılmazsa 14'tür. Bu ilçede Petrol-İş kooperatif evlerinde oy ortalaması 19, Maltepede 18'dir. Buna karşılık Pendik, Tuzla, Kartal'da oy ortalaması sandık başına 7-11 arasında değişmektedir.

Şu kısa açıklamaya göre, İstanbul'da partiyeye en çok güven gösterenler üniversitelilerdir. Bunları askerî personel ile devlet memurları ve büro emekçileri izlemektedir. İşçilerden düzgün ve tapulu eve kavuşanlar, kooperatif evlerinde oturan uzman işçiler TİP'e oy vermekte önde gelmişlerdir. Gecekondularda oturan işçilerin bulunduğu yerlerde oy oranı çok düşük olmuştur. Bunun gibi, esnaf ve zenaatkar semtleri ile sayfiyelerin kışık sakinleri de TİP'e oy vermekte ağır davranmışlardır. Azınlık oyları da TİP için son derece düşük olmuştur.

2. ANKARA'DA ŞEHİR İÇİ OYLARI

Ankara'da en yüksek oy alınan şehir içi ilçe, Yenimahalle'dir. Bu ilçede Türkiye İşçi Partisi sandık başına 21 oy almıştır. Yenimahalle'yi sandık başına 18 oy ile Çankaya izlemiştir. Buna karşılık Merkez ilçede ve Altındağ'da alınan sonuçlar ümit kırıcıdır. (Sandık ortalaması Merkez ilçede 9, Altındağ'da ise 7.5'tur).

Yenimahallede en yüksek oy alınan semt subay oylarının büyük çoğunluk teşkil ettiği Banka evleridir (oy ortalaması 31). Memur oylarının hâkim olduğu Işınlar, Ragıp Tüzün ve Çerçideresi'nin de oy oranları yüksek. İlgi ve dikkat çeken bir noktada da Gazl, Varlık ve Gayret mahal leleri gibi kooperatif evlerinin bulunduğu semtlerden alınan yüksek oy oranlarıdır. Buna karşılık esnaf, müstahdem ve yapı işçilerinin çokluk olduğu Karşıyaka en az oy alınan semttir (sandık ortalaması 15).

Çankaya ilçesinde en düşük oylar Akdere ve Aktopraklık gibi gecekondu semtlerinden alınmıştır (sandık ortalaması 4 ve 6). Abidinpaşa gibi semtler (eski Ankara evleri ile gecekondu karışımı), bu kategorinin biraz üstünde oy sağlamıştır. En yüksek oylar ise üniversite yurt sandıklarından elde olunmuştur. Bu sandıkları memur mahalleleri (Nami Kemal, Küçük Esat, Bahçelievler) sandıkları izliyor.

Ankara'da şehir içi oylarının en düşük olduğu Altındağ ilçesinde ise (sandık ortalaması 7.5), bu düzeye yükseliş bile emekli, üniversiteli ve memur oyları ile mümkün olmuştur. Aydınkevler (sandık ortalaması 17), Ziraat Fakültesi (ortalama 13), Kalaba (ortalama 12), Kavacık Subay evleri (ortalama 16) oyları olmasa idi, Altındağın oy ortalaması 5.5'e düşecekti.

Esnaf oylarının ağır bastığı Merkez ilçede ise, Üniversite yurt sandıkları dışında sandık başına oy ortalaması 7'ye düşmektedir.

Ankara'nın şehir içi oylarının tahilli, İstanbul'da tesbit ettiğimiz sonuçları kuvvetlendirmiştir. En yük

sek oy ortalamasını, üniversite sandıkları sağlamaktadır (ortalama sandık başına 41). Bunu memur ve subayların çoğunlukta bulunduğu semtler izliyor (ortalama 27). Kooperatif evlerinde oturan işçilerin çoğunluk olduğu sandıklar ortalaması (21) da göz doldurucudur. Gecekondu sandıkları ortalaması 5 ve esnaf oylarının çoğunluk olduğu sandık ortalamaları ise 7'dir.

Ankarada şehir oylarının tahil sonuçlarına Kırıkkale, Polath gibi büyük ilçe merkezleri ile Ankara'ya yakın Etimesut oylarının sandık sonuçlarını da eklemekte fayda var. Kırıkkalede şehir içinde sandık ortalaması 2.8 ve Polath'da 5.7 dir. Eti mesut'ta sandık başına alınan oy ortalaması 13.5'tur.

3. İZMİR'DE ALINAN ŞEHİR İÇİ OYLARI

İzmir'de TİP, 5.014'ü Merkez ilçeden ve 2.202'si Karşıyakadan olmak üzere 7.216 şehir içi oyu almıştır. Merkez ilçede alınan oy ortalaması sandık başına 10.5 ve Karşıyaka'da 17'dir.

Merkez ilçede en yüksek sandık ortalamaları semt olarak şöyledir:

Semtler	Sandık başına ortalama oy
Üçkuyular	23
Samantepe	18
Kemal Reis	18
Mithatpaşa	18
Çankaya	18
I. Kadriye	16
Alsancak	14

En düşük sandık ortalamaları ise Güney 6, Tepecik 6.4 Balıkuyu, Zeytinlik, Kubilay 7, Yenidoğan ve Ferahlı 8'dir.

Karşıyaka ilçesinde en yüksek oy alınan semtler Demirköprü 37, Genceli 26, Şermikler 22'dir. En düşük oy alınan semt ise Soğukkuyu 10'dur.

İzmir iline ait kent oyları sonuçlarına İzmir Belediye sınırları içinde bulunmamakla beraber, İzmir şehrinde etkilenen belediyelerin oy ortalamalarını da gözden geçirerek bakmak uygun düşer. Bazı bağımsız belediyelerin sandık başına oy ortalaması aşağıda gösterilmiştir:

Semtler	Sandık başına ortalama oy
Buca - Şirinyer	
Hürriyet Köyü	21
Vali Rahmi Bey	13
Şirinyer - Güven	19
Tınaztepe	9
Dumlupınar	7
Narlıdere	3
Bornova	15
Yeşilyurt	8
Gültepe	21

İzmirde oyların dağılışı da, İstanbul ve Ankaradaki derecede olmamakla beraber partinin asıl oy deposunun okuma derecesi yeterli, iş koşulları elverişli kimseler tarafından teşkil edildiğini ortaya koymaktadır. Ancak TİP İzmir'de Gültepe, Buca, Şirinyer gibi işçi mahallelerinde de göz doyurucu sonuçlar alabilmiştir. Ama Kadifekale, Tepecik, Balıkuyu, Zeytinlik gibi yoğun işçi barındıran semtlerde oyların son derece düşük kalışı, Ankara ve İstanbul'da işçi oyları için varılan yar gıyı doğrulamaktadır. İzmirdeki işçi oylarının Ankara ve İstanbul'a göre farklılık gösterişi İzmirdeki işyerlerinin özellikleri ve Ege'nin durumu ile ilgilidir. Bu özellikleri son yazımızda inceleyeceğiz.

GELECEK YAZI : TİP'İN KÖY OYLARI

DÜZELTME :

Geçen yazımızda, ikinci sütunun başındaki 4. satırdaki «düzenlenmiştir» kelimesi «düzenlenmemiştir» olarak ve son sütundaki alttan ikinci paragrafta yer alan «Babaeski» kelimesi de «Balıkesir» olacaktır. Düzeltir, özür dileriz.

ŞİDDETLİ

BAŞ

AĞRILARINA KARŞI

GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir